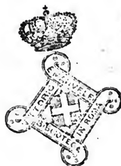
S. GREGORIUS M.
PONTIFEX ROMANUS
A CRIMINATIONIBUS
CASIMIRI OUDINI
VINDICATUS
STUDIO
JO. HIERONYMI GRADONICI CLERICI REGUL.
ACCESSIT
EJUSDEM GRADONICI
DE NOVA S. GREGORII MAGNI
EDITIONE PROCURANDA
DISSERTATIO EPISTOLARIS
SECUNDIS CURIS RETRACTATA, ET AUCTA.

ROMÆ CIↃ. IↃ. CCLIII.

EX TYPOGRAPHIA PALLADIS
EXCUDEBANT NICOLAUS ET MARCUS PALEARINI.
EX PRÆSIDUM PERMISSU.

[illegible]

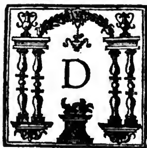
Digitized by Google

EMINENTISSIMO ATQUE REVERENDISSIMO

ANGELO MARIÆ QUIRINO

S. R. E. CARDINALI
ET BIBLIOTHECARIO
BRIXIÆ EPISCOPO &c. &c.

JOANNES HIERONYMUS GRADONICUS C. R.
SALUTEM ÆTERNAM

UM ipſe mecum reputarem, qua ratione publicum aliquod præberem teſtimonium mei erga Te, EMINENTISSIME PRINCEPS, obſequii, meique grati animi ob ſingularia, ea-

que quamplurima beneficia, quæ cum anteà in me, inque universam Brixiensem Cleric. Regularium Familiam [a], tum vero nuper non multos ante dies, quam istinc discederem, quum istam meæ Congregationis Domum, cujus

[a] Eximia munificentissimi Principis in Theatinos benevolentia dignoscetur hac Epigraphe in novo Theatinorum Brixiensium Sacrario insculpenda:

ANGELO. M. QVIRINO
S. R. E. CARDINALI . BIBLIOTHECARIO
BRIXIAE . EPISCOPO
ICONEM . ET . EPIGRAPHEN
CLERICI . REGVLARES
SOLLEMNI . DECRETO
HIC . PONI . DEDICARIQVE . IVSSERVNT
VT . REM . SACRAM . FACTVRI
BENEFICIA . AC . LARGITIONES
QVAE . OPTIMVS . PRINCEPS
TVM . CONGREGATIONI . HONESTANDAE
TVM. HVIVS . TEMPLI . SPATIIS. AMPLIANDIS
ET . SACRARII . INAEDIFICATIONI
PRAESTANTI . MVNIFICENTIA . CONTVLIT
MEMORI.ANIMO.PERPETVO. PROSEQVERENTVR .

cujus eram immeritus Præpositus, Tua præsentia beare, Tuisque ornare muneribus non es dedignatus, commode accidit, ut quidam eruditi viri, & in Ecclesiastica Historia apprime versati, mihi auctores essent emittendi in lucem mei cujusdam Opusculi, quod ut eorum judicio subjicerem, mecum Romam attuleram. Quod consilium eam præsertim ob caussam statim amplexus sum, quia mihi oblatam occasionem hoc pacto videbam id exequendi, quod erat in votis, si illud in Tuo nomine emitterem. Quamquam enim optime noram, me non gratias referre pro acceptis beneficiis, sed Te iisdem cumulum addere, cum

meis libris Tuum clarissimum inscribi Nomen & iisdem, quam ipsi per se non habent, lucem afferre pateris; tamen quoniam nonnullos alios a me typis mandatos libellos Tibi acceptos fuisse memoria tenerem, jure ac merito sperabam, Te æquibonique facturum, atque in gratiarum actionis loco habiturum, si hunc quoque, qualiscunque est, devoverem: Præsertim quum eo etiam nomine Tibi debeatur, quod illum Tibimetipsi acceptum fero; propterea quod in eodem conscribendo Tuis præstantissimis operibus, tanquam meorum studiorum ducibus, uti conatus sum. Nam aurei illi, & omnium Gentium laudibus celebrati

brati libri, quibus aut S. Pontificem Paullum II. dum Pontificiis interesses Comitiis, adversus Platinæ calumnias luculentissime defendisti, aut Paulli III. & Cardinalium qui ejus tempore floruerunt maximas res gestas, castissimos mores, summam doctrinam, eximias virtutes ab Heterodoxorum contumeliis vindicasti, eam mihi injecerunt mentem, ut defendendum susciperem Rom. Pontificem Magnum Gregorium, quem per summam injuriam a Casimiro Oudino accusatum, atque dilaceratum videbam. Qua in re licet fatear nihil me potuisse perficere, quod Tuis doctissimis auribus dignum foret; tamen ab eodem Tibi si-

ſtendo non ſum deterritus, quod ex altera parte ſciebam, Te non tam oblati muneris, quam animi in illo offerendo rationem habere; ex altera vero mihi conſcius eram vires quidem in eo abſolvendo defuiſſe, voluntatem autem non defuiſſe. Ceterum illud etiam animo obverſabatur Tibi vigilantiſſimo Epiſcopo, doctiſſimo Cardinali, Catholicæ Religionis acerrimo vindici & propugnatori nihil aut convenientius offerri, aut acceptius eſſe poſſe, quam illius vindicias Pontificis, cujus mores ſanctiſſimos exprimis, excellentes virtutes æmularis, ſingularem erga litterarum cultores amorem ac ſtudium exemplo & præmiis imitari ſatagis.

gis. Quod adeo exploratum eſt omnibus, ut non ſolum boni Catholici, ſed ipſi quoque Heterodoxi Te veluti Eccleſiæ Romanæ columen ſuſpiciant; admirenturque præſertim inter ceteras præclariſſimas virtutes Tuam *aviditatem*, ut verbis utar cujuſdam ex ipſis in Lipſiana univerſitate Profeſſoris,[a] *Eccleſiam Evangelicam convertendi*, ac Te contemplentur quaſi in *ſpecula* conſiſtentem, & in rebus Proteſtantium judicandis uſum *oculis linceis*, unumque oculum in Italiam, alterum in Germaniam terraſque adjacentes coniicere, & indefeſſo ſtudio, ac incre-

a Ea verba ſunt in Prolegomenis tomi IV. Epiſtolarum Cardinalis Reginaldi Poli nuper ab eodem Eminentiſſimo Quirino editi.

credibili ardore in id maxime incumbere, ut Proteſtantes cum Romana Eccleſia, a qua deſciverunt, concilies. Atque, ut præteream alia plurima, a quibus recenſendis abſterrent partim imbecillitas ingenii, quod Tuis laudibus celebrandis impar intelligo, partim ſingularis Tua animi demiſſio, quam in tanta gloria omnes venerantur & laudant; hæc potiſſimum, EMINENTISSIME PRINCEPS, fuerunt, quæ ad hujuſmodi Opuſculum Tibi dicandum, conſecrandumque impulere, & nunc maxime impellunt. Accipe igitur ea, qua ſoles humanitate, hoc qualecumque munus, quod Tibi offero, ac dico, illudque, rogo ac obſecro, in Tuum

ſu-

ſuſcipe Patrocinium, ut ſin minus ſuis dotibus, quas nullius pretii eſſe ſentio, ſaltem Tua ſumma auctoritate, Tuoque immortali nomine apud eruditos viros ſe tueatur.

Datum Romæ ex noſtris ædibus S. Sylveſtri Montis Quirinalis Kalendis Maii MDCCLIII.

D. JO-

D. JO: BAPTISTA DE MARI

PRÆP. GENERALIS CL. REG.

HOC opus inſcriptum : *S. Gregorius Magnus a Criminationibus Caſimiri Oudini vindicatus ; acceſſit Diſſertatio de nova S. Gregorii Magni editione* a R. P. D. Hieronymo Gradonico Noſtræ Congregationis Theologo compoſitum , & juxta aſſertionem Patrum , quibus id commiſimus approbatum , ut typis mandetur , quoad nos ſpectat , facultatem concedimus . In quorum fidem præſentes litteras manu propria ſubſcripſimus , & ſolito noſtro ſigillo firmavimus . Datum Romæ in noſtris Ædibus S. Silveſtri Montis Quirinalis die 8. Maii Anno 1753.

D. Jo: Baptiſta de Mari Præp. Gen. Cl. Reg.

Loco † Sigilli .

D. Raphael Venturini C. R. Secretarius.

APPROBATIO

LEgens Eruditiſſimi viri Jo. Hieronymi Gradonici Cl. Reg. *Apologeticam Diſſertationem pro S. Gregorii Magni ſapientia adverſus temerarios auſus Caſimiri Oudini*, *necnon aliam Diſſertationem Epiſtolarem de nova Operum ejuſdem S. Gregorii editione curanda*, nihil minus rectum offendi, ſed ſingularem Cl. Auctoris tum Eccleſiaſticarum Rerum, tum Litterariæ Hiſtoriæ ſcientiam miratus ſum; quamobrem utramque Diſſertationem publica luce dignam cenſeo.

Petrus Franciſcus Fogginius
Bibliotheca Vaticana Cuſtos
Coadjutor.

IMPRIMATUR,
Si videbitur Reverendissimo P. Magistro Sacri Pal. Apostolici.
F.M. de Rubeis Patriarcha Const. Vicesg.

IMPRIMATUR,
Fr. Vincentius Elena Ord. Præd. Reverendiss. Patris Mag. Sacri Pal. Apost. Soc.

Digitized by Google

ELENCHUS
CAPITUM.

PRÆ-

PRÆFATIO

Asimirus Oudinus Gallus Ordinis Præmostratensis in opusculo Parisiis edito an. 1686. de Scriptoribus Ecclesiasticis a Bellarmino, & aliis omissis *æquum, rectumque de* Rom. Pont. GREGORIO *hujus nominis Primo, cognomento* Magno, *judicium tulerat. Verum in Commentario posthumo*[a] de Scriptoribus Ecclesiasticis, *quod Lipsiensibus typis in lucem emissum fuit tribus supra triginta ab hinc annis, cum prioris hominem pœnituisset judicii, per multas accusationes non solum clarissimo hujus Pontificis nomini periculum inferre conatur; sed etiam adeo contumeliosis eum verbis objurgat, ita calu-*

A mniis

a *Hoc opus vulgatum fuisse post mortem Auctoris neque Typographus Lipsiensis monuit, neque est animadversum a Niceronio, qui Tomis primo, & decimo gallice conscriptis Virorum in Republica Litteraria illustrium, Oudini gesta, & libros recenset. At ipsemet Niceronius nullum reliquum facit dubitationi locum. Narrat enim ejus mortem contigisse mense Septembri anni* 1717. *citatum vero commentarium editum esse anno* 1722. *T.*1. *pag.*281. *cit.Operis. Reipsa eo anno eum obiisse confirmabit nota mox apponenda.*

mniis, ac maledictis lacessit, ut siquis eam Dissertationem, in qua Gregoriana Opera recensentur, patienti, hilarique animo perlegerit, & legendo approbaverit, is mihi ab omni humanitate, christianaeque idea Religionis alienissimus esse videretur. Quem enim mortalium non moveant convitia [a] *Dissertationis Oudianae, quibus Romanae Ecclesiae hostis acerrimus insectatus est sanctum illud & egregium ingenium, in cujus laudibus celebrandis nemo fere veterum scriptorum admirandus non versatur?*

Quod autem ille sibi sumpserit probandum, Gregorii doctrinam ab ea, quam Romana Ecclesia profitetur, longe differre, haud multum miror; namque ipse cum anno 1690. apud Batavos consedisset, a sua Congregatione, Ecclesiaque Romana ad Protestantium castra desciscens [b] *statim vidit magnum*

a *Sunt haec laudum praeconia, quibus abs Oudino Gregorius laudatur: ,, Dicemus ...... insignes plurimas ,, Episcopatus sui actiones, & curas ignava prorsus, ,, atque Rom. Pontifice indigna Phocae Tyranni adu- ,, latione maculasse, vel aliquo modo obscuravisse. ,, Anile profecto fuisse Gregorii Magni judicium, ac ,, viro magno indignum. Gregorius Primus simplex ,, ingenio: maligne Gregorius verbum simplicitatis ,, pro fatuitate sumtum Mauricio injuste objicit. Tri- ,, viale, ac modicum hujus Pontificis ingenium, ver- ,, sipellemque indolem agnoscimus ex adulatoriis &c. ,, Ignavus plane, ac ingratus Pontifex &c. &c. &c.*

b De Oudino quid factum sit, si non nescias, scire vellem, an in Belgio adhuc degit, an ad Reformatorum

magnum suæ fugæ, & inconstantiæ præsidium fore, si ostendere potuisset, celeberrimi Pontificis doctrinam magis cum Protestantium, quam cum Romanorum placitis convenire: Sed in eo nulla ratione ferendus, & quod Gregorio ita obloquatur, ut diceres, nullum fuisse post hominum memoriam ingenio hebetiorem, verbis dolosiorem. & quod liberi hominis officium conculcans, de Principe latissimi Imperii, de Sacerdote moribus castissimis, de Pontifice Romano ea scommata litteris, & posteritati consignare non erubuerit, quæ vel de levissimo homunculo, vel de scelestissimo homine, ullus cordatus vir ne cogitare quidem, ne dum effutire, ausus fuisset. Hanc mihi olim cogitanti iniquam agendi rationem pernecessario videbatur [a] *succurrendum esse Gregorianæ laudi, atque existimationi,*

rum castra transiit: certe de Professoribus Batavis magnifice loquitur, & pensionem annuam ex Decreto ordinum Hollandiæ sibi assignatam esse ipsemet testatur in epistola ad Majerum, quam tandem nactus sum. *Guillelmus Cave in epist. IV. Othoni Menchenio data T. I. Miscellanea Lipsiensia nova, cui hæc nota appingitur:* Transit utique, ut nunc omnibus est notum, nimirum præcipuam fortunæ suæ sedem in Belgio habuit ab Ordinibus hujus Provinciæ annuo stipendio donatus, & in Lugdunensi urbe Bibliothecæ Academiæ Præfectus. Cum in eo esset, ut veteris Ecclesiæ Patrum aliquot editiones novas pararet, dies vitæ suprema eum occupavit anno 1717.

a *In Dissertatione epistolari de nova S. Gregorii M. editione Tom. 21. opusculorum Calogera, quam Appendicis loco dabimus, sub hujus opusculi finem, novis curis retractatam, & auctam.*

quam omni ex parte violare, & corrumpere novus ille criticus pertentavit. Nunc vero eam caussam adhuc esse integram ratus, tueri pro virili conabor, ac perorare: quæ enim ab Abbate Maffejo adversus nostrum censorem nuperrime in notis ad Anastasium Bibliothecarium adducuntur, [a] *pauca omnino sunt, nimisque brevi manu tacta. Quod vero centum ab hinc, & amplius, annis, vulgatum fuerit apud Genevenses quoddam Opusculum, quod* Vindiciæ Gregorianæ *inscribitur; id multum abest ab eo, quod mihi in hoc opusculo propositum est. Nam utrumque conferenti, non solum me actum non egisse apparebit, verum etiam illud Jamesii scriptoris Angli, cui tributum est, tanto Pontifici maxime indecorum videbitur. Quippe auctor epistolæ Benedicto Turretino datæ, & Jamesiano libello præmissæ, testatur in eum finem vulgatum fuisse, ut eruditis ostenderetur, Gregorianam doctrinam propius accedere ad Protestantium opiniones, quam ad dogmata, & ritus Romanæ Ecclesiæ: quod consilium satis feliciter scriptori Anglico contigisse jactat, propterea quod explosa, ac damnata Gregorianorum Operum Vaticana editione anni 1689., tum quia tredecim millibus locis dissentiat ab omnibus MSS.; tum quia contineat centum sexaginta integras epistolas* Gregorio manifeste suppositas, tamquam degeneres Aquilæ columbas, quæ hunc solem non ferunt: *eadem loca*

a *Tom. IV. Anastasii Bibl. pag. 6. Romæ 1735.*

loca primævo fonti restituerit ope MSS. Codicum Britannicorum, easque epistolas ad aniles fabulas amandandas Gregorio abjudicavit. Quam Jamesii sententiam is confirmare se putat, dum ibidem monet: Protonotarios, vel Apocrisarios Apostolicos ex Archiviis Romanæ Curiæ immiscuisse acta temporum posteriorum, modo Gregorii nomen præferrent, nullo habito discrimine inter tot Gregorios; & indiscriminatim assignasse huic primo, & optimo, quidquid facere viderent in rem Romanam. *Quibus ut obviam eam, in id maxime incumbam, ut probem, non solum* GREGORIUM *fuisse Pontificem vere* Magnum; *verum etiam ejus doctrinam simul quam longissime abesse a Protestantium erroribus; simul ipsissimam esse, quam tunc, quam sequutis temporibus, quamque hodierna die, servat, & docet Romana Ecclesia. Et quoniam veterum Codicum auctoritas tanti fit ab Adversariis (qua in re sunt maxime laudandi) quæ sum dicturus firmabo ipsismet Gregorianis verbis depromtis ex probatissimæ auctoritatis Codicibus, ad quorum fidem expressa est editio Operum ejusdem Pontificis sub hujus seculi initium Parisiis adornata a Monachis Benedictinis Congreg. S. Mauri; quorum fides, ac diligentia ipsis inter Protestantes doctioribus probata est. Jam vero citatus scriptor Anglus, Oudino longe doctior, Gregorii ingenium, eloquentiam, & mores extollere non prætermisit*: Inter omnia Opera, *sunt*

hæc ejus verba sub citati operis initium, quæ merito S. Gregorii Magni Papæ censentur, ab omnibus primum locum obtinent libri Moralium, idque duplici jure; ordinis, & dignitate ordinis, quia primo conscripti sunt ab eodem SS. Patre, cum adhuc Apocrisarius Romanæ Ecclesiæ in Constantinopoli degeret: dignitatis, quia in hujus libri expositione copiosa, & eleganti ceteros enarratores tanto post se intervallo reliquit, quanto omnium rerum cognitione, scientia experientiæ conjuncta, superior fuit. *Quamobrem illud emolumenti ex Jamesianis vindiciis labori meo accedit, quod Gregorium nobis eripere dum tentant, visa sunt magnum suppeditare laudum cumulum, quo Oudini obtrectatio, tamquam telo omnium, unde hominem ferire possemus, aptissimo juguletur.*

Equidem ingenue fateor a doctissimis, atque eloquentissimis viris caussam Gregorii, aliquot saltem in capitibus, antequam noster Criticus caput extulerit, fuisse peroratam, id tamen a scribendo me nequaquam deterret: Quando enim ea negantur (*utor verbis, & exemplo celeberrimi inter Protestantes Critici Joannis Clerici* [a] quasi ignota essent, jam invito sunt probanda. *Præter quamquod cum non omnia, quæ ab omnibus conscribuntur, ad omnium manus perveniant, & fieri possit, ut nonnulli, qui etiam hæc intelligere queunt, illos*

a *Artis Criticæ Tom.* III. *pag.* 34. *Amstel. an.* 1700.

illos pleniores non inveniant libros, & in istos saltem incidant, utile est plures a pluribus fieri diverso stilo, non diversa fide, etiam de quæstionibus iisdem, ut ad plurimos res ipsa perveniat ad alios sic, ad alios autem sic. [a] *Quo utilissimo Augustini monito excitatus, quæ magnis dispersa voluminibus ad vindicandam tanti Pontificis gloriam adversus Oudinum apta mihi visa sunt, in parvum hoc conjeci volumen, in quo illud mihi proposui, ut adversarium modo consequentiis ex suamet Dissertatione erutis, modo testimoniis probatissimæ auctoritatis labefactarem.*

Cum autem Defendamus caussam veritatis (*ut Lactantii verbis* [b] *me exprimam*) apud eos, qui aberrantes a veritate falsis Religionibus serviunt, quod genus probationis adversus eos magis adhibere debemus, quam ut eos Deorum suorum testimoniis revincamus? *Iccirco Protestantium verba, cum ratio Operis patietur, sciens, & volens in medium profero: qua occasione si adversarium dixero Criticum minime moderatum, oratione insuavem, præter decorem insultantem; an levissime dixerim, non alios appellabo judices, quam ipsosmet Protestantes, quibus hoc saltem nomine probatum iri hunc libellum confido, quod ab Oudini scommatibus, & maledictis me omnino cohibuerim. Aliorum quippe opera impugnaturis* ho-

a *S. Aug. lib.* I. *cap.* III. *de Trinit. Tom.* VIII. *p.* 752. *edit. Maur.* b *De falsa Religione lib.* I. *cap.* 7.

hominibus, qui sunt ad honestatem informati, ea imprimis habenda præ oculis, casteque observanda regula est, ab omni quocumque convicio ut abstineant; utpote quod rationibus, non contumeliis servata sit palma: quam regulam dum sibi esse conculcandam in Gregorianorum Operum recensione Oudinus existimavit, in suorum credo, apud quos se receperat, reprehensionem eum incurrisse, de quibus peræque dici potest, quod jure ac merito de nostris scripsit Joannes Albertus Fabricius: [a] hoc scio in ipsa Ecclesia Romana viros emunctæ naris abhorrere ab ejusmodi armis, & videre quam sint non Christiano modo, sed sano etiam, & honesto homine indigna.

CAPUT

a *Prope finem Præfationis Biblioth. Ecclesiasticæ Amburgi 1719; quo ipso loco & ipsi finem imposuimus citatæ de nova S. Gregorii Magni editione epistolari Dissertatione.*

CAPUT PRIMUM

UTRUM BARDUM, TRIVIALE, MODICVM FUERIT GREGORII INGENIUM.

Prima criminatio, qua ſplendidum GREGORII MAGNI, *venerabileque nomen denigrare niſus eſt Oudinus, illius petit ingenium, quod vocat* modicum, anile, triviale, ſtupidum, bardum, ſimplex, verſipelle. *Singula quaſo hac epitheta ad trutinam revocemus.*

I. FLORENTIS a prima ætate ad ſenectam uſque, peracuti, eximii, ſubactique fuiſſe ingenii noſtrum Gregorium luculentiſſime teſtantur, atque demonſtrant tum eximii illi progreſſus, quos in ſtudiis fecit; cum eloquentiſſima ejus Scripta reconditiori eruditione referta, & aſperſa: ipſi demandata negotia, & præclara munera, quibus eximia, omniumque laude perfunctus eſt. Nonne, conſentientibus omnibus Hiſtoricis literis, grammaticis, dialecticiſque, atque rhetoricis ita erat inſtructus, ut Urbe in ipſa nulli putaretur eſſe ſecundus? Immo Iſidorus Hiſpalenſis haud fuit veritus aſſerere, tanto fuiſſe ſcientiæ lumine præditum, *ut non modo illi præſentium temporum quiſquam Doctorum, ſed nec in præteritis quidem illi par fuerit unquam.*

unquam. Quid eloquentius illa, quam *lib*. XXVII. *Dial. num*. XXI. habemus de Britanniæ laudibus oratione? Quid ad commovendos animos aptius Homilia de mortalitate inſcripta[a], qua graſſantem deſcribit in Urbe inguinariam luem? At ejus de eloquentia non dicam hoc loco; eſt alius mihi locus ad hanc illius dotem demonſtrandam ſervatus. Dialecticæ artis uſum in eo requiris? Quid ſubtilius, quid acutius diſputatione, quam Apocriſarii Sedis Romanæ perſonam agens Conſtantinopoli habuit cum Eutychio illius Sedis Patriarcha; quamque in ejus vita ex *lib*. XIV Moralium exſcriptam retulit *lib*. I, *num*. 27 Joannes Diaconus? Nimirum Origenis pravum dogma recudens contendebat ſcripto libello Eutychius, corpus noſtrum in die Judicii impalpabile, ventis, aereque ſubtilius eſſe futurum. Gregorius ita eum veritatis ratione, & exemplo Dominicæ Reſurrectionis attrivit, ut teſte Paulo Diacono in Gregorii vita num. IX. Eutychii liber juſſu Imperatoris Tiberii, qui concertationi interfuerat, flammis combuſtus fuerit; & nullus exinde ſit inventus, *qui ejus reſuſcitator* exiſteret; ipſeque Eutychius in orthodoxa ad extremum uſque vitæ ſuæ tempus doctrina perſeveraverit. Viſne audire illum Theologum agentem, noſtræque

a *Tom.I. pag*. 1581. *E. M. Pariſ.*

ſtræque fidei dogmata verſantem? Præter laudatum adverſus Eutychium certamen conſule ejus fidei ſymbolum, quod ſive in ipſo ſuæ inaugurationis, & ordinationis ſolemni ritu; ſive in Concilio Epiſcoporum Romæ habito dictavit, quodque a temporum voracitate; ſub initium *lib.* 2. laudatæ vitæ incolume nobis ſervavit Joannes Diaconus, *quo* (ut ejus utar verbis) *in ſpecula ſanctæ univerſalis Eccleſiæ vir totius humilitatis, auctoritatis, & Orthodoxiæ, unde videri, & audiri clarius Euangelicus præco valeret, conſiſtens, oris ſui diviniſſimo gladio & rectam fidem munivit, & cunctas hæreſes uno ſymbolo diſſipavit*. Lege epiſtolas ad Virgilium Arelatenſem Epiſcopum, ad univerſos Præſules Galliæ, ad ipſum Childebertum, ad Brunechildem Reginam; & fortiſſimis rationibus profligatam invenies ſimoniacam labem, qua Galliarum, ſive Germaniæ Epiſcopi ita fœde aſperſi erant, nullus ut ad ſacrum Ordinem ſine commodi *datione* perveniret: quibus ipſis in epiſtolis eorum etiam proſcripſit, atque confutavit errorem, qui Laicorum, Neophytorumque immaturas, præcipiteſque ordinationes, licitas exiſtimabant. Lege Epiſtolas *lib.* I. 74. 77., *lib.* II. 48., *lib.* IV. 31. *lib.* V. 5. & perjucundum tibi erit Donatiſtarum thecnas omnes patefactas intueri, argumenta evulſa, hæreſim profligatam: Conſule

fule *lib.* xii. epiſtolam primam, & errores de ſabbati cultu, Judæorum ad inſtar, Romæ excitatos, abſtinendi a quibuſdam operibus; atque de prohibitione cujuſcumque lavacri die Dominico provide admodum, ac ſolerter ab ipſo fuiſſe propulſos cognoſces. Inſpice tandem initium *lib.* iiI illius Vitæ per Joannem Diaconum conſcriptæ, & quam præclare de re catholica ſit meritus paucis narratum cognoſces: [a] „Jam Ligures, Venetos, Iberos, alioſque a ſchiſmate ſub libello confeſſos Calchedonenſem Synodum venerari compellens ad unitatem ſanctæ Eccleſiæ revocarat; jam Barbaricinos, Sardos, & Campaniæ ruſticos tam prædicationibus, quam verberibus emendatos a paganizandi voluntate removerat; jam Donatiſtarum hæreſim penes Africam, Manichæorum penes Siciliam, Arianorum penes Hiſpaniam, Agnoetarum vero penes Alexandriam, ſcriptorum ſuorum validiſſimis auctoritatibus, importuniſſimiſque legationibus, Domino ſuffragante, a corpore totius ſanctæ matris Eccleſiæ ſequeſtrarat.

II. Cui *bardum*, cui *modicum*, cui *triviale*

a *Exſtat ſub initium Tom.* iv. *Oper. Gregorii Magni edit. Maurin. Pariſien. an.* 1707. *qua editione in univerſo noſtro opere uſi ſumus.*

le est ingenium, is profecto ab epistolis non potest esse Romani Pontificis; provincia enim isthæc, & stili promptitudinem, atque claritatem; & ingenii acumen, atque maturitatem, & in omni quacumque re, sive politica, & pia, sive ecclesiastica, & profana exigit, postulatque peritiam; idcirco doctiores quovis ævo, cum in aliis, tum Romanorum Pontificum aulis, viros fuisse selectos, res trita, omnibusque vulgata est. Quis enim, qui vel summis labiis Ecclesiasticos attigerit annales, ignorat, S. Hieronymum Damasi Papæ, Prosperum Aquitanum S. Leonis a litteris fuisse? Ita noster Gregorius ex suiMonasterii recessu a Rom.Pont. Pelagio juniore accersitus fuit, ut ei adjutor esset in epistolis conscribendis. Has inter[a], testem habemus Paulum Diaconum *lib.* III. *cap.* 10. de gestis Langobardorum, tres illas fuisse Pelagii II. nomine scriptas ad Eliam, aliosque Istriæ Ecclesiæ Episcopos, in quibus trium Capitulorum caussa catholica, contra quam Istriæ Episcopi debacchabantur, æque eleganter, ac strenue, & erudite peroratur, defenditurque.

III. Ab eodem Pelagio II, juxta Baronii sup.

a Card. Baronius omnium primus tres illas epistolas, quas acceperat a Nicolao Fabro, edidit in Annalibus Ecclesiast. ad annum 586. num. XXIV.

ſupputationem ad annum 581. num. 2. &c. ſive potius, uti ex loco Joannis Diaconi, quem infra dabimus, inferri poteſt, a Benedicto Primo accerſitus, & a Pelagio iterum avulſus a Monaſterio, quod ipſe condiderat; & in quod divitiis, honoribuſque facto nuntio ſe abdiderat; in partem paſtoralis curæ adſcitus Diaconus, ſeu Levita, aut Cardinalis ex ſeptem Regionariis creatus fuit. Profecto & ad hanc perſonam rite præſentandam non ille aptus eſſe poterat, cui triviale erat ingenium; quandoquidem & prudentia eſſe debebat præditus, & ſcientia. Iſti enim Diaconi, quos Gregorii tempore ad decem & novem aſcendiſſe Joannes refert Diaconus *loc. cit. lib.* III *num.* 7. in Eccleſia Romana, inſtar eorum ſeptem erant, teſte Sozomeno Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ *lib.* 1. *cap.* 15. qui ab Apoſtolis primi ordinati ſunt; & ex iis illos arbitror fuiſſe electos, qui ſeptem Urbis Regionibus, atque Baſilicis, unde Regionarii appellati, præficiebantur. Porro ſeptem illis viris ab Apoſtolis vocatis, non ſolum rei domeſticæ, verum etiam ſpiritualis, ut plurimum, cura fuit commiſſa. Si enim in rebus dumtaxat familiaribus adminiſtrandis incumbere debuiſſent, Apoſtolus in 1. ad Timotheum, animadvertente Berlendi noſtro [a] in Diſſert.

[a] *Par.* 1. §. 6. *num.* 5. *pag.* 181. *edit. Latinæ* 1743.

Differt. de Oblationibus ad Altare, tot dotes modestiæ, temperantiæ, conscientiæ puræ, & vitæ omnino integræ non desideraffet; neque eorumdem ordinatio ritu solemni, orationum recitatione, manuum super ipsos impositione, sicuti hisce cæremoniis sancti Paulus, & Barnabas Apostolatu fuere initiati, peracta fuisset. Reipsa ex cap. XXI. num. 8. Actuum Apostolorum colligitur, Philippum Samaritanis Euangelium prædicasse, ideoque Euangelistæ nomen est consecutus *propter prædicationis evangelium*, adnotante S. Augustino serm. 261. Romanæ imprimis Ecclesiæ Diaconis sacram istam provinciam fuisse creditam, rituum illius Ecclesiæ peritissimi Viri jam adnotarunt, ex S. Leonis sermone in S. Laurentii Diaconi S. Sixti Pontificis laudes habito, ubi non solum ministerio Sacramentorum, sed etiam dispensationi ecclesiasticæ substantiæ præfuisse affirmatur. Enim vero omni solertia, atque laude munus hoc a Gregorio administratum fuisse, nullum relinquit dubitandi locum Joannis Diaconi hoc testimonium (*Vita lib.* I. *cap.* 27.) „ Omnium ad se con-
„ vertebat animos. Quem prætoria dignita-
„ te fulgentem jus civibus dicere olim con-
„ spexerant, nunc summa modestia ornatum
„ Ecclesiæ ministeria tractare mirabantur:
„ denique cernens Benedictus Ven. Pontifex
„ vir-

„ virtutum gradibus Gregorium ad alta con-
„ scendere, violenter eum a quiete Monasterii
„ sui abstrahens ecclesiastici ordinis officio
„ sublimavit, Levitamque septimum ad su-
„ um adjutorium consecravit: in quo Vene-
„ rabilis Levita Gregorius tanta humilitate
„ viguit, tanta solertia ministravit; ut in
„ Ecclesiasticæ Hierarchiæ ministerio videre-
„ tur divinis Angelis non solum nitore habi-
„ tus, verum etiam claritate morum quo-
„ dammodo coæquari „. Unde Samuel Basnagius ceteroquin in hujus Pontificis actionibus investigandis cavillator acerrimus, munere hoc bene eum fuisse functum testatur: *Annus jam inceperat* [a] (inquit ipse) *cum Gregorius Diaconi munere contentus, ejus functiones diligenter obibat . . . in eo gradu constitutus*.

IV. Verum, quanto ipse præstaret ingenio, argumenta longe clariora ostenderat, cum adolescentia vix egressus, præcipuis ornatus fuit secularibus dignitatibus; quas inter recensenda Senatoria feliciter adeo administrata, ut annos natus quadraginta dumtaxat, aut circiter, Justino Juniore imperante, Urbanus Prætor fuerit designatus. Dignitas hæc principem inter Imperiales Italiæ dignitates secundum Ravennatem Exarcham, obtinebat locum, & auctoritate, & dignitatis apparatu vete-

a *Tom.* II. *Annal. Politic. Hist. pag.* 905. *Roterod.* 1706.

veteribus Consulibus pene par videbatur; reipsa Consulum ad instar *serico contectus, ac gemmis micantibus solitus erat* (Gregorius) *per urbem procedere trabeatus* [a]. Cum vero penes Urbanum Prætorem resideret publici privatique juris dicundi potestas omnis, novumque jus condendi, vetusque abrogandi; eximia profecto civilis juris cognitione, animi moderatione, ac solertia pollere debebat. Istis virtutibus usus est in suis sapientissimis responsis, ac monitis, quibus Pontificiæ ejus Epistolæ tertio quoque verbo splendescunt. Hujusmodi est illud Epistolæ XXIV lib. IX. [b], ubi Romano Defensori committit, ut adimpleri curet ultimam per triginta annos Rusticæ Testatricis neglectam voluntatem: *Et primum quidem si in conditione testamenti* (sunt ejus verba) *hæres incidit, per quod nostra habeat caussas Ecclesia, investigare te volumus, atque evidenter addiscere; & utilitatem pauperum, sicut rei ordo poposcerit, exequi; & tum pro ordinatione celæ illius, vel redintegratione dimissæ rei instanter esse solicitum; quatenus pia testatrix voluntas in utroque valeat adimpleri; & detentores injusti culpam retentionis inde-*

B *bitæ*

a *Verba sunt Gregorii Turonensis lib.* X. *Historiæ Francor. pag.* 475. *Edit. Parisien. Maur. ann.* 1699.
b *Pag.* 946. *Tom.* I. *Opp. Gregor. cit. edit. quo in uno collectæ sunt omnes ejus Epistolæ.*

bita ex justa amissione cognoscant. Prudentissimas continet ordinationes ejusdem libri epistola xxxvi ad Fortunatum Neapolitanum Episcopum data, qua Judæis negotiatoribus e Gallia redeuntibus prohibuit, ne Christiana, quæ emerent, retinerent mancipia. Illius sagacissimæ prudentiæ & illud est tribuendum decretum, quo epistola xxvi laudati libri donatam ab Ammonia Romanæ Ecclesiæ domum Calixeno illius nepoti, Stephaniæ filio paupertate laboranti, restitui præcepit aurea hac regula: *Quamquam ea, quæ ad Ecclesiæ jura perveniunt, alienari legis ratio non permittat; temperanda tamen interdum est censura districtionis, ubi misericordiæ respectus invitat: maxime quando tanta est quantitas, quæ dantem onerat, & accipientis pauperiem juxta aliquid consolatur*.

Sed infinitus essem omnia illius æquissima decreta congerere si vellem; vel ex iis duobus speciminis loco propositis, quanta calleret juris peritia apertissime coniici potest: quemadmodum & ex suis auro, cedroque pretiosioribus sententiis, ex quibus pauca hæc, quasi quosdam flosculos, delibasse non pigebit.

„ Epistola v. lib. vii. Scimus quia prima „ virtus est cognitio infirmitatis; atque ex „ eo colligimus, posse nos bene susceptum „ mini-

„ ministerium implere, quia nos videmus
„ infirmitatem propriam ex humilitate co-
„ gnoscere. Omnes enim infirmi sumus; sed
„ ille est infirmior, qui considerare non va-
„ let infirmitatem „.

Lib. VII. Epistola XXV. De S. Paulo exclamante: Castigo corpus meum &c. „ Adhuc ti-
„ met qui jam ad cælum ducitur; & jam time-
„ re non vult, qui adhuc in terra conversatur?

Eodem libro epistola XXVI. Hortatur Theoctistam, cui nutriendorum liberorum curam mandaverat Imperator, ut Eunuchos ipsorum custodiæ, ac obsequiis deputatos admoneat, ne insolentia verba coram ipsis habeant; *Verba siquidem nutrientium aut lac erunt, si bona sunt, aut venenum si mala*.

„ Epistola XXVII. ejusdem libri. Non mi-
„ rum si bene loquitur, qui perfecte vivit „.

„ Lib. VIII. epist. XXXIII. Magna charitatis
„ virtus est, quæ sinceritatis suæ vinculo al-
„ terna mutuo affectu corda constringit; &
„ ea non sinit e gratiæ compage dissolvi, dis-
„ juncta conjungit, unita custodit, & igno-
„ tos sibi imagine reddit cognitos per amo-
„ rem „.

„ Lib. IX. epistola LX. Incautæ præsumptio-
„ nis est, quod fortis pavet, minus validum
„ non timere; sapienter enim illicita supe-
„ rat, qui didicerit etiam non uti concessis;

 & qui-

„ & quidem nos nullos in hoc nolentes ad-
„ ſtringimus; ſed ſicut facere ſolent medici,
„ etſi ad tempus, triſtem curam tamen pro
„ ſalute dictamus „.

V. Si vero aliquis fortaſſe obiiciat, fieri potuiſſe, ut peritiam hanc juris civilis Gregorius comparaverit longo illo annorum intervallo, quod fluxit ab ejus Prætura ad Pontificatum; quo tempore ſcilicet epiſtolas, quas in ſpeciminis locum attulimus, conſtat eſſe conſcriptas. At illud, etiamſi minime denegaretur (quamvis nullo certo monumento probari poſſit) nihilo tamen minus ejuſmodi peritiam ad illius Præturæ tempore referendam eſſe contendimus; quippe quam, ut ſupra obſervavimus, auctoritas condendi novas leges, veteres abrogandi, interpretandique poſtulabat. Accedit inſuper, quod præ multis occupationibus, & negotiis, quibus eo intervallo Gregorius diſtinebatur, tantum otii minime nanciſci potuerit, ut perdifficili juris ſcientiæ ſedulam operam impenderet.

Sed præſtat audire recentiſſimum Anonymum Hiſtoricum Romanorum Pontificum, qui proculdubio eſt Franciſcus Brujus [a], cujus aucto-

[a] *Petrum Franciſcum Courajerum auctorem fuiſſe famoſi Operis, cui titulus* Hiſtoire des Papes, *opinatus erat*

auctoritatem plurimi sane facere debet Oudinus; quia licet eodem in opere Catholici Romani personam simulet, tamen nullam non arripit occasionem, qua catholica dogmata pro virili evertat, sacros ritus irrideat, Romanorumque Pontificum actiones vellicet atque suggillet. Sub initium igitur Vitæ Gregorianæ ita loquitur [a]. „ Il fit paroitre tant' d' habilité
„ dans l' exercice de la Charge de Senateur,
„ que l'Empereur Justin le Jeune le crea Pre-
„ teur de Rome. Chacun sait que le Preteur
„ étoit le principal Magistrat de cette gran-
„ de Ville; & l' on peut aisement conjectu-
„ rer quel etoit le merite de Gregoire, par
„ le choix qu' on fit de lui pour exercer les
„ fonctions de cette importante charge,
„ dans un tems d' horreur, & de calamité
„ pour l' Italie ..... comme Gregoire etoit de-
„ stinè aux principales dignites du Senat, il ne
„ faut pas douter, qu' on ne lui eut enseigne
„ de bonne heure la jurisprudence; & ses let-

 „ tres

erat in lib. 3. cap. 7. pag. 226. *Historiæ Criticæ vitæ Arrii Italico sermone conscriptæ insignis Divini Verbi præco, & scriptor eruditus Cajetanus Travasa Cl. Reg. at in* tom. 1. p. 121. *Historiæ Criticæ eodem sermone editæ vitarum Hæresiarcharum, qui primo Ecclesiæ seculo vixerunt, citatum opus prima ejurata opinione, adjudicat Francisco Bruys natione Gallo, qui ad Protestantes in Belgio transfuga, apud quos opus illud in lucem misit, in sinu tandem R. E. obiit.*

a *Tom. 1. pag. 350. Hagæ* 1732.

„ tres font assez connoître combien il y etoit
„ verse.....si l'on veut savoir de quelle manie-
„ re il s'acquita des fonctions de juge, on'
„ n'a qu'a examiner, les eminentes quali-
„ tez, qu'il apporta a la charge de Preteur,
„ quand il y entra: un Esprit eclairè, une
„ grande maturitè de jugement, une pro-
„ fonde sagesse que nulles passions ne trou-
„ bloient, une grande intelligence des Loix,
„ un desinteressement parfait, un amour ex-
„ treme de la justice. On peut lire dans la
„ plupart de ses lettres, & de ses autres ou-
„ vrages les excellentes regles, qu'il donne
„ aux juges, pour remplir parfaitement leurs
„ obligations. On doit étre persuadè, qu'il
„ n'en a connû la bontè, que par sa propre
„ experience „.

VI. Propter egregias hasce dotes Pelagio juniori gravissimæ antiquitatis viro ita fuit carus, atque probatus, ut ad Tiberium Augustum Romanæ Sedis Apocrisarius an. 579, missus fuerit. Enim vero munus illud sub Magno Constantino institutum, cum semper subacti ingenii viros, tum maxime exigebat eo tempore, quo fuit illi impositum: illius enim erat excubare animo pro salute, ac dignitate Ecclesiæ; Orientis Augustos in veri Dei cultu confirmare; sarta tecta custodire a laicali potestate sacrorum jura; & Episcopo-

rum

rum Orientalium cauſſas non raro cognoſcere. Præterea, quæ duo ex tempeſtate ſollicitum habebant Romanum Pontificem, erant & ſchiſma ob tria Capitula conflatum, & Langobardorum bellum: quorum alterum Eccleſias Orientales, & Latinas, Latinaſque ipſas inter ſeſe commiſerat; alterum vero univerſæ Italiæ, imprimiſque Romæ graviſſima intulerat, & graviora minabatur damna. Pelagius vero ægre ferens tot animarum ruinas, tanta Italiæ detrimenta, nullum non moverat lapidem, hæc ut mala pellerentur, ut ſchiſma tolleretur, & pax in Italia refloreſceret. Aliqua ipſi effulſerat ſpes extinguendi ſchiſmatis, cum, mortuo Juſtino, Tiberius Princeps mitiſſimi animi, atque ad Religionem quam maxime propenſi, imperium ſolus moderari cœperat. Sperabat enim Romanos, Imperatore iſto ſuppetias ferente, nedum ab Urbe expulſuros; ſed etiam ultimæ daturos internecioni barbaras illas gentes, quæ excuſſo regiæ poteſtatis jugo, triginta in partes, tot ſub ducibus diſpertitæ, Eccleſias ſpoliaverant, Sacerdotes interemerant, omnia ſacra, profanaque jura ſus deque verterant. Age vero ſi *bardum*, ſi *modicum* fuiſſet noſtro huic Gregorio ingenium, credendum ne eſt, fieri potuiſſe, ut eligeretur, & mitteretur ad Urbem Regiam Romanæ Sedis Legatus ad hæc

pertractanda difficillima negotia, ab illo Pontifice Pelagio II. cui apprime notum erat, quam perdifficile esset, atque salebrosum munus illud, quo ipse tribus sedentibus Pontificibus fuerat functus? Non ita sane sensit citatus Anonymus; imo dotes omnes ad illud munus obeundum necessarias in Gregorio cognovit. „Le Pape (hæc sunt illius verba[a]) ne „pouvoit pas choisir un plus habile homme „que Gregoire pour une Negotiation si deli- „cate„. Neque de Gregorio concepta spes fefellit Romanum Pontificem; nam Constantinopoli adhuc ipso degente, cum duæ sobortæ fuissent ea in Urbe hæreses, altera de impalpabili corporum resurrectione, qua de supra egimus, altera de conjugiis sub Religionis prætextu dissolvendis; statim ipse utramque ita fortiter, ita sapienter confodit, ut non amplius caput extollere ausæ fuerint. Speratum etiam auxilium obtinuit, non quidem statim, sed paulo post: cum Mauritius Augustus duce Smaragdo Exarcho potentissimum in Italiam misit exercitum. Duobus annis regnante Tiberio, tribus autem sub ejus successore Mauritio, provinciam illam admirabili quadam laude gessit; tantumque Populo Romano probatus fuit, ut unam hanc fuisse ex potissimis caussis, propter quas in Pon-

a *loc. cit. pag. 354.*

Pontificem eligi meruerit, visus sit putasse Samuel Basnagius; *prudentiam ejus*, inquit[a], *ex iis, quæ apud Tiberium, Mauritiumque Apocrisarius gesserat, & intellexerant* (Romani). *Itaque sive natalium, virtutumve, vel prudentiæ ratio haberetur, ex Clero Romano nullus sane dignior inveniri potuit, qui tantæ dignitati gerendæ foret aptior*.

CAPUT II.

Aliæ rationes afferuntur in laudem ingenii nostri GREGORII.

VII. UNico utitur argumento Oudinus, ut nobis persuadeat, anile fuisse in Gregorio nostro ingenium; atque illud est, quod ab Urbe Mathematicos jusserit abire; ignemque applicuerit Palatini Palatii Bibliothecæ, ubi plurima asservabantur antiquitatis monumenta; ut sacræ Scripturæ studio homines unice incumberent, *quod certe stupidi ac bardi prorsus hominis erat*: o præclara de tanto Pontifice encomia!

Quid est quæso calumniari, si hoc non est? Quibusnam tabulis, quibusnam testibus tantam Gregorio invidiam creat Oudinus? Scilicet illum scriptorem in suæ calumniæ testem

a *loc. cit. pag.* 905.

testem adhibet, qui longissimo distabat a Gregorio intervallo cum temporis, tum loci; qui licet eo in centone (uti opus illud de nugis curialium Joannis Sarysberiensis, unde narrationem istam sumpsit Oudinus, vocatur a Lipsio [a]) multos pannos purpuræ referat, & fragmenta melioris ævi; non pauca tamen sunt, quæ vulgi rumorem potius censenda sunt sapere, quam sint e genuinis monumentis deprompta; cum nullo innitantur vetusto auctore, inter quæ recensendam esse istam de Gregorio narratio nem nullus dubito. Nemo unus ex veteribus, cujus scripta ad nostram pervenerint lucem (& sane multorum pervenere) hujusce incendii, atque eliminationis ne vestigium quidem posteritati consignavit. Hoc equidem argumentum negans esse non inficior; at mul ti esse roboris negare non poterit homo vere doctus, cum admittatur hodie tamquam certum Mabillonii hoc præceptum [b]: Cum neque auctores coævi, nec qui unius, aut duplicis seculi intervallo successere, gestum aliquid innuant, & nihilosecius Historiographus aliquis recentior nullo testimonio, vel auctoritate innixus id temere asseverare audeat, tunc quidem par-

a *Adnotat.149. ad lib.XII. Annalium Taciti p.207. edit. Antuerpiensis 1627.*

b *De Studiis Monasticis part.* II. *cap.* VIII. *num.* 3.

parvipendendus erit: ſecus enim ampla ad errandum, alioſque fallendum via ſterneretur. Eo autem majoris roboris illud eſſe debet apud cenſorem noſtrum, quod ipſemet Joannem Diaconum præcipuum Gregorianæ Vitæ ſcriptorem non timuerit *cap.* VI. *diligentem* vocare actorum S. Gregorii *ſcrutatorem*. Illud ſaltem obtinere debebat Joannis Diaconi ſilentium a Critico noſtro, ne tam confidenter factum hoc incautis propinaret, ſuumque aſſeclam, Societatis Romanæ, quam quiſque maxime, acerrimum impugnatorem imitari ſatius fuiſſet; Belium nempe, cujus hæc ſunt verba in ſuo Dictionario Hiſtorico-Critico, verbo Gregorius [a] ,, On l' accuſa d' avoir fait ,, bruler une infinitè de Livres Paiens. La ,, Bibliotheque Palatine qu' Auguſte avoit ,, fondeè, fut reduite en cendres par S. Gre- ,, goire dit-on. Je n' ai lu cela, que dans ,, *Joannes Sariſberienſis*: ainſi je n'y aioute pas ,, beaucoup de foi; mais je raporte ſes paro- ,, les: *Si vero Mathematicorum via eſſet uſque-* ,, *quaque laudabilis*, *non tantopere pœnituiſſet* ,, *magnum Auguſtinum ſe eorum conſultationibus* ,, *inclinaſſe*. *Ad hæc Doctor Illuſtriſſimus* [b] *ille* ,, *Gregorius*, *qui melleo prædicationis imbre to-* *tam*

a *Tom.*I. *pag.*595. *Amſterdam* 1730.

b *Sanctiſſimus legitur in Opere citat. de Nugis Curialium lib.*I. *cap.*XXVI. *pag.*173. *Amſtel.*1664.

„ *tam rigavit, & inebriavit Ecclesiam; non* „ *modo mathesin jussit ab Aula recedere, sed ut* „ *traditur a majoribus, incendio dedit probatæ* „ *lectionis scripta, Palatinus quæcunque tenebat* „ *Apollo; in quibus erant præcipua, quæ cæle-* „ *stium mentem, & superiorum oracula videban-* „ *tur hominibus revelare* „.

„ Il dit en un autre lieu que St. Gregoi- „ re abolit les livres profanes a fin de rendre „ plus recommendables les livres sacrez: *Fer-* „ *tur Beatus Gregorius Bibliothecam combussisse* „ *gentilem, quo divinæ paginæ gratior esset locus,* „ *& major auctoritas, & diligentia studiosior*. „ Ce qu'il y a de fort certain c'est que le Pa- „ pe avoit conçu beaucoup d'aversion pour „ les livres du Paganisme „.

His & illud accedit penes ipsummet Sarysberiensem, ut pote qui hac de re nihil aliud habebat præter rumores vagos, incertasque hominum traditiones, hujusmodi narrationes magna laborasse fide. Seros autem nepotes mihi videor videre suspicionis hujus voluisse certiores facere, cum verbo *fertur* usus est. Porro Criticorum natio parum, aut nihil fidei adhibere solet veterum narrationibus verbo illo, aut simili expositis; instar omnium unus sit citatus Belius, qui cum sibi sumpsisset momenta elidere, quibus præcipuus Gregorianæ editionis nuperus auctor Dionysius

a S.Mar-

a S. Martha, Monachus e doctissima S. Mauri familia, in sua hujus Pontificis historia gallice edita, dialogorum libros e Dupinii objectionibus nititur liberare, hanc loco supra commemorato statuit regulam: „ Tout bon Historien, qui racconte ce qu'il juge fabuleuse, y joint un, *on dit*, ou quelque autre clause, qui temoigne encore plus nettement, ce qu'il en pense; & ainsi quand il n'ajoute rien de cette nature a ses narrations, c'est une marque, qu'il les donne pour veritables, & qu'il souhaite de les persuader a ses Lecteurs „.

Hoc autem cognito haud veremur, post alios probatissimos Auctores, cum Maurinis (in vita hujus Pontificis [a]) universam illam Sarysberiensis narrationem inter nugas, anilesque fabulas reiicere.

VIII. At demus Gregoriano edicto proscriptos fuisse, jussosque ex Urbe facessere hujusce furfuris homines, quos profecto numquam amavit, imo in illos vehementi oratione insurgit *Homil.* x. *in Euang. num.* 4. *&* 5. hoc ipsi quin vitio, laudi potius verti debere æquus rerum existimator judicabit. Non enim tunc temporis, qui Mathematici vocabantur, in id incumbebant, ut Cæli conversionem, syderum ortus, & occasus, Planetarum

a *lib.1. cap.2. pag.202. edit. Paris.*

rum conjunctiones, & aspectus, tum cursus, incessus, stationes; atque regressus ad commodam temporis, dierum, mensium, annorum, atque cyclorum distributionem, ad orbis Terraquei figuram, & magnitudinem, ad urbium, locorum, insularumque situs, longitudines, latitudinesque navigationis bene definiendas, atque ad alios, ut nunc fit, in vita humana præstantissimos usus contemplarentur; sed illud unum erat eis propositum, ut signifero orbe in duodecim partes, sive casas dispecto, rati hujus orbis unamquamque partem aliam alio modo movere, & immutare cælum, perinde ut quæque stellæ in iis finitimisque partibus, sint quoque tempore; multumque referre, quo statu cæli, & stellarum infantes nascantur, ex eo ingenia, mores, animos, corpus, actionum vitæ, casus, eventusque; summa impudentia, summaque fallacitate, atque hominum incommodo prævidere certo jactarent. Quam futura prædicendi artem impiam esse affirmat Vossius ipse Johannes Gerardus *de natura artium* [a]. Quo quidem in loco ferendus minime est eo etiam nomine Criticus noster, quod hujus sectæ *δογμάτων* se prorsus ignarum ostendit, hæc scribens: *non modo mathematicas scientias, quæ demon-*

[a] *Cap.* XXXIX. §. XIII. *pag.* 135. *tom.* III. *Oper. Amstelodam.* 1700.

demonstrationibus ubique agunt, *Reipublicaeque utilissimae ab aula recedere jussisse &c.*

IX. Quocirca perditi moris homines istos si non fuisset aversatus, atque eos ab urbe, quam certissimis institutis, sanisque disciplinis pro sua virili imbuere connitebatur, non eliminasset, librorumque id generis (quos *diabolicos* a Christianis primitivae Ecclesiae fuisse vocatos affirmat Ugo Grotius *in cap.* XIX *vers.* 19. *Actuum Apostolicorum* [a]. Lectionemque non prohibuisset, vapulasset jure ac merito a viris probis, veraque scientia praeditis, quemadmodum vapulat S. Augustinus abs Tillemontio, cujus testimonium, utpote nostram de priscis illis mathematicis observationem confirmans scribere non pigebit: „ [c] Augustin n'estoit pas aussi eclairè sur l'astrologie judiciaire, que sur les sacrileges de la magie, quoique la veritable pietè Chretienne condanne l'une aussi bien que l'autre: & parceque ces observateurs des astres, qu'on nommoit alhors mathematiciens, ne faisoient ni sacrifices ni prieres „ aux

a *Tom.* 8. *Criticorum Sacrorum pag.* 358. *Amstelodami* 1698.

b *In vita S. August. ad an. Christi* 379. *art.* 12.

c *Lib.* v. *de Civ. Dei cap.* I. *& lib.* VI. *cap.* VI. *de Confess. illud tamen animadvertendum ea deliramenta, & ipsum Augustinum deinceps condemnasse.*

„ aux demons, il ne cessoit de les consulter
„ pour acquerir par leur moyen la connois-
„ sance de l'avenir „.

X. Neque insueta fuisset, neque insolens hujusce pestis [a] ab Urbe expulsio, ex qua & novum de Gregorii in jure civili peritia argumentum elicitur. Nam florente adhuc Romana Republica fuere facta & de Mathematicis, Magisque Italia pellendis Senatus Consulta, quorum e numero Pituanius Saxo dejectus est, teste Tacito *lib.* II. *Annal.* in quæ verba ita adnotatum est ab eodem Lipsio, imo *repetita potius; nam veteri lege, edictoque, pridem amota e Republica illa pestis*. Reipsa anno Urbis conditæ 614. ab Hispalo Prætore Urbe & Italia expulsos fuisse testem habemus Valerium Max. I. 3. 2. „ Cornelius Hispalus
„ Prætor peregrinus N. Propilio Lennate,
„ CN. Calpurnio Coss. edicto Chaldæos in-
„ tra decimum diem abire ex Urbe, atque
„ Italia jussit, fallaci syderum interpreta-
„ tione, quæstuosam mendacii sui caligi-
„ nem iniicientes „: Dio Cassius *lib.* XLIX. a Marco Agrippa Ædile; Suetonius ab Augusto Tiberio narrant expulsos fuisse illos homines, quod affirmatum est etiam a Vulpiano *lib.* VII. *de officio Proconsulis*, hisce ver-

a *Sic hoc hominum genus notatur a Lipsio adnot.* 85. *ad lib.* I I. *citati Operis*.

verbis juxta Lipſii emendationem in excurſu ad laudatum *lib.* II. *Annal. Taciti* : *Sapiſſime denique interdictum eſt fere ab omnibus Principibus, ne quis omnino hujuſcemodi ineptiis ſe immiſceret ; & varie puniti ſunt hi, qui id exercuerunt, pro menſura ſcilicet ſceleris & conſultationis*. Iſtas autem pœnas recenſet Julius Paulus *Tit.* 18. *lib.* V. *De Sententiis receptis*, quas ad capitis etiam diſcrimen extenſas fuiſſe cum homines iſti de ſalute Principis, vel ſumma Reipublicæ conſulebantur, affirmat ibidem Paulus, & explicat Jacobus Cujacius in illius loci interpretatione [a]: Ubi hoc etiam addit non tantum eos, qui divinandi artem exercebant, ſed, & qui ejus periti erant, aut qui vaticinios libros habuiſſent fuiſſe punitos. Pœnæ hujus præclaram rationem affert Joſephus Carafa Cl. Reg. *bujuſmodi homines*, ſunt hæc ejus verba, *etſi accepti vulgo, qui his ſtudiis delectari ſolet, exoſi tamen fuere Principibus, eorumque Miniſtris, quod ſæpe in vitam Principis agerent, & vaticiniis alerent animos rebellium* [b].

Quod ſi a Principibus Laicis, imo ab ipſiſmet Ethnicis, bono Reipublicæ lex iſthæc lata eſt, propter quam cordatus quiſque vir illos

a *Tom.* I. *Oper. pag.* 503. *edit. Neapolit.* 1722.
b *Cap.* IV. *num.* 3. *pag.* 101. *Hiſtor. Gymn. Rom. ejuſque Profeſſor.* 1751. *Romæ*

commendat; Gregorio Magno per diversam philoſophiam, ſcilicet Chriſtianam educato crimini hoc dabimus? *Si Aſtrologia Cæſarum legibus* (liceat hactenus dicta verbis exponere Pici Mirandulani, viri ſi quiſquam alius ingenii acutiſſimi, ſub initium diſputationum adverſus Aſtrologos) *ſi Cæſarum legibus, & prudentum uti noxia vitæ, civitatibus, eliminatur, ſi oraculis prophetarum, Pontificum ſanctionibus, hominum ſcientiſſimorum vocibus, & doctrinis, ut moribus, & pietati peſtifera condemnatur*.... quid eſt, ajo ego, cur Gregorio Pontifici maximo Chriſtianorum non fuerit licitum veſtigia tam utilia ſectari?

XI. At enim illius ævo ad meliorem mentem redactum fuerat horum hominum genus. Contra perinde illo tempore, ac antea illos deſipuiſſe oſtendunt ſatis aperte cum ſupra laudatus Tillemontii locus, tum repetita ab Imperatoribus eorum proſcriptio ab Juſtiniano in primis, qui in *lib.* IX Codicis *Maleficos*, condemnavit. Porro hoc nomine, & Mathematicos voluiſſe comprehendere peritiſſimus affirmat civilis Juris interpres citatus Cujacius. Hinc enim illud verſans verbum in *lib.* I. *Codicis cap.* XVIII. hæc habet [a]. *Maleficorum nomen latiſſime patet; nam complectitur etiam Mathematicos: non qui Geometriam, Arithmeticam, Muſi-*

a *Tom.* 9. *pag.* 1437. *cit. editionis.*

Musicam, Astronomiam exercent, quæ artes sunt liberalissimæ, sed Chaldæi, ut vocabantur, & Genethliaci impostores quidam Mathematicorum nomine adumbrantes suas ineptias, qui profitentur se fata cujusque nosse, & Natalitias sydérum observationes; qui omnes, & his similes, arioli, vaticinatores, Magi, plerisque Senatus consultis subjiciuntur pœnis legis Corneliæ de Sicariis, & veneficis l. ex Senatuscons. D. ad leg. Cornel. de Sicar. Et apud Vlpianum in Fragment. lib. de officio Procons. & apud Cornel. Tacitum multis in locis sit eorum Senatus consultorum mentio, & coercentur tam discipuli, quam Magistri l. pœn. hujus tit. Tertullian. lib. de Idololat. de his impostoribus scribens; Eadem pœna est, *inquit*, discipulis, & Magistris, & libri eorum comburuntur, *l. cætera §. 1. famil. Ubi vocantur hi libri improbatæ lectionis, juxta elegans illud præceptum Phocylidis.* φάρμακα μὴ τεύχειν μαγικῶν βιβλίων ἀπέχεσθαι. *Quod autem permittitur in l. IV. hoc tit. ut sic iis malis artibus uti liceret salutis ferendæ causa, frugum a calamitate servandarum causa, quod plerique faciunt, quos Seneca vocat* χαλαζοφύλακας, *quasi observatores grandinum, hoc recepit Paganismus, ut liceat improbatis artibus salutis ferendæ causa uti, & merito etiam hujus legis pars est abrogata Novella Leonis Philosophi 65. Huc etiam facit titu-*

lus XVI. *lib.* IX. *Codicis Theodosiani*, *qui totus est contra Maleficos*, *& Mathematicos*.

XII. Ac primam quidem objectionis partem solvimus; ad alteram, quæ est de conflagratione Palatii Bibliothecæ, ubi plurima servabantur antiquitatis monumenta, non minus expeditas ac bonas habemus responsiones. Principio autem illud intelligendum est criminationis hujus fundamenta fuisse labefactata, ac prorsus eversa, cum sub hujus capitis initium Scriptoris Anglici auctoritate, qua una se tuetur noster hic censor, nihil (ad hanc rem quod attinet) esse faciendam ostendimus. Etenim uno ex illis loquendi modis combustionis hujus meminit Sarysberiensis, quo (ipsomet duce Belio) probavimus de ejusdem narrationis genuitate, ut minimum, ancipitem fuisse Anglicum Authorem: *Fertur*, sunt hæc ejus verba de nugis Curialium, *Beatus Gregorius Bibliothecam combussisse Gentilem* [a].

Verum licet certissima proferri possent monumenta non hinc tamen causa caderemus. Ratio enim, qua ad illam conflagrationem inductus fuisset Gregorius nedum a crimine omni eum liberat, sed laudibus dignum reddit, cum ratio illa eadem omnino fue-

a *Lib.* II. *cap.* XIX. *cit. edit.*

fuerit, qua ab Urbe Mathematicos jussit amolliri: nimirum, teste eodem Sarysberiensi, quod multa essent iis in libris de Idolorum superstitione, cujusmodi ea sunt, quæ de futuris hominum actionibus disputant: *Quo in incendio*, ait loco cit. Sarysber. *plutei in cineres acti, in quibus erant præcipua, quæ cælestium mentem, & superiorum miracula videbantur hominibus revelare*. Atque ista sunt illa, quæ ab Oudino *pretiosa nuncupantur veneranda prorsus antiquitatis monumenta*. Cum vero Gregorius noster quo flagrabat morum componendorum desiderio, qua erat animi sagacitate, ac diligentia, jam sentisset inutiles fore de Mathematicis pellendis labores suos, nisi etiam libros istos, in quibus pravæ opiniones, & ad mores effeminandos aptissimæ continebantur, de incautæ potissimum juventutis manibus non abstulisset, quippe non minus ad mores corrumpendos vox hominis vivi apta est, ac mortui. Quamobrem ne umquam hæc monstra hominum mentes occuparent atque vitiarent, efficax hoc adhibuit remedium; nam ab illis, quibus regendorum populorum cura fuit commissa, intellectum semper fuit, atque experiundo cognitum nulla alia ratione posse cohiberi subditos ab illorum lectione librorum, quos adversus Reipubl. finem aliquid amplecti sciebant, nisi ul-

tricibus flammis libros ipsos perdere. Sexcenta cum ex Ethnicis, tum ex Christianis sanctionibus hausta, facile esset, in medium proferre exempla, quæ inter alios collegerunt Schelornius in Dissertat. de libris consumptis, & Verricelli noster *in quæst.* 195. *sect.* 2. *de Apostolicis missionibus*. Nobis unum, vel alterum protulisse sat erit. Octavianus Augustus, narrante Suetonio in Octaviano August. *cap.* XXXI. *Quidquid fatidicorum librorum Græci latinique generis nullis, vel parum idoneis auctoribus vulgo ferebatur, supra duo millia contracta undique cremavit*. Magicos, & Judiciarios libros iisdem flammis consignavere, Costantinus Magnus, Theodosius, & Valentinianus Imperatores, & Cabades Persarum Rex; nec non Manichæorum libros flammis exterminavere Leo Magnus, & Symmachus Pontifices. Quid plura? Ipsosmet sub initium nascentis Ecclesiæ Christianos, hos libros, utpote veræ Religionis corruptores combussisse clare patet ex *cap.* XIX. *vers.* IX. Actuum Apostolorum. Ἱκανοὶ δὲ τῶν τὰ περίεργα πραξάντων συνενέγκαντες τὰς Βίβλους κατέκαιον ἐνώπιον πάντων, καὶ συνεψήφισαν τὰς τιμὰς αὐτῶν. &c. *Multi autem curiosa agentium conferentes libros combusserunt coram omnibus, & computaverunt pretia illorum, & invenerunt argenti myriades quinque*. Quam summam Budeus

deus quinque millia aureorum suorum valere putat. Profecto hos libros ejusdem omnino generis fuisse, quos comburi fecit Gregorius, futura nimirum prædicentes, Astrorumque cursus superstitiose investigantes probatum est inter alios a Grotio in hoc caput ubi inter alia hæc scripsit Γοητικὰς Βίβλους *libros magicos habent hic Patres Græci. Christiani vero diabolica hæc vocarunt. Sed Lucas recepta Ephesi voce uti contentus est. Ephesus ante alias civitatos his pravis studiis dedita &c.* Neque meliora tunc temporis continebant aliorum scriptorum, Rhetorum licet, Codices; unde nil mirum, si eadem sorte, & ipsos condemnavit Gregorius, quandoquidem & ab Ethnicis etiam damnatos fuisse ex citato Suetonio patet, qui refert Cajo Fannio Strabone, & Marco Valerio Messala Coss. contra Philosophos, & Rhetores Senatus Consulto cautum fuisse *Romæ ne essent*, iterumque censoris edicto Cn Domitii, Cn Ænobarbi, & L. Licinii sublatas fuisse id generis scholas, non ea quidem ratione ab Ericio Puteano excogitata [a], quod *Martiales illi manu esse strenui, quam lingua malebant*, sed quod Rhetorum disciplinæ, ut bene adnotatum video abs Josepho Saxio, a Græcis inventæ in abusum ac turpem depravationem proruerant, Sophistarum vero argutiæ, & captio-

 nes,

a *In Dissertatione de scholis Palatinis.*

nes, fictæque ad jus pervertendum controversiæ, juventuti ac Reipublicæ plurimum officiebant, unde non vera eruditio, ac sincera eloquentia, sed fraudolenta, & captiosa expulsa fuit [a].

Iis autem rite seduloque expensis, quis non intelligit ex Mathematicorum exilio, ex librorum de superstitione, deque pravis moribus inducendis agentium combustione, quam suomet jussu exemploque comprobavere ante Gregorium Imperatores & Ethnici, & Christiani, Summique Pontifices a recta discurrendi ratione omnino abhorrere illud, quod coniicit Criticus noster *Bardum*, scilicet fuisse Gregorii ingenium, litterasque, & litteratos odio habuisse? Proh Deum immortalem! quis Gregorio veræ litteraturæ amantior? Quis Litteratorum cultior?

Ejus in investiganda veritate, atque in recta doctrina percipienda studium ostendit diligentia in consulendis vetustis Codicibus; cum enim Ephesinæ Synodi locum quemdam in vulgatis libris vitiatum fuisse suspicaretur, ita scripsit ad Narsen Comitem lib. VI. Epistolar. epist. XIV. *Charitas ergo vestra vetustos omnino Codices ejusdem Synodi requirat, & illic inde videat si quid tale invenitur, mihique eumdem Codicem quem invenerit transmittat*,

a *De Studiis Mediolanensium pag. 11. Mediol. 1729.*

mittat, quem mox ut legero retransmitto. Novis enim Codicibus passim non credat, ex qua re dubius factus sum, & nihil adhuc volui de hac causa prædicto fratri meo Johanni Episcopo rescribere. Romani autem Codices multo veriores sunt Græcis, quia nos vestra sicut non acumina, ita nec imposturas habemus.

XIII. Neque minus certa, minusque efficacia suæ sollicitudinis in promovendis litteris, colendisque earum amatoribus servata sunt indicia; etenim tamquam majus lumen de sublimi quadam specula errantibus honestis disciplinis gravioribusque studiis viam ostendit, hospitio excepit suo in Palatio, Laicis hinc recedere jussis [a], ubi litterarum studia reflorescere visa sunt: selectiora quippe ingenia sive ex Clericis, sive ex Monachis contubernalia habebat, quibuscum quidquid reliquis curis supererat temporis, gravissimis, sanctissimisque sermonibus traducebat, Magni Leonis vestigia persequens, cui prima fuit cura adsciscere homines pietate, & eruditione præclaros [b]. Sed ipsa præstat Johannis Diaconi verba

a *Præclarum Gregorii exemplum imitatus deinceps est, ad Æphebos quod attinet, Paullus IV. Pontifex Maximus gravissimæ antiquitatis vir, Congregationisque Clericorum Regularium, Confundator eam legem hodierna quoque die Romani Pontifices custodiunt.*

b *Differt. I. de vita S. Leonis Magni pag. 135. tom. I Oper. novæ edit. Quesnelli.*

verba etsi longiora exscribere, ne oratorio modo a nobis hæc esse enarrata aliquis putet: *Tunc rerum sapientia Romæ sibi templum visibiliter quodammodo fabricabat, & septemplicibus artibus veluti columnis nobilissimorum totidem lapidum Apostolicæ Sedis atrium fulciebat. Nullus Pontifici famulantium a minimo usque ad Maximum, barbarum quodlibet in sermone, vel habitu præferebat, sed togata Quiritum more, seu trabeata latinitas suum Latium in ipso Latiali palatio singulariter obtinebat. Refloruerant ibi diversarum artium studia, & qui vel sanctimonia, vel prudentia forte carebat, suo ipsius judicio subsistendi coram Pontifice fiduciam non habebat.*

XIV. Antequam vero caput hoc absolvam a duobus aliis vindicandus est criminibus Sapientissimus Pontifex, quæ Oudini quidem censoriam notam fugerunt, sed ab aliis, apud quos Gregorius noster non bene audit, solent ipsi intentari, quorum alterum est, pulcherrima Romæ ædificia, ut Peregrini Romam contendentes in sacrorum locorum visitationibus tempus unice insumerent, humi æquari fecisse, alterum vero Titi Livii opera flammis dedisse.

Paucis autem ab utroque me expedio, cum ostendam utrumque vehementi apud sanæ Criticæ sectatores debere suspicione laborare:

a *Lib.* II. *cap.* XIII. *cit. vitæ Gregorii.*

re. Et ad primum quod attinet, & nullo nititur vetusto scriptore, & a recta cogitandi ratione prorsus est alienum; nam *Gregorio* utor verbis Platinæ hanc ipsam diluentis calumniam [a] *post Deum, Patria, quam vita charior fuit.* Iccirco non timuit Belius ipse (l.c.) scribere: „Il n' est pas certain, qu' il ait fait „detruire le beaux monument des Romains.

XV. Ad alterum vero quod spectat, omnium primus, qui hujusce rei meminit creditur D. Antoninus Florentiæ Archiepiscopus, & celebris xv. seculi scriptor; *At mirificus zelus fuit S. Gregorii*, inquit Vossius de Historicis Latinis [b], *qui ut S. Antoninus, & ex eo Joannes Hessellius, ex utroque Raderus ad Martialem tradit, Livium propterea combussit, quod in superstitionibus, & sacris Romanorum perpetuo versetur.* Unde autem S. Antoninus id acceperit se ignorare ingenue fatetur Johannes Albertus Fabricius hisce verbis [c]: *Nescio unde acceperit Antoninus Florentinus part. 4. summæ Confess. tit. 11. cap. 4. quod tradit, Gregorium omnia scripta, quæ potuerit consequi T. Livii comburi fecisse, quod in illis multa de superstitione Idolorum traderentur.*

At videat Oudinus, quam sincere cum ipso

a *In vita S. Gregorii I.*

b *Lib. 1. pag. 48. Francofurti an. 1677.*

c *Bibliothecæ Mediæ, & infimæ Latinitatis tom. 3. pag. 746. Amburg. an. 1735.*

ipſo diſputemus. Neque primus fuit S. Antoninus, qui hanc commemoravit combuſtionem, neque incertum eſt unde ipſe hoc acceperit: *De Gregorio Magno*, ſunt hæc S. Antonini verba, *par.* 4. *ſummæ Theolog. tit.* XI. *cap.* IV. *dicit prædictus Dominus Johannes Dominici Cardinalis, quod omnes libros, quos potuerit habere Titi Livii, comburi fecit, quia ibi multa narrantur de ſuperſtitionibus Idolorum*.

Nihilotamen minus roboris nihil deperdit negatio noſtra; Johannes enim Dominici ex Dominicanorum Familia, & S. R. E. Cardinalis, vir quidem fuit & pietate, & doctrina præditus, tamen cum ex altera parte nos hactenus lateat a quibuſnam fontibus id hauſerit, ex altera vero, quo minus indubiam faciat fidem, magnum eſt illud, quo a Gregorii temporibus diſtabat, intervallum. Ipſo enim duce nomen dederat Dominicanis Antoninus; & vita functus eſt anno 1418. aut 1420. quemadmodum in vita habemus ejuſdem S. Antonini [a]. Neque patiar, ut Oudinus mihi Heſſelium Raderium, alioſque opponat recentiores, quos omnes ad unum revocandos eſſe S. Antonini, ſive potius Johannis Dominici teſtimonium, ipſe nos docet

a *Pag.* 28. *ſub initium tom.* I. *Summæ Antonini Veronæ* 1742. *& apud Eccardum in Bibl. Scriptorum Ordinis S. Dominici*.

cet Belius, qui *Verb. Leonem X.* negans in iis, quæ adversus Leonem X. [a] litteris consignavit in suo iniquitatis mysterio Philippo Murnæo, de quo aliquid a nobis agendum erit *cap.*VII. fidem esse adhibendam, hanc statuit regulam: „ On voit dans ce conte le mystere „ d'iniquitè, e dans une infinitè d'autres livres, toûjours sans être muni de citation, ou „ n'ayant pour toute preuve que l'autoritè „ de Baleus: de sorte que trois ou quatre „ cens auteurs plus ou moins, qui ont debitè „ cela, en se copiant les uns les autres, doivent „ être reduits a un seul temoin, qui est Baleus „. Quo circa nullius justam arbitramur reprehensionem incurrere, si usque dum probatiores educantur tabulæ, universæ illi narrationi minime nostram adhibeamus fidem, imo etsi male per illam combustionem Reipublicæ bono consultum fuisset, nil tamen ex illa, quippe quæ, ut minimum incerta, adversus Gregorium hactenus extundi posse, pro certo affirmare non veremur. Veruntamen si de Livii combustione constaret, nihilominus *mirificus*, ut ait Vossius supra laudatus, Gregorii *zelus* minime reprehendendus esset totum Livium proscribentis ac Vulcano committentis in odium tot ineptiarum, & superstitionum, quibus identidem scatere præter Vos-

a *In Dictionario pag.*1684. *cit. edit.*

Vossium, & Lipsius, & Possevinus,& plerique alii magni nominis viri ostenderunt quidquid in contrarium dicat Johannes Tolandus in suo Tito Livio vindicato [a].

CAPUT III.

De libris Job, sive Moralium.

XVI. Eximiis perfunctus muneribus, gravissimisque exanthlatis laboribus utraque in Roma cum veteri, tum nova, in sui Monasterii claustra anno quingentesimo octuagesimo octavo se tertio receperat atque abdiderat Gregorius. Hoc in recessu a negotiis, quibus curiam incolens undique premebatur, remotus vitam ducebat feriatus quidem, sed non otiatus *nihil enim*, ut scite observatum est a Vincentio Riccardo Cl. Reg. in vita S. Proculi Archiepiscopi Constantinopolitani [b], *sanctissimorum virorum, quiete actuosius, & cum vacant, tum maxime Dei magnalia vident, eaque aliis videnda proponunt*. Totus igitur in rerum contemplatione dum esset, ad limam vocavit, atque recta̧ctavit suam in Jobi libros ethicam interpretationem, quam susceperat Constantinopoli Apocrisarium agens, præsentibus, quos ex

a *Hagæ Comitum 1709.* b *Pag. 23. Romæ 1630.*

ex Urbe secum duxerat Monachis, & Leandro Hispalensi Episcopo, quo cum in nova Roma consuetudinem iniverat; sub sui vero Pontificatus initium triginta & quinque digestam libris, qui ob ethicæ monita potissimum, quibus repleta est, atque resplendet Morales dicuntur, compleverat & primo per Urbis Monasteria subdiviserat, postremo vero eidem Leandro Episcopo destinaverat. Hos referens libros Oudinus in cap. 11. *Nimiæ*, inquit, *simplicitatis ac moralium immoderatæ luxuriæ quisquis commentarium hunc argueret haudquaquam a vero, rectoque aberraret ille judicio*. Quo quidem præconcepto judicio factum esse reor, ut præstantissimi hujus libri lectio tantam moverit delicatissimo nostro Critico nauseam, ut illum deterruerit a discutiendo *ad finem usque*.

XVII. Profecto non ita sensere probatissimi viri cum veteres, tum recentiores, qui perspicui & probi ingenii lumen hisce in commentariis cognovere, ubi non simplicia quidem sunt verba, quæ stomachum jure moveant, sed pura & casta sine fuco, sine lenocinio: non vacuæ, & lectorem a se removentes, sed ponderosæ, piosque animos conciliantes sententiæ e purioribus haustæ Scripturæ sanctæ, Veterumque saniorum auctorum libris non per vim tractæ, sed quasi sponte adductæ; ubi feracissimus ad vera Religionis no-

stræ

ſtræ dogmata confirmanda, atque aſſerenda fons continetur; ubi allegoricum tunc ſecutus eſt ſenſum, cum verba *ſuperficie tenus accepta nequaquam inſtructionem legentibus, ſed errorem gignerent*. Quod vero nimia allegoriarum frequentia objecta ſit Gregorio a noſtratibus etiam Auctoribus, mihi potius hinc laudandus videtur. Etenim non eo quidem inficias unam aliquando litteram in ſcripturis docere, verum longe frequentius in aliis ſenſibus virtutum ſemina latitare, nemo eſt qui neſciat; ſic enim ipſum ſcripturarum potiſſimum auctorem Chriſtum Dominum nos docuiſſe, S. Auguſtinus auctor eſt: *Dominus Noſter Jeſus Chriſtus*, inquit [a], *ea quæ faciebat corporaliter etiam ſpiritualiter volebat intelligi; neque enim tantum miracula faciebat, ſed ut illa quæ faciebat mira eſſent videntibus, vera eſſent intelligentibus*.

Hoc autem dicendi genere, etſi aliquando frigidiuſculum nonnullis ſapiat, uſi tamen ſunt quam frequentiſſime veteres Eccleſiæ Patres, quorum lucubrationes cenſoris noſtri laudes extorſerunt Baſilius, Athanaſius, Chryſoſtomus, Hieronymus, aliique, quod intelligerent vulgum, cui debitores in primis erant, non ſolum delectari, atque ad virtu-

a *Sermone* 44. *de Verbis Domini cap.* III. *tom.* V. *pag.* 518. *E. M.*

virtutis amorem alici gravi, & plana, sed etiam, imo ut plurimum magis admirabili; atque acuta oratione. Sensum autem litteralem non quidem nunquam (quod falso ab aliquibus est affirmatum) sed tunc est amplexatus, cum timeret ne litteralis historiæ sensus oblatum sibi veritatis lumen absconderet [a], mysticum vero frequentius investigat, *quoniam totum id., quod legimus in divinis libris nitet quidem, & fulget etiam in cortice, sed dulcius in medulla est: qui edere vult nucleum, frangat nucem*: uti ad hanc in sacrarum Scripturarum interpretatione ineundam rationem Paulino Nolano Episcopo auctor erat S.Hieronymus in hisce dandis regulis vel facile princeps [b]. Atque, ut paucis omnia comprehendam, suismet Gregorii verbis loco citato, *quædam Historica expositione transcurrit, & per allegoriam, quædam typica investigatione* perscrutatur, *quædam per sola allegoricæ moralitatis instrumenta discutit nonnulla autem per cuncta simul sollicitius* exquirens *tripliciter* indagat. Quamobrem *mirandæ rationis* a Venerab. Beda lib. II. Historiar. *mirabile opus* a Sigeberto Gemblacensi de scriptoribus Ecclesiasticis, & ab Isidoro Hispalensi hoc Encomio laudatur [c]: *Gregorius Papa*,

D *Romá-*

a *S. Gregorius lib.1. Moralium num.4.*

b *Epist.* LVIII. *ad Paulinum num.* VIII. *edit. Veron.*1734. c *De Scriptoribus Eccles. cap.*XXVII.

Romanæ Sedis Apostolicæ Præsul, compunctione timoris Dei plenus, & humilitate summus, tantumque per gratiam S. Spiritus scientiæ lumine præditus, ut non modo ibi præsentium temporum quisquam Doctorum, sed nec in præteritis quidem illi par fuerit umquam. Is, efflagitante Leandro Episcopo, librum B. Job mystico morali sensu disseruit, totam prophetiæ ejus historiam in triginta quinque voluminibus largo eloquentiæ fonte explicavit, in quibus quidem quanta mysteria sacramentorum aperiantur, quanta sint in amorem vitæ æternæ morum præcepta, vel quanta clareant ornamenta verborum, nemo sapiens explicare valebit, etiamsi omnes artus ejus vertantur in linguas.

Ab aliis præclaris hominibus tanti factum est opus hoc, ut, auctore adhuc superstite, a multis Episcopis cum ad eorum mensas [a], tum publice ad cursus diurni vigilias legi cœptum erat: quod ubi modestissimo Pontifici nuntiatum fuit, ne amplius id fieret, his datis ad Johannem Subdiaconum Ravennæ litteris prohibuit [b]: *Illud autem, quod ad me quorumdam relatione perlatum est, quia Reveren-*

a *Laudabilis hæc eaque apprime utilis consuetudo legendi libros ad mensam magno olim in usu per Concilium Tridentinum sess.* 11. *per S. Carolum Borromæum Mediolanensibus in Conciliis primo & quarto capite de Episcopi mensa restaurata, a clarioribus Episcopis hodie quoque observatur.*

b *Lib.* XII. *epist.* XXIV.

verendissimus Frater, & Coepiscopus meus Marinianus legi commenta B. Job publice ad vigilias faciat, non grate suscepi, quia non est illud opus populare; & rudibus auditoribus impedimentum magis, quam provectum generaret. Eo autem vita functo, ut ejus lectio omnibus esset facilis, atque exspedita, multæ factæ sunt Epitomes, atque exteras in linguas translationes, quas videre licet in præfatione Benedictin. in libros Moralium.

Tale profecto judicium de illo tulerunt veteres homines, qui studio partium minime abrepti sedulo eum perlegerunt.

XVIII. Recentiorum autem omnium nullum ferme inveniret finem præsens hoc caput si præconia essent recensenda. Sat mihi erit in medium protulisse e nostratibus Dupinium illum, cujus loco atque auctoritate rem suam confecisse gloriatur Oudinus *loc. cit.* & e Protestantibus Thomasium Jamesium, Johannemque Clericum: *Corpus Commentarii convenit ideæ, quam in Prologo obtulit: hoc est, vix ac ne vix quidem explicationi litteræ adhæret, sed allegoriis, & moralitatibus, quas textui Job adaptat, quarum pleræque pari jure aliis omnibus sacræ Scripturæ locis applicari possent. Sed non tam ille sollicitus erat libro Jobi explicando, quam operi, quod infinitam cogitationum moralium struem contineret, colligendo. Ac*

ingenue fatendum est, hos libros, etsi minus eximios in librum Job Commentarios, maximum tamen moralitatum, quas continent, esse repertorium. Incredibile quanta contineant principia, regulas, & doctrinas omni hominum generi convenientes tam Ecclesiasticorum, quam Laicorum, tam sæcularium, quam regularium, tam majorum, quam minorum, atque ut uno complectar verbo omni statuum generi, omnium ætatum, ac conditionum. Hoc opus heic sigillatim expendere nolumus, si enim commentariorum ejusmodi moralium, & allegoricorum summam exercerpere vellemus, in immensum excresceret labor noster. Hoc opus multa cum simplicitate, ac perspicuitate, non tamen cum tanto acumine ac elevatione scriptum est. Integrum hunc Dupinii locum uti est abs Oudino relatus describere, etsi prolixum, operæ pretium arbitratus sum, ut accuratus quisque lector vel per se dignoscat non ex judicio, sed ex odii præsumptione, quemadmodum olim contra Hieronymum Ruffinus actitabat, ita & nunc Criticum nostrum scribere contra Gregorium; nam Dupinii locus quin obsit, imo prodest huic Pontifici. Adhibet quidem Gallicus hic scriptor epithetum *simplex*; at æquivocum illud est, ac anceps; malam enim in partem non minus ac in bonam sumitur a latinissimis auctoribus; sed bonam in partem ut plurimum sumi certissimum est: ita Cicero de

de Officiis *l.* I. *c.* XXX. *n.* X. *Sunt his alii multum dispares, simplices, & aperti, qui nihil ex occulto, nihil ex insidiis agendum putant, veritatis cultores, fraudis inimici*. Ita Paullus Manutius vir, si quispiam alius, latinæ linguæ callentissimus in *epist.* v. *lib.* I. *Epistolar*. Reginaldum Polum, quem in dedicatione operum Poli humaniorum litterarum cultissimum dixerat], sic describit: *Et est homo, ut scis, natura simplex, rectus, cujus ab intimo sensu numquam, ne minimum quidem, aut vultus, aut oratio discrepat*. Sexcenta in latinæ linguæ Lexicis obvia sunt id generis exempla. Reipsa a Dupinio bonum hunc in sensum *simplicis* vocem acceptam fuisse solus ille negare potest, qui meridiano sole de industria tenebras quærit. At hæc ferme extra ordinem: ad propositum revertamur, & Thomasi Jammesii Angli, datam fidem ut liberemus, afferatur testimonium: *Inter omnia opera*, ait ipse in Vindiciis Gregorianis [a], *quæ merito S. Gregorii Magni Papæ censentur ab omnibus, primum locum obtinent libri Moralium, idque duplici jure, ordinis, & dignitatis; ordinis, quia primo conscripti sunt ab eodem sanctissimo Patre, cum adhuc Apocrisarius Romanæ Ecclesiæ in Constantinopoli degeret: dignitatis, quia in hujus libri expositione copiosa, & eleganti, cæteros enarratores tanto post se inter-*

[a] *Pag.* I. *citatæ edit.*

intervallo reliquit, quanto in omnium rerum cognitione ſcientia experientiæ conjuncta ſuperior fuit. Et quamquam e ſcriptis illius poſterius editis, poſtquam ad culmen dignitatis ſacerdotalis provectus eſſet, quædam pluſculum fermenti haberent Pontificii, tamen in biſce commentariis non facile quiſquam inveniet quod poſſit incurrere in reprehenſionem alicujus mature, & cum judicio legentis. Johannis autem Clerici hoc eſt judicium in Biblioth. Univerſali ad ann. 1698 [a]:
,, L'Ourages (*ſur Job*) de S. Gregoire ne laiſ-
,, ſe pas d'être utile, parce qu'on y trouve
,, un grand nombre de principes, de regles,
,, & d'inſtructions utiles a toutes ſorte de
,, perſonnes ,,. Porro triplices illos ſenſus litteralem nimirum, allegoricum, atque myſticum aptius atque utilius ut proponeret, eliceretque noſter modo veteri uſus eſt ſcripturæ Sanctæ latina verſione ad ſeptuagintaviralis interpretationem expreſſa, modo recenti ex hebraico fonte a S. Hieronymo concinnata, *ut quia* (ſic ipſe mentem ſuam exponit in Epiſtola Dialogorum libris præmiſſa) *Sedes Apoſtolica, cui Deo auctore præſidio utraque utitur, mei quoque labor ſtudii ex utraque fulciatur*. Ex qua verſionum varietate perinde commodius, ac delectabilius laborem ſuum deduxit, & præ ſe novum acuti judicii ſpecimen

a *Tom.* XXIX. *par.* I. *pag.* 136.

men tulit, iccirco ab homine Criticæ longe ſeverioris Oudino, nempe Riccardo Simone, laudatur duplici in loco ſuæ Gallicæ in vetus Teſtamentum Criticæ Hiſtoriæ, nempe *l.* III. *cap.* VIII. *&* X. [a] cujus auctoritate caput hoc abſolvetur. „ Saint Gregoire Pape s'eſt ſervi „ utilement de cette regle dans ſes commen- „ taires ſur Job, ou il abandonne quelque- „ fois l'ancienne edition latine, qui avoit „ ètè faite ſur le Grec de ſeptante, pour ſuiv- „ re la nouvelle verſion de Saint Hierome „ ſur l' Hebreu, qu'il trouvoit plus net- „ te, & plus juſte....... Ce Pere avoit „ beaucoup lû les ourages de Saint Auguſtin „ dont il a rempli ſes Liures, & il paroit „ judiceux, en ce qu'il ne s'eſt pas attachê „ entierement a l'ancienne verſion latine qui „ avoit ètè facte ſur le Grec des ſeptante, & „ qui etoit encore dans ces tems-là la ver- „ ſion vulgate, mais il a ſouvent recours a la „ nouvelle traduction de Saint Hierome ſur „ l' Hebreu, principalement dans les en- „ droits ou'il la trouvoit meilleure que l'an- „ cienne „.

a *Tom.* I. *pag.* 387. 409. *Roterodam* 1685.

CAPUT IV.

De libris Dialogorum.

XIX. SED majus negotium, atque difficilius facessere nobis videtur censoris nostri ex dialogorum libris, quos anno circiter sui Pontificatus quarto Monachis, quibuscum vitam agebat enixe rogantibus elucubrat, petita accusatio, utpote quæ a Romanis etiam aliquot magni nominis authoribus, & olim & hodie intentata. Unde maxime dolemus, homines istos, quos tamen apprime colimus, fuisse aliquanto in hunc nostrum minus æquos. Compertum quidem nobis est non ea omnia tamquam vera habenda esse, quæ jactantur miracula, acutoque in illis discernendis opus esse Criterio; sed & istud omnino veritati consonum affirmamus, quod verum esse cognovit ipsemet Romanæ Societatis hostis, homo cæteroquin humanissimus, atque a præconceptis judiciis Protestantium sententia alienissimus Joan. Albertus Fabricius [a]: *Multa habentur vulgo pro falsis, quia sunt insolita, cum verissima sint*. Nimiæ igitur credulitatis, & rudis, & stolidæ simplicitatis propter hos Dialogos inurit calum-

a *Biblioth. Græcæ T.* 1. *p.* 698. *Hamburgi* 1718.

lumniam nostro Pontifici Oudinus Guillelmo Caveo subscribens, gravissimo Melchioris Cani testimonio sese inniti, jactanti & glorianti. Quamobrem, priusquam ad Gregorii vindicias venio, invidia ex auctoritate Melchioris Cani, quem inter communionis nostræ Theologos principes veneror, conflata, propter quam male, & ipse Canus apud multos e nostratibus audit, deprecanda esset; ast actum agere videremur; illud enim copiose satis ac fortiter in prolegomenis ad eam, quæ in omnium est manu Patavii primum, & nuperrime Venetiis ejusdem Cani factam editionem executus est celeberrimus Dominicanæ familiæ, Lyceique Patavini Theologus Hyacinthus Serry. Quibus ab hoc Auctore adductis, & hæc addere placet verba ex eodem Cano excerpta *locorum Theologicorum undecimo l. c. 6.* ubi primam statuit ipse auctoritatis Historicæ legem: *Prima lex*, inquit, *ex hominum probitate, integritateque sumetur. Quæ omnino res locum habent, cum, quæ narrant Historici, ea vel ipsi se vidisse testantur, vel ab his, qui viderunt, accepisse. Qualia sunt pleraque in Epistolis Ambrosii, Cypriani, Hieronymi, Augustini, in libris quoque hujus de Civitate Dei, in Dialogis Gregorii, breviter in omnibus fere Doctorum Ecclesiæ probatissimorum scriptis, in quibus mendacium suspicari, quod ad memoriam sempiter-*

nam

nam transferre illis scribendo voluerint, piaculum est. Magnis quippe præclarisque virtutibus viri Sanctissimi, atque optimi id consequi meruerunt, ut in rebus ejusmodi, quas vel spectasse se, vel ab aliis fide dignis, qui spectarint, se audisse testati sunt, fides omnino illis habeatur. En præclarissimæ Gregorianorum Dialogorum ipsiusmet Episcopi Canariensis verbis conceptæ adversus Oudianas criminationes vindiciæ. Sed quoniam in hoc contentionis summa haud impendet, demus Oudino gratis, Dialogos istos Cano haud prorsus placuisse, sicut & non placuisse alicui alii: at placuerunt sane aliis emunctissimæ naris Auctoribus. Placuerunt Photio severissimæ Criticæ, & nostro, & omnium judicio quam quisque maxime cultori, veterumque Scriptorum enucleatori egregio. Sic enim libros istos in Codice ducentesimo quinquagesimo secundo [a] commemorat: *Admirandus hic Gregorius multos quidem, & utiles in primis libros Latine conscripsit, ut homilias, quibus Evangelia populo explanavit. Quin etiam vitas eorum, qui in Italia clari essent, salubribus admixtis narrationibus, quatuor dialogis concinnavit. Etenim centum, & sexaginta quinque annis ii, qui latinam linguam ignorarent, soli utilitate hujus operis frustrati sunt. Zacharias vero, qui hujus Sancti Viri* post

a P. 1999. *Coloniæ Allobrogum* 1612.

post illud tempus successor fuit cognitionem utilitatemque in Italia conclusam in Græcam linguam vertens, communem utilitatem orbi terrarum benigne exhibuit. Nec solum Dialogos, sed & dignos lectione alios labores in Græcam linguam transferre operæ pretium duxit. Placuerunt illi Historiæ Ecclesiasticæ Gallico Scriptori, quem summis laudibus Religionis Reformatæ homines commendant. Is est Abbas Fleury, ejus verba, utpote legi cognoscique dignissima, exscribenda sunt: „ Ie scais, inquit in sua
„ Hist. Eccl. ad ann.593. l.35. [a] que cet oura-
„ ge de Saint Gregoire, est celui que les cri-
„ tiques modernes ont trouvé plus digne de
„ leur censure, & quelquer-uns de leurs
„ mepris. Mais ce que j'ai rapporté, &
„ ce que je rapporterè encor des actions, &
„ des sentiments de ce Saint Pape, ne per-
„ met ce me semble, de le soupsonner, ni
„ de foiblesse d'esprit, ni d'artifice. On
„ voit par tout l'humilité, le candeur, la
„ bonne foi, avec une grande fermeté, &
„ une prudence consommée. Il est vrai qu'
„ il avoit plus tourné son esprit aux refle-
„ xions morales, & à la conduite des affai-
„ res, qu'à l'etude des sciences speculati-
„ ves, & des lettres humaines. C'est pour-
„ quoi il ne faut pas s'etonner s'il a svivi le
„ goût

a *T. 8. p. 73. Brusselles 1721.*

„ goût de son siecle, de racconter, & de „ recueillir des faits merveilleux. D'ailleurs saint Gregoire n'avoit point à combattre des Philosophes qui attaquassent la religion pur raisonnement. Il ne restoit gueres d'autres payens, que des paisans, & des servs rustiques, ou des soldats barbares: que les faits merveilleux persuadoient mieux, que les syllogismes les plus concluans. Tout ce que saint Gregoire a crû devoir faire, est de ne rapporter que ceux qu' il croioit les mieux provuez: aprés avoir pris pour s'en assurer toutes les precautions possibles. Car en general, sa foi, & sa pietè ne lui permettoient pas de douter de la puissance de Dieu. Son intention, en rapportant ses miracles, est tres-pure: c'est de confirmer la foi des foibles sur l'immortalitè de l'ame, & la resurrection des corps: sur l'intercession des Saints, & la veneration des leurs Reliqués: sur l'utilitè de la priere pour les morts; particulierement du saint Sacrifice, toutes créances, & pratiques établies comme nous avons vû dés les primiers tems de l'Eglise.

„ Aussi ces dialogues furent reçus d'abord avec un merveilleux applaudissement; & ont continué d'etrè estimez pen-

„ dant

„ dant huit ou neuf cens ans. Sainte Gre-
„ goire les envoia à la Reine Theodelinde;
„ & l'on croit qu'elle s'en servit pour la
„ conversion de Lombards: qui provuinent
„ savoir la verité de la plupart des miracles
„ qu'ils contiennent, puisqu'ils etoient ar-
„ rivez sur des gens de leur nation, qui n'
„ etoient en Italie que depuis environ trente
„ ans. Le Pape Zacharie traduisit cet ourage
„ en grec environ cent cinquante ans aprés;
„ & il fut tellement du goût des Grecs, qu'
„ ils en donnerent a saint Gregoire le surnom
„ de Dialogue. Sur la fin du huitieme siecle,
„ ces liures furent traduits meme en Arabe.
Quid quæso ad ostendendum iniquam, si uspiam alibi, Oudini in Gregorium accusationem efficacius dici potest?

XX. Enim vero iis in libris præclarissime Gregorius egit pro suo instituto; nimirum postquam aureo illo de cura Pastorali libro Ecclesiasticum quemque salutaribus præceptis ad innocentiam formare conatus erat, sanctissimisque moribus induere, illud idem exemplis ex Italorum hominum probata vita desumptis Hieronymum imitatus, Theodoritum, Cassianum, efficere in animum sibi proposuerat optimo sane consilio. Tunc enim dignum operæ pretium venit cum inter se congruunt præcepta, & experimenta, homines-

minesque potissimum rudes, propter quos imprimis illud opus Romanum Pontificem sibi sumpsisse conscribendum, affirmavit citatus Historiæ Ecclesiasticæ Auctor, exemplis aptius quam verbis moveri solent, ac persuaderi. Multa retulit quæ suismet oculis inspexerat, obtinuit cætera ab amicis, quorum opem datis litteris petierat. Nunc vero sit mihi per te, Benigne Lector, facultas concessa, ut Oudinum, aliosque omnes horum Dialogorum morosos nimis censores istis, quas in præfatione ad eosdem libros adhibuere doctissimi Maurini interrogatiunculis compellem[a].

Primo autem ab eis quæro, utrum sincere credant, quæ tum in veteri, tum in novo Testamento narrantur miracula, licet omni verisimilitudine careant? Hevæ colloquium cum serpente, *Genes.* 3. Uxorem Loth in Statuam Salis conversam *Genes.* 19. Asinam cui Balaam insidebat, humano more, imo præter plerorumque hominum captum, & consuetudinem, cum ipso sapientissime disputasse, *Num.* 22. E molari dente maxillæ asini aquas erupisse, ut unius Sampsonis sitis extingueretur, *Judic.* 15. Staterem inventum in ore piscis recenter hamo capti, *Matth.* 17. Petrum super aquas ambulasse, *Matth.* 14. Le-

a *T.* 2. *opp. Gregorii.*

Legionem dæmonum ex unico homine ejectam a Christo, & missam in porcos, qui præcipiti cursu in mare se projecerunt ac perierunt, *Marci* 5. & similia quamplurima.

Secundò interrogare liceat eos, qui ita exsufflant relata a Gregorio miracula, utrum indubitatam fidem habeant Christo etiam, cum sacramento asserenti, *Johan.* 14. 12. *Amen, amen, dico vobis, qui credit in me, opera, quæ ego facio, & ipse faciet, & majora horum faciet.*

Tertiò concedant nobis illi tam emunctæ naris Critici, tempus edendis illis signis, ac miraculis magis idoneum fuisse, quando vocandi ad fidem fuerunt Barbari a vera religione, Deique cognitione prorsus extorres. Quippe Apostolo teste 1. *Cor.* 14. 22. *Linguæ* (idem dic de cæteris miraculis) *non fidelibus, sed infidelibus; prophetiæ autem non infidelibus, sed fidelibus*. Judæis ergo, quibus concessæ prophetiæ tamquam fidelibus, denegata ut plurimum signa, quæ Gentilibus a fide prorsus alienis reservata, & reposita fuerunt.

XXI. His autem impetratis, minime obstupescendum, labente quinto sæculo, & fere toto sexto decurrente (quæ tempora Gregorius Dialogis suis complectitur) tot tantaque a Deo procurata fuisse miracula. Nimirum totus pene tunc orbis aut in idololatriæ

triæ tenebris, aut in densa nefandarum hæresum caligine miserè jacebat: adeo ut vix unus tunc, maxime in occidente regnaret Princeps, qui verum Deum legitimo ritu coleret. Italia aut ab Ostrogothis Arianam perfidiam amplexis occupata, aut Longobardis postea tradita, qui Arianorum errores æque sectabantur, vel idololatriæ, quod pejus est, serviebant; Gallia Francis idolorum cultoribus, vel ab eorum cultu paulo ante, nec perfecte revocatis parebat, aut Wisigothis, aliisque Barbaris fidei Catholicæ infestis. Hispania iisdem Wisigothis, & Svevis æque Arianis cesserat; Britannia Insula novis hospitibus, Anglis videlicet subdita, redintegratum suis in templis idolorum cultum ingemiscebat; Wandali Africa potiti, bellum atrocissimum Catholicis indixerant, ut Arianum dogma statuerent.

Numquid igitur a Dei benignitate ac providentia tum abhorrebat fieri miracula, tot, & tanta, quibus ad veritatis lucem infideles pellicerentur? Quod sane contigit. Nam intra non multos annos Longobardi Arianam impietatem ejurarunt; Gothi Catholicam fidem amplexi sunt in Hispania, auctore, ac hortatore Reccaredo Rege; Angli Christo nomen dederunt; omnes denique ad Christianæ, & Orthodoxæ fidei unitatem recepti.

XXII. Quod

XXII. Quod spectat ad Longobardos, qui magna ex parte Italiam his temporibus obtinebant, eorum conversionem non mediocriter promoverunt Gregoriani Dialogi: his enim ad se missis a Gregorio, narrante Paullo Diacono, usa est Theodolinda Regina, ad Catholicam fidem tum Regi, tum ejus Gentilibus, & subditis persuadendam. Enim vero hac in historia plurima narrantur miracula, ipso spectante Longobardorum exercitu facta, quæ nisi certo constitissent, omniumque fuissent calculo comprobata, Longobardi, quos Gregorius ursis magis, quam hominibus similes propter ferocitatem depingit, irrisissent; majorique quam antea odio in Catholicam fidem, Ecclesiamque Romanam exarsissent. Contrarium autem contigisse refert ex eadem gente Paullus Diaconus *lib.* IV. *de Gestis Longobard. cap.* IV. scilicet Agilulfum Regem, cæteris fere ipsius exemplum sequentibus, Catholicam fidem amplexum esse, Ecclesiis adempta bona restituisse, Episcopisque debitum honorem impendisse.

Præter idololatriæ reliquias in Italia, & alibi passim adhuc superstites, aperteque grassantes hæreses, apud ipsos etiam, qui Catholici audiebant, exitiosi serpebant occulteque disseminabantur errores, contra animarum immortalitatem, & corporum

Resurrectionem. De priori ancipitem olim se fuisse, humiliter fatetur ipse Gregorius *homil.* XXVI. *in Euangelia*. *Multi enim*, inquit, *de resurrectione dubitantes, sicut, & nos aliquando fuimus*. Vide etiam *lib.* II. *in Ezechielem homil.* VIII. *& lib.* XIV. *Moral. num.* 70. *Greg. Turonicus lib.* X *hist. cap.* XIII. *&* XIV. testatur quemdam Ecclesiæ suæ Presbyterum docuisse *futuram non esse resurrectionem*; quem ipse debellavit: & Theodulphum Diaconum *Urbis Parisiacæ, qui sibi videbatur in aliquo sciolus, sæpius de hac causa altercationes movisse*. Audiamus Petrum Diaconum cum Gregorio colloquentem *lib.* III. *cap.* XXXVIII. *Dial. Quia multos intra Sanctæ Ecclesiæ gremium constitutos, de vita animæ post mortem carnis perpendo dubitare*. Quorum saluti prospiciens Gregorius, post asserta invictissimis argumentis hæc fidei dogmata, plurima congerit miracula, & prodigia, quibus ut immortalitas animæ, ita resurrectio carnis apud rudiores efficacius probaretur.

XXIII. Ex his quæ gesta refert Gregorius, nonnulla sunt quibus ipse interfuit; alia vero a locupletibus testibus acceperat; nimirum a Sanctissimis Episcopis, fuci prorsus expertibus, ab integerrimæ vitæ Monachis, aut Monasteriorum Præfectis, a viris nobilibus, & ingenuis. Nihil ex imperiti vulgi rumuscu-

musculis scripsit. Cur ergo reus postulatur, cum exploratum sit, historiæ leges ab eo tanta cautione scribente religiose fuisse observatas?

Neque tamen velim iccirco jurejurando affirmare nihil falsi obrepisse in rerum quæ narrantur adjunctis, & circumstantiis. Quinimo inficiari non possum in his quæ leguntur de S. Paullino Episcopo Nolano, aliqua pugnare contra historiæ veritatem; videlicet quod abductus fuerit in Africam a Wandalis Campaniam devastantibus; cum nonnisi diu post S. Paullini obitum Wandali Africam occupaverint, & depopulati sint Italiam. Ex hoc tamen loco insolubiles difficultates non oriuntur. Dici etenim potest Wandalos hic pro Gothis esse sumptos, quod ex eadem gente forent orti; legibus iisdem uterentur, eademque lingua, quam Gothicam vocant; eidem hæresi addicti essent [a].

Nolam ab Gothis fuisse captam circa ann. Christi 410. consentiunt scriptores omnes. Quo tempore a Barbaris vinctus Paullinus, ut ubi opes reconditas haberet, indicaret, Deum ita precabatur, teste August. *lib.* I. *de Civit. Dei cap.* X. *Domine non excrucier*

 pro-

a *Eam difficultatem ita solvit auctor Dissertationis sep. in S. Paullini vitam pag.796.opp. S. Paullini edit. Veron. an.1736.*

propter aurum, & argentum, ubi enim sint omnia mea, tu scis. Verisimile autem videtur, captivos, & in his Paullinum, una cum Gothorum exercitu, ex Italia in Gallias, & triennio post in Hispaniam abductos, ac Wandalis, qui ab anno 409. Hispaniam invaserunt, venditos [a]. Hac enodata difficultate plana sunt omnia in Dialogis, tum quoad historiam, tum quoad Chronologiam.

XXIV. Si qua describuntur miracula, rationi minime sunt contraria. Similia occurrunt apud Ambrosium, Augustinum, præsertim in libris de Civitate Dei, Hieronymum, Sulpicium Severum ex Patribus Latinis; ut interim taceam Gregorium Turon. Fortunatum Pictav. Nicetium Trevirensem; atque ex Græcis apud Theodoritum in historia religiosa, Gregorium Nissenum in vita Gregorii Neocæsareæ Episcopi, cognomento Thaumaturgi, ipsumque Athanasium in vita S. Antonii, quam ei jure ac merito asseruit in novissima operum S. Athanasii editione Montfauconius. Itaque ne propter insolentium narratis a Gregorio miraculis fides denegaretur, minus credibilia similibus exemplis aliunde arcessitis munire curaverunt Maurini editores

a *Conjectura hæc proponitur in citata Dissertatione, quæ ideirco inscribitur* De Captivitate S. Paullini.

tores operum Gregorii, ut videre licet *lib.* I. *cap.* I. III. IV. *& lib.* III. *cap.* III. *& seq.*

XXV. Quod attinet ad eos, quos pius Doctor in extremis positos futura vaticinatos esse testatur, ut *lib.* IV. *cap.* XXVI. id illustrari potest ex Aug *lib.*XII. *de Genesi ad litt. cap.*XVII. ubi similia proferuntur, quem consule. Lege quoque doctissimum Petitum *lib.*I. *de Sybil.* quo in loco laudat *Tertull. lib. de Anima c.*LIII. & utitur testimonio Tullii *lib.* I. *de Divinatione* asserentis hominem quemdam ex insula Rhodo sex aliorum mortem prædixisse.

Ceterum quibus non ita placent miracula, liberum est, his prætermissis, insignia virtutum exempla hic proposita seligere; quæ proculdubio, ut ipse monet Sanctus Doctor *lib.* II. *cap. ultim.* miraculis omnibus sunt anteponenda. Ut in unico stemus, quis ad Sanctuli Presbyteri humilitatem, patientiam, charitatem, ut *in lib.* III. *cap.*XXXVII. delineantur, non obstupescat? Hactenus fere ad litteram Maurini. Quid ad hæc Criticus noster? Profecto mihi videor tantas in angustias redactum hominem videre, ut Maurinorum vindicias etsi fuerint Gallice primum, latine deinde editæ, dissimulare satius putaverit.

XXVI. Quamobrem parta jam, & de hoc certamine adversus illum Victoria, eo

converteremus arma, quo impetum, atque impressionem facere nititur. Ast ad redintegrandam eodem loci pugnam evocamur a Belio Oudini commilitone. Belius enim tertiam heic positam rationem, quæ circa miraculorum necessitatem ob Infidelium conversionem versatur, contendit nihil probare, quod, ait, *nimis probet*. Si enim ut ad bonam frugem veteres illi converterentur, tot stupenda requirebantur, atque fiebant miracula, quid est, cur novissimis hisce temporibus, quibus hæreticis non minus ac olim abundamus hæc non videmus? „ Il yâ eu „ d' ailleurs dans ces deux siecles un tres „ grand nombre d' Heretiques a convertir. „ Il faudroit donc que les miracles eussent „ etè pour le moins aussi frequens dans ces „ siecles là, que dans le siecle de Saint Gre„ goire. Concluez de là que le raisonnement „ du Pere Denys de Sainte Marthe ne prouve „ rien, car il prouve trop „: sunt hæc illius verba in famoso illo Dictionario verbo: *Gregoire*.

At fateor ingenue non video quid sibi velit novus hic hostis: cum enim modo unam suis in libris petat societatem, quam impugnet, modo alteram, ulli eum fuisse addictum, multi sunt qui negant docti homines, iccirco nulla assequi possum ratione, quonam ipse hære-

hæresis labe infectos innuere voluerit hominum cœtus: aut enim eos spectabat, qui nonnulla Christianæ religionis dogmata profitentur, atque ab aliis dissentiunt, cujusmodi sunt omnia Religionis, uti vocant, *Reformatæ* membra, aut Catholico-Romanam intellexit Ecclesiam: si de primis locutus sit, non est cum eo contentiosa disputatione certandum; damus enim, & libenter damus, vera miracula ibi ostendi non posse, quippe disertissimis rationibus, quas adversarii nondum labefecerant, neque unquam labefacturi sunt, nostri evicere Scriptores, ea fieri non posse in asserenda falsa Religione. Porro falsam eam esse societatem, quæ etsi plurima, non omnia tamen, & singula amplectitur dogmata, vel unus ostendit Jacobus Apostolus *cap.* 11. *vers.* 10. Ὅστις γὰρ ὅλον τὸν νόμον τηρήσει, πταίσει δὲ ἐν ἑνὶ, γέγονε πάντων ἔνοχος. *Quicunque autem totam legem servaverit, offendat autem in uno, factus est omnium reus*. Si autem in Catholico Romanam intenderit societatem, plane ab ipso sui conditu ad nostra usque tempora, serie nusquam abrupta, prout temporis ratio postulabat, in suæ, utpote germanæ, atque Orthodoxæ confirmationem actitata fuisse vera miracula adfirmant, certissimisque ex historia cum exotica, tum sacra depromptis monumentis iidem

Theologi nostri jam probarunt. Exemplo esse possent, ut multa prætercam, quæ in actis S. Francisci Salesii recensita leguntur, patrata in Catholicæ veritatis confirmationem.

Quod si regereret Belius ea, quæ ab illis tamquam vera proponuntur miracula alia naturæ vires, ut plurimum non excedere, alia nonnisi incerto constare vulgi rumore, ad eum refellendum satis erit consulere præstantissimum opus de Canonizatione Sanctorum, & de Servorum Dei Beatificatione; ibi enim eximius auctor Prosper Lambertinus, quem honoris caussa nomino, Cardinalis olim Romanæ Ecclesiæ sapientissimus, Pontifex modo sanctissimus mira ea, quæ a Sancta Sede inter miraculorum album recensentur, atque admittuntur naturam omnino superasse, una dumtaxat Dei Optimi Maximi inusitata potentia fieri potuisse, atque certissimis quoad per humanam fidem Divino adjutam Spiritu assequi licet, patere testimoniis ad evidentiam usque demonstravit. [a] Hujus equidem labores non est cur ego recoquam, nam opus illud, quod idem Auctor gravissimis licet Pontificatus muneribus distentus, atque impeditus retractavit atque auxit, doctorum manibus teritur.

XXVI.

a *Lib. IV. par. I.*

XXVI. Priusquam vero & præsens caput absolvatur, instituti operis exigit ratio, ut de *simplicis* epitheto iterum, sed paucis, agamus. Rationes præter hactenus recensitas, atque, nostro quidem judicio, ad evidentiam usque exsufflatas, quibus non temere egregio illo epitheto abs se fuisse Gregorium laudatum, hanc in *cap.* 1I. *num.* 1I. Oudinus adfert nimirum *ita ab ejus amico Imperatore Magno Mauritio appellatus legitur, qua de re conqueritur ad Mauritium ipsum Gregorius Epistolarum lib.* IV. *epist.* XXXI. Perbella sane ratio, quæ quantum probet, vel me tacente, intellecturus est lector. Quasi oraculi ad instar habendus sit ille Mauritius, qui ut ex proximo capite v. constabit, Gregorio ad Pontificatum evecto continuas, easque acerrimas creavit doloris causas. Verum ea, quæ mox referentur, si non scripsisset noster hic censor non multum ipsi repugnarem, sed turpissima, eaque injustissima malignitatis nota, qua nostrum aspersit, quemnam eruditorum, & maxime fidelium, non moveret? Ubi cum Imperator, *nude simplicem appellasset, maligne Gregorius verbum simplicitatis pro fatuitate sumptum Mauritio injuste objicit*. Ecce germana acutissimi Oudini interpretatio, qua quid ipse spectet, & quo animum intendat jam perspicio; scilicet iniquo fuisse erga Imperatorem

animo,

animo moderatum hunc Pontificem, ut lectoribus persuaderet, & sic viam sibi sterneret, ac muniret ad alia, quæ statim vibraturus erat tela. Veritatis tamen tanta est lux, ut occultari quidem ad tempus per malitiam possit, obtenebrari non possit. Legant prius, qui nostrum hunc librum sunt habituri, integrum Gregorii locum, quem mutilum, atque mancum retulisse Oudinum sive per oscitantiam, sive per malitiam lamentamur, & postea judicent, maligne ne, an vere ac merito de sibi impacto ab Imperatore fatuitatis crimine Gregorius conqueratur: *In serenissimis jussionibus suis* (ita epist. XL. lib. V. ad Mauritium Augustum noster exorditur) *In serenissimis jussionibus suis Dominorum pietas, dum me de quibusdam redarguere studuit, parcendo mihi minime pepercit. Nam in eis Urbanæ simplicitatis vocabulo me fatuum appellat. In scriptura etenim sacra cum in bona intelligentia ponitur simplicitas, vigilanter sæpe prudentiæ, atque rectitudini sociatur. Unde etiam de beato Job scriptum est*: Erat vir simplex, & rectus: *& B. Paullus Apostolus admonet dicens*: Estote simplices in malo, & prudentes in bono: *& per semetipsam admonet veritas, dicens*: Estote prudentes sicut serpentes, & simplices sicut columbæ: *esse valde inutile judicans, si aut simplicitati prudentia, aut prudentiæ simplicitas desit.*

ſit. Ut ergo ſervos ſuos ad cuncta eruditos efficeret, eſſe eos, & ſimplices ſicut columbas, & prudentes ut ſerpentes voluit: quatenus in eis, & ſerpentis aſtutia columbæ ſimplicitatem acueret, & columbæ ſimplicitas ſerpentis aſtutiam temperaret.

Ego igitur, qui in ſereniſſimis Dominorum juſſionibus ab Ariulphi aſtutia deceptus, non adjuncta prudentia ſimplex denuntior, conſtat procul dubio, quia fatuus appellor: quod ita eſſe ego quoque ipſe confiteor; nam, ſi hoc veſtra pietas taceat, cauſæ clamant. Ego enim ſi fatuus non fuiſſem, ad iſta toleranda, quæ inter Langobardorum gladios hoc in loco patior, minime veniſſem. In ea autem re, quam de Ariulpho perhibui, quia toto corde venire ad Rempublicam paratus fuit, dum mihi non creditur, etiam mentitus eſſe reprehendor. Sed etſi Sacerdos non ſum, ſcio gravem eſſe hanc injuriam Sacerdoti, ut veritati ſerviens, fallax credatur. Et dudum novi quoniam Nordulpho plus eſt creditum quam mihi; Leoni amplius quam mihi: & nunc eis, qui eſſe ad medium videntur, plus quam meis aſſertionibus credulitas impenditur. Quo ex loco clariſſime patet noſtrum a Mauritio eatenus *ſimplicem* appellatum fuiſſe, quatenus a vafro homine Ariulpho ſibi os ſublini paſſus fuiſſet. Qua in re nemo non videt *ſimplicis* vocabulo ſubjectam eſſe notionem nonlaudabilis illius ſimplicitatis, quæ cum prudentia bene convenit,

venit, & in una sede moratur, sed alterius, quæ inops consilii est, quæque, ut lenissime dicam, ad fatuitatem quam proxime accedit; ac propterea Gregorium haud esse culpandum, quod de hujusmodi appellatione sit questus & *simplicis* nomen deprecatus sit. Sed jam ista omittamus, de quibus fortasse nimis, nam *cum de re constat*, ut loquar cum S. August. [a] *non est opus certare de nomine*.

CAPUT V.

De Gregorii eloquentia, deque latino sermone.

XXVII. QUæ hactenus disputata sunt, atque deducta, præclaram fuisse in Gregorio nostro ingenii aciem, ardentem erga humanas litteras, & graviora studia amorem, sublimi præditum arte dicendi opportuna atque efficaci, vel invitis ostendere apta fore speramus: Illa tamen si cuiquam satis non esse adhuc videantur, habeat & hoc caput, quod in eo totum versabitur, ut probet, nullumque amplius relinquat dubitationi locum, veram fuisse in nostro eloquentiam, verumque latinum sermonem. Ubi statim Lectoribus plane cognitam esse

a *Epist.* CLXVI. *num.* 4. *E. M. Paris.*

esse volumus mentem nostram. Non enim ii sumus, qui S. Gregorium contendamus omni laude cumulatum fuisse Oratorem, in quo genere vix unum singulis ætatibus tolerabilem extitisse affirmabat Cicero: *Consilio, ac sapientia* (sunt illius verba) *qui regere, ac gubernare Rempublicam possent, multi nostra, plures Patrum memoria, atque etiam Majorum extiterunt, cum boni perdiu nulli, vix autem singulis ætatibus singuli tolerabiles Oratores invenirentur*. [a] Vere mihi tamen hoc videor esse dicturus, orationem illius ne dum horridam non esse, nihilve in ea offendi barbariem sapiens, verum etiam comptam satis copiosamque, in quacumque ipsi proposita re, quod vis Oratoris, professioque ipsa bene dicendi Auctore eodem Cicerone *lib. laudato num. 6.* suscipere ac polliceri videtur. *Epistolas* XLV. *libri* I. 47. *lib.* II. & Dialogorum, omnes ferme libros, ut alia pene infinita loca prætercam, legere si non gravaberis, benigne Lector, me non esse iniquum eloquentiæ Gregorianæ vindicem, ac laudatorem, scribendique rationem, quam is tenuit, immerito ab aliquibus carpi experiundo cognosces. Interim me tibi rem gratam spero facturum, si unum saltem in ejusdem eloquentiæ specimen locum tuos ante oculos ponam. Cum desæ-

a *Lib. I. de Oratore num. 2.*

desæviente in Populum Romanum inguinaria lue, tum exemplis, tum scriptis ad placandam Numinis Divini iram gregem suum vehementissime exhortaretur, atque excitaret, hanc ad Populum cedro, auroque pretiosiorem habuit orationem de mortalitate inscriptam[a].

Oportet, Fratres charissimi, ut flagella Dei, quæ metuere ventura debuimus, saltem præsentia, & experta timeamus. Conversionis nobis aditum dolor aperiat, & cordis nostri duritiem ipsa jam, quam patimur, pœna dissolvat. Ut enim Propheta teste prædictum est: Pervenit gladius usque ad Animam. *Quæ enim cuncta plebs cœlestis iræ mucrone percutitur, & repentina singuli cæde vastantur. Nec languor mortem prævenit, sed & languoris moras ut cernitis, mors ipsa præcurrit. Percussus quisque ante rapitur, quam ad lamenta Pœnitentiæ convertatur. Pensate ergo qualis ad conspectum districti Judicis pervenit, cui non vacat flere quod fecit. Habitatores quippe non ex parte subtrahuntur, sed pariter corruunt. Domus vacuæ relinquuntur, filiorum funera parentes aspiciunt, & sui eos ad interitum hæredes præcedunt. Unusquisque ergo nostrum ad Pœnitentiæ lamenta confugiat, dum flere ante percussionem vacat. Revocemus ante oculos mentis quidquid errando commisimus, & quod nequiter egimus,*

flendo

a *Tom.1. pag.1381. cit. edit.*

flendo puniamus. Præveniamus faciem ejus in Confeſſione: *& ſicut Propheta admonet*: levemus corda noſtra cum manibus ad Deum. *Ad Deum quippe corda cum manibus levare, eſt orationis noſtræ ſtudium cum merito bonæ operationis erigere. Dat profecto dat timori noſtro fiduciam, qui per Prophetam clamat*: nolo mortem peccatoris, ſed ut convertatur, & vivat. *Nullus autem de iniquitatum ſuarum immanitate deſperet. Veternoſas namque Ninivitarum culpas triduana Pœnitentia abſterſit, & converſus latro vitæ præmia etiam in ipſa ſententia ſuæ mortis emeruit. Immutemus igitur corda, & præſumamus nos jam percepiſſe, quod petimus. Citius ad preces Judex flectitur, ſi a pravitate ſua petitor corrigatur. Imminente ergo tantæ animadverſionis gladio, nos importunis precibus inſiſtamus. Ea namque, quæ ingrata eſſe hominibus importunitas ſolet, Judici veritatis placet, quia pius ac miſericors Deus a ſe vult veniam precibus exigi, qui quantum meremur non vult iraſci. Hinc etenim per Pſalmiſtam dicitur*: Invoca me in die tribulationis tuæ, eripiam te, & magnificabis me. *Ipſe ergo ſibi teſtis eſt, quia invocantibus miſereri deſiderat, qui monet, ut invocetur. Proinde, Fratres chariſſimi, contrito corde, & correctis operibus craſtino die ab ipſo feriæ quartæ diluculo, ad litaniam ſeptiformem juxta diſtributionem inferius deſignatam, devota mente cum lachrymis veniamus.*

XXVIII. Hanc dicendi rationem non illi profecto eloquentem dicent, quorum studium omne in verborum, & sermonis elegantia positum est; idcirco eorum oratio jacet, quod in ea tantum verba laudantur, ut ait quidam apud S. Hieronymum in epist. ad Paullinum Episcopum Nolanum; [a] sed illi, quos apta robusta sententiarum gravitate, verborum ponderibus gravis, animorum domina delectat oratio, in eoque potissimum, qui ecclesiastica fulgens dignitate ad populum conciones salutis æternæ habere debet, quibus in concionibus magis res spectantur, quam verba penduntur; non minus enim in negotiis gerendis, quod Cicero affirmabat *Academ. Quæst. lib.* IV. *num.* II. quam in tractandis animis, pluris res, quam verba prosunt. Hoc idem dicendi genus eloquentissimi tenuere scriptores ecclesiastici, quorum in eo erat præsertim cura, ut, neglecto sermonis cothurno, suos libros divinæ Scripturæ flosculis, atque veritate exornarent, non composita oratione, plausuque populari, qui solet imperitorum aures decipere, atque palpare. Hanc si attulisset eloquentiam Gregorius, eloquens profecto non esset dicendus: *Sicut est enim* (aurea est hæc S. Augustini

a *Tom.* 1. *pag.* 333. *num.* 334. *cit. edit. verba autem illa sunt Quintiliani in Prooemio.*

gustini sententia Doctrinæ Christianæ *lib.* IV. *cap.* VII. ubi per Paulli epistolas discurrit, & quæ diserte, & eleganter dicta invenit, ante legentis oculos collocat, ut probet quemadmodum in Apostolis reliquis, ita, & imprimis in Paullo eloquentiæ vim, & ornamenta se invenisse) *sicut est enim quædam eloquentia, quæ magis ætatem juvenilem decet, & est quæ senilem, nec jam dicenda est eloquentia si personæ non congruat eloquentis; ita est quædam quæ viros summa auctoritate dignissimos, planeque divinos decet; hac illi loquuti sunt, nec ipsos decet alia, nec alios ipsa*. Tantum in Gregorianis sermonibus flumen gravissimorum, optimorumque verborum, tam integræ sententiæ, tam veræ, tam sine pigmentis, fucoque puerili persæpe inveniuntur, ut cum disertissimis Græcis, Latinisque Scriptoribus illum comparare non sit veritus celeberrimus Muratorius: *Ipsum Gregorium Magnum* (ait ipse) *Romanum Pontificem, qui unus cum præcipuis totius antiquitatis, ut pietate, ita & litterarum gloria certare potuit*. [a]

Quod si fœdissima illa tempora, quibus vixit Gregorius noster, scientiis heu quantum inimica! memoria repetantur, miraculi instar habendum erit, tantam potuisse elo-

F quen-

a *Tom.* III. *Antiquitatum Italiæ Medii Ævi p.* 409. *Mediol.* 1740.

quentiam ad ſcribendum afferre. Licet enim litterarum ſtudia refloreſcere jam Romæ cœpiſſent annitente inprimis magno Caſſiodorio qui illa veluti poſt liminio revocarat,inque ſuo monaſterio celebrem inſtituerat Academiam, Bibliothecamque bonis codicibus refertam aperuerat; dicenda tamen ſunt intra illius Monaſterii clauſtra veluti incluſa remanſiſſe, nec diu ultra illa ſtetiſſe.

XXIX. Enimvero ab adoleſcentia vix egreſſo Gregorio,ea rurſus incidit Italorum infelicitas, ut undique conticuerint litterarum ſtudia. Nam extinctis Theodorico, & Atalarico, quorum opera litteræ in Italia quodammodo e tumulis revocatæ fuerant, iterum ſepultæ ſunt ex inſperato ſub eorum ſucceſſore Deodato; *Studebant*, ita illa tempora deſcripta habemus per Sydonium Apollinarem *lib.* I. *epiſt.* VIII. *ſtudebant pilæ Senes, aleæ Juvenes*; hujus internecionis litterarum duo fuere in cauſa, alterum ſcilicet bellorum tumultus, quos excitaverant primum Gothi, deinde Langobardi ab Imperatore Juſtiniano acciti, ut Gothos ex hac Provincia penitus expelleret; alterum vero ſtudium illud, atque deſiderium, (ut moris fuit apud omnes gentes) introducendi in ſubactas nationes proprias conſuetudines non minus ac proprium ſermonem. Qua propter de oblite-

randa

randa penitus latina lingua, veraque eloquentia actum erat ex fallaci opinione, quæ olim Moschos etiam Tartaros, aliasque gentes invaserat, illarum institutione animos frangi, nec aptos esse ad bellum gerendum, qui calamum studiosius tractarent, quod innotescit ex celebri Amalazunte facto apud Procopium, & fuse prosequitur Conrigius in dissertatione de studiis liberalibus Urbis Romæ. [a]

His ergo constitutis, quæ in dubium revocare non potest Oudinus, aut quivis alius Gregorianæ eloquentiæ inimicus, illud necessario, quod supra commemoravi, consequitur, perinde ardentem erga litteras amorem, ac magnam ingenii aciem fuisse nostro Gregorio, qui unus ex illis perraris hominibus fuit, qui discussis, quæ iis temporibus ingruerant, spissis ignorantiæ tenebris, totum se tradidit liberalibus disciplinis, tantamque eloquentiæ laudem sibi comparavit.

XXX. Neque vero de hac gloria aliquid detrahendum est, vel quia sæpe numero, omnis omnino expertem scientiæ atque ignarum ipse se appellet Gregorius, vel quia barbarismi aliquando in ejus operibus offendantur; ad utrumque enim facilis est, & in promptu

 re-

a *Tom.* III. *Supplementorum Sallengre pag.* 1220. *Hagæ Comitum* 1724.

responsio. Sic erat ille humilis, atque demissus, ut virtutis lumina, quibus aliis fulgentissimus apparebat, abscondere quantum poterat, niteretur. Hoc erat in causa, cur dictatum suum in comparatione alterius *furfurem* nominaret, Auctore laudato Joanne Diacono *lib.* IV. *num.* LXXVIII. cur libros suos legi publice quamdiu viveret, vehementissime prohiberet; cur in administranda Ecclesia sapientes homines a se etiam longo itineris intervallo dissitos per litteras consuleret; cur iis in rebus, in quibus Divinam rem nihil periclitari credebat, facile suum consilium elevaret, constituta mutare, & fixa refigere non erubesceret; tametsi ut modo significavi, tanta foret per id tempus Doctorum Hominum caritas, ut teste eodem Gregorio *epist.* XXX. *lib.* VII. Constantinopoli non invenirentur, qui de Græco in Latinum, & de Latino in Græcum dictata bene transferrent: (cui tamen literarum ruinæ ad Pontificatus apicem evectus accurrit, uti vidimus *cap.* II. eamque, quoad ejus fieri potuit, reparavit.)

Ad barbarismos quod attinet, non illos peccabat ipse, quia Grammaticæ leges probe non calleret, verum dedita opera sic orationem suam componebat: *Non barbarismi confusionem devito*, ita de se ipse scripsit in epistola ad Leandrum libris Moralium præmissa,

missa, *situs, motusque, & praepositionum casus servare contemno, quia indignum vehementer existimo, ut verba caelestis Oraculi restringam sub regulis Donati*. Qua in re optimis usus est Ecclesiasticis tum Graecis, tum Latinis Auctoribus. Aliquot eorum testimonia collegere Cangius in Praefatione ad mediae, & infimae latinitatis Glossarium *num.* XLVII. XLVIII. & Huetius de claris Interpretibus *num.* XLII. Unum vel alterum describere non erit abs re. S. Basilius in celebri ad Anphilochium Iconensem Episcopum epistola canonica ait: *Miror sane, quod Grammaticam in Scriptura diligentiam requiras, ac dictionem coactam esse putes illius interpretationis, quae suum ipsius significatum commode exprimit, neque id transfert, quod proprie Hebraica voce significatur* [a]. Severus Sulpicius, quem propter facundiam jure vocant Sallustium Christianum, de se ita loquitur in Praef. ad vitam S. Martini [b]: *Quia nefas putarem tanti viri latere virtutes, apud me ipse decidi, ut de Soloecismis non erubescerem, quia nec magnam istarum umquam rerum scientiam contigissem*. Ipsemet Hieronymus, quem a puero tantus latinae linguae nitor assidua humaniorum Auctorum lectione delectarat, ut ad se re-

a *Tom.* III. *pag.* 275. *E. M. Paris.* 1730.
b *Pag.* II. *Veronae* 1741.

reversus ad Prophetarum lectionem cum se contulisset, horum sermo ei horreret incultus, scriptis consignare non erubuit in caput Quadragesimum Ezechielis : *Illud autem semel monuisse sufficiat, nosse me cubitum, & cubita neutrali appellari genere, sed pro simplicitate, & facilitate intelligentiæ, vulgique consuetudine ponere masculino, non enim nobis curæ est vitare sermonum vitia, sed Scripturæ Sanctæ quibuscumque verbis differere.*

Præterquamquod nonnulla sunt, quæ a non peritissimis linguæ latinæ barbara vocantur, cum & ipsa sint latinissima: hujusmodi sunt E. G. qui nomina quædam abstracta ex concretis damnant apud Scholasticos, *Petreitatem* scilicet, & similia, cum tamen ipse Cicero *lib.* III. ad Famil. *epist.* VII. ex Appio & Lentulo facere *Appietatem*. & *Lentulitatem* minime dubitaverit. Horum non infrequens usus habetur in Gregorio.

Illud etiam ad illius tuendam eloquentiam animadversione dignum est, opportune, & cum laude usurpatos aliquando ab ipso fuisse aliquot loquendi modos a Ciceronis ævo alienos; notum quippe omnibus est, linguas ab usu pendere, juxta illud Flacci de Arte poetica :

Multa recensentur, quæ nunc cecidere, cadentque
Quæ nunc sunt in honore vocabula, si volet usus,

Quem

Quem penes arbitrium est, & vis, & norma loquendi.

Jam vero ab Imperatorum Valentiniani, Valentis, & Gratiani temporibus non amplius obtinebat illa Ciceronis tempore loquendi ratio, sed voces multo in barbariem erant flexæ, atque in consuetudinem adductæ cum significatione, tum pronuntiatione immutata; quapropter scite in quæstionibus Hieronymianis admonet Johannes Clericus, æquum non esse in eorum scriptis, quæ post hæc tempora vixere, sermonis elegantiam postulare, aut puritatem ad normam ævi Augusti exactam. Deinde, ut sua verba sunt Foro, sua semper etiam habuit Religio, non modo apud Paganos, sed etiam apud Christianos, quod mirum non est, cum nulla sit ars, ut post Ciceronem adnotatum est a Cangio, præfationis ad Glossarium græcum *num.* 20. quæ propria, aut peculiaria non habeat verba; factum hinc esse reor, ut verba, rationesque dicendi, quibus christiana Religio Romanis exponeretur, non mediocriter a purioris latinitatis elegantia discederent. Hoc animo revolvens prudentissimus Gregorius (cui Ciceronis etiam duo hæc præcepta cognita fuisse creditu facile est, *de orat. lib.* 1. *num.* 12. *Hoc est enim proprium Oratoris ...... oratio gravis, & ornata, & hominum mentibus, & sensi-*

bus accomodata, & in num.XIV. Oratoris: *Tria videnda sunt Oratori, quid dicat, & quo quidue loco, & quomodo*, quæ præcepta illi omnes obſervavere, qui Oratoris laudem conſequuti ſunt, hanc ſimilitudinem in ſcribendo, & dicendo ſibi ſervandam eſſe decreverat, unde orationem ſuam gravem quidem, & ornatam eo temperabat modo, ac tractabat, & barbariſmis, qui in omnium ſermone jam inſederant, intermiſcebat, ut ab omnibus verborum vis, ejuſque ſcopus facile perciperetur, & ſine ullis ſalebris quaſi ſedatus amnis flueret, juxta eximium illud Phavorini Philoſophi præceptum: *Vive moribus præteritis, loquere verbis præſentibus*. Et reipſa doctus quiſque auro contra & cedro pretioſiorem habet hanc, quam de lectione veterum Patrum regulam tradidit Ven. noſter, iſque doctiſſimus Cardinalis Joſeph Maria Thomaſius in præfatione, quam poſuit in fronte Indiculi Inſtitutinum Theologicarum [a]: *Quum ſcirent Patres* (ait ipſe num. II.) *cum Apoſtolis, ſeſe debitores eſſe ſapientibus, & inſipientibus, ſcriberentque non ad inanis gloriæ auras aucupandas, eo de Religione ſtylo differebant, ut a doctis pariter, & ab indoctis intelligerentur. Quare vocabula, modoſque loquendi ex communi uſu, popularique ſermone deſumebant, populaꝛibuſque pati-*

nis

a *Edit. Panorm.* 1732.

nis divini verbi cibum dabant tempore opportuno. Id quod valde notandum est in lectione Patrum, in qua fortassis non nemo hodie offenditur iis, quæ antiquitus inoffensis auribus a christiana plebe audiebantur: tunc nimirum quando vocabula Patrum ad Aristotelis officinam non deferebantur ponderanda, quanti valerent. Porro Gregorius una cum cæteris Ecclesiæ Patribus eo loquendi genere utens, simul eloquentiæ numeros omnes absolvebat; unde nihil est Oudino, cur eloquentiæ laudem tanto Scriptori deneget; audiat ipse si potest quid doctissimus in Florentino Athenæo politiorum litterarum Professor Angelus Riccius nuperrime scripsit in Differt. Homericis [a]: *Quamvis autem non omnimodam dictionis elegantiam plerisque Patrum Latinorum adesse ultro fateamur, quandoquidem latinam linguam qualibus temporibus ipsi floruerunt multa jam barbaries fœdaverat ..... eloquentia tamen Latinos quoque Patres non caruisse dicendum est; quis enim ex vobis adeo in litteris tyro est, ut eloquentiam, atque elocutionem diversa plane significatione accipi nesciat, ita ut una tibi adesse possit, etsi altera desit? Eloquentiam dignitas rerum, conveniens dicendi genus, bonus ac lucidus ordo, aptus nexus, sapiens denique judicium constituit, elocutionis vero elegantiam verborum nitor, & concinnitas. Quod & ipsum* Tul-

a *Tom. I. pag. 195. Florentiæ 1740.*

Tullium judicasse putamus, qui eloquentem maxime a diserto differre tradit. Disertus enim videtur esse ille, qui mentis sua cogitata elegantibus verbis, nitidaque oratione eloqui valet, atque explicare: eloquens vero qui sive prorsus perita, sive minus compta oratione utatur, copia tamen verborum, ac sententiarum insignis est, omnesque omnium rerum, qua ad dicendum pertinent, fontes animo ac memoria retinet. Quos fontes cum penes se habuerint Latini Patres, & graviter, atque copiose, qua litteris tradiderunt, exposuerint, eloquentes fuisse constat, etsi non omnes fuerint diserti, videlicet eleganti omnino, lautaque oratione instructi.

Quod sensit Riccius, illud idem senserunt alii Critices laude celebres auctores non pauci, quos inter enumerare mihi placet, utpote qui Oudino non ingratus, Fleury, cujus hæc est sententia ex altero ad Historiam Ecclesiasticam sermone & latine redite. deprompta num. 16. *Oratoris laus non ideo Ss. Patribus deneganda est, quia nitido illo non sunt usi loquendi genere, quod in pracipuis Latinis, Gracisque veteribus Oratoribus admiramur. S. Paullus graco-barbaro utebatur sermone, & tamen & probabat, & convincebat, & commovebat, dulcis, suavis, vehemens. Non opus est Patres componere cum Demosthene, cum Cicerone, qui tot ante seculis vixerunt, sed cum illis sunt comparandi, qui*

sua-

suamet ætate florebant. S.Gregorius, quoad vixit, nedum nemini fuit in hisce facultatibus inferior, sed omnes sui temporis Romanos superavit, quod auctore Fleury ad summam laudem satis est.

Locus hic esset, quæ ferme innumera in promptu forent, veterum testimonia referre, qui Gregorii Operibus summam hanc eloquentiam inesse testati sunt; verum ab hoc labore, etsi perexiguo, temperandum mihi esse censui, cum res ipsa testimoniis non indigeat, ne illud mihi Ciceronis de Officiis *lib.* 1I. *cap.*v. objiciatur: *Utitur in re non dubia testimoniis non necessariis*. Sed unum præterire non possum, citatum nempe anonymum auctorem vitarum Romanorum Pontificum:
„ Il avoit (Gregorius [a]) un genie tres prom-
„ pte pour la Morale, & il s' etoit fait un
„ fond inepuisable de pensées spirituelles. Il
„ les exprimit d' une maniere asses noble,
„ & les renfermoit d' ordinaire plutot dans
„ des Periodes que dans des sentences. Ces
„ termes ne sont pas fort choisis, & sa com-
„ positions n' est pas beaucoup travaille:
„ mais, elle est facile, bien suivie & se sou-
„ tient torjours egalement. Il n' a rien de
„ bien elevè, ni de bien vif; mais, ce q' il
„ dit, est vrai & solide. Il est plein de lieux
„ communs, & de grandes Maximes. Il est
„ dif-

a *Loc. cit. pag.* 391.

„ diffus, & quelque fois ennuieux dans ses „ explications de Morale, & trop subtil dans „ ses allegories. Enfin on peut dire, che ses „ Ouvrages contennient bien de bonnos cho- „ ses, mais, qu' ils n' ont rien d' extraordi- „ naire, & d'eclatant „.

CAPUT VI.

De Mauritio male habito, deque Phoca nimis a GREGORIO *laudato.*

XXXII. SUperioribus capitibus leviora visa sunt probra, quibus nostro calumniatus est Oudinus; illud modo videndum, quod, nostra sententia, omnium est atrocius, iniquius, execrabilius: *At longe validiori, atque insolubili argumento, triviale ac modicum hujus Pontificis ingenium, versipellemque indolem agnoscimus ex adulatoriis, quas ad usurpatorem Phocam scripsit, litteris, post clarum sibi antea Mauricium cum Filiis interfectum*. Sic Oudinus *cap.* II. ubi recensitis Mauricii virtutibus, quibus erat ornatus, & muneribus quibus Gregorium ornaverat, & vitiis, quibus coinquinatus erat Phocas, conficit *ingratum fuisse Gregorium iniquæ adulationis, atque capiti Ecclesiæ prorsus indignæ*. Nescio profecto, an vel ex infima plebe homuncio moris perdi-

perditiſſimi Theta nigriori deſcribi potuiſſet, calumniiſque putidioribus aſpergi.

Age itaque, & videamus quæſo quid fecerit atque ſcripſerit Gregorius, quo tam acres in ſe reprehenſiones & ignominias excitavit. Res vulgata eſt in Annalibus Eccleſiaſticis, omnibuſque nota, ideoque nonniſi ſtrictim ea dumtaxat, quæ huc ſpectare poſſunt, ſunt a nobis commemoranda.

Mauricius Imperator an. 20. ſui Imperii militum iram, atque odium in ſe commoverat, nolens modico pretio milites ab Avaribus captos redimere, ſive avaritiæ cauſa, ſive ut hoſtili gladio eos perderet, utpote conflatæ paulo ante ſeditionis reos. Sub idem tempus ejus Romanus exercitus juſſus cum fuiſſet Iſtrum trajicere, ac ibidem hyemare, cœpit de novo Imperatore ſibi eligendo cogitare, quod loca illa, utpote inimicis proxima, ad hyemandum in primis incommoda atque nimis moleſta putaret. Miſit igitur exercitus ad Petrum Imperatoris Fratrem leucis viginti diſtantem a Caſtris, legatos octo, e quibus erat Phocas dignitate Centurio, ut ab Imperatore obtineret redeundi ad hyberna poteſtatem. Renuit Imperator exercitus votis morem gerere; cognita igitur Imperatoria voluntate Phocam ſibi poſtridie conſtituit Exarcham, eumque ſupra ſcutum alte ſublatum fauſtis gratulationibus pro-

proſequitur, Bizantium advolat novus Imperator, inſignia ſumit Imperatoria, univerſam Regiam Familiam miris atque tyrannicis modis trucidat. Kal. Maji Romam cum de more veniſſent Icones Phocæ, ejuſque conjugis Leontiæ Auguſtorum una cum eorumdem favorabilibus litteris teſte Johanne Diacono *lib.* IV. *Vitæ num.* XX. acclamatum eſt eis in Lateranis in Baſilica Jullii, eaſque miſit Pontifex in Oratorio S. Cæſarii Martyris intra Palatium reponi, & Phocæ uſurpatoris intruſioni applauſit congratulatoria epiſtola, quæ incipit: *Gloria in Excelſis Deo, qui juxta quod ſcriptum eſt inmutat, & transfert regna, & quia hoc cunctis tempore innotuit quod per Prophetam ſuum loqui dignatus eſt dicens, quia Dominator excelſus in regno hominum, & cui voluerit ipſe dat illud, lib.* XII. *epiſt.* XXXV.

Oudianæ accuſationis adverſus Gregorium ſumma revocatur ad duo capita: primum, quod advectas Romam recentium Imperatorum Icones juſſerit reponi in laudato S. Cæſarii Martyris Oratorio juxta Palatium: alterum, quod laudatorias atque adulatrices ipſis litteras dederit.

Verum ſuper arenam ædificavit ipſe; noſtri enim inſimulandi æquam ſane cauſam diſcernimus nullam. Primum enim egit ne in Regium peccaret honorem; alterum Chri-

ſtianæ

ſtianæ rei ut iret conſultum. Reipſa Gregorii non erat impedimentum ponere, quominus Iconibus illis tantus deferretur honos. Inoleverat enim conſuetudo Auguſtorum recens electorum illas mittendi, cum in diverſas Romano Imperio ſubjectas provincias, tum ad Principis Amicos. *His* adnotante Baronio probatiſſimis fulto teſtimoniis ad ann. 603. num. 2. *veluti Imperatori præſenti debitus honoris cultus deferri conſuevit ab homnibus, & in eas peccans majeſtatis reus efficiebatur*. Nullo autem aptiori loco ratus eſt Gregorius eas exponi potuiſſe laudato S. Cæſarii Oratorio intra Palatium, quia ædes amplæ erant, Imperatoribus cum Romæ eſſe contingeret, inſervientes [a]: quæ ſacrum Palatium dicebantur.

Ad litteras autem quod ſpectat, integrum haud fuit Pontifici, nuntio ejus de electione accepto, illas non dare recenti Imperatori, quibus ipſi de adepto Imperio gratularetur. Animadvertunt enim Baronius loco citato, & Bernardinus Ferrarius de antiquo Eccleſiaſticarum Epiſtolarum genere *l.* 1. *c.* 7. [b] Laicos Principes Catholicos Romanis Pontificibus Epiſtolas communicatorias, ſive fidei formulas mittere conſueviſſe, ut ſe ad Principatus, Imperiique clavum electos oſtenderent

a *Ex Baronio ad annum* 603. *num.* 2.
b *p.* 50. *Mediolani* 1613.

rent, obedientiamque, & veram fidei consociationem pollicerentur. Respondit igitur Pontifex; duo invenit post alios Criticus noster in iis Epistolis digna, quæ notarentur, easque indignissimis injuriis aspersit: primum quod Phocas adulatorie laudetur; alterum, quod durius de Mauricio Augusto loquatur.

Verum & hoc loci araneæ telas eximius hic Architectus contexuit. Primo enim nullæ ibi sunt adulationes, nullæ assentationes; vota sunt fausta quidem, lætitiæque verbis expressa, sed quisnam, qui novercali non ardeat odio adversus Gregorium, ibit inficias æquitati consonum, Christianæque sagacitati fuisse, ut summus Pontifex Imperatori, a quo Rempublicam optime gubernari, Ecclesiæ jura custodiri peroptabat, congratularetur? Hæc autem præstare ut posset novus Imperator, auxilium a Deo precatur fusis precibus atque promittit.

XXXII. Secundo utut Mauricii mores se habuerint, quos non semper recto duxisse tramite vel ipse confessus est Mauricius, dum suis per somnium visis criminibus, deque proxima admonitus morte, tum ab ipso Gregorio, cum ab eadem visione a Tyrannide Pontifici inferenda semet abstinuisse auctorem habemus in *lib.* 4. *Vitæ num.* 17. Johannem Diaconum, & ab omnibus Patriarchis Monachisque

chisque Hierosolymitanis potissimum petiit, suis ut precibus a Deo postularent, ut hac in vita debitas sibi pœnas infligeret, quibus æternas effugere posset. Quod a D. O. M. qua est misericordia, fuit ipsi concessum tetro illo excidio, quod per Phocam injectum æquissime, animoque constanti numquam satis commendando, pertulit. Nihilo tamen minus dubio procul est, Gregorio ad Pontificatus apicem evecto quacunque proposita occasione infestum se præbuisse, qua de re Gregorius ipse natura licet mitissimus (nihil enim poterat fieri eo mitius) pacis cultor eximius, Principum ita venerator, ut Oudinus non timuerit asserere, eorum Famulum se esse professum, non raro tamen coactus est conqueri, maxime *Epistola* XI. *lib.* V. ad eumdem data Imperatorem Mauricium, in qua aliquot ex iis recenset capitibus, unde vehementissimæ illatæ ipsi sunt ab Imperatore molestiæ.

Reipsa & Johannis Constantinopolitani foverat superbiam, qua œcumenici titulum sibi usurparat, & violentam in Salonitanam Ecclesiam maximi scelestissimi hominis intrusionem adversus canonicas Gregorii prohibentes Sanctiones propugnavit, atque sustinuit, & Schismaticos Istriæ, & Venetiarum occasione trium Capitulorum, quos a Schis-

mate ut revocaret nulli non pepercerat labori Gregorius, opem tulit, & datis Gregorio vere imperiosis & more tyrannico litteris, & lata lege, qua cautum est, ne Schismatici ad unitatem Ecclesiæ redire cogerentur, quam impiam legem obtinuerat Schismaticorum Coripheus & relapsus Serenus Aquilejensis, aut Gradensis Episcopus: & impedimentum posuit per legem, quam postea Gregorii precibus emollivit, ne milites nomen suum monasticæ vitæ darent, & pacem Italiæ tot laboribus, ac expensis a Gregorio procuratam cum Langobardo proscidit, & cum misit Exarchas Ravennam, a quibus longe majora, quam ab inimicis universa Italia coacta fuit damna sustinere, quin Imperator hisce de malis admonitus voluerit fidem ipsi præstare, remediumque adhibere. Ad isthæc mala digitum intendisse mihi visus est Gregorius, dum Phocam tali pacto alloquitur [a]: *Aliquando vero cum misericors Deus mœrentia multorum corda sua decrevit consolatione refovere unum ad regiminis culmen provehit, & per ejus misericordiæ viscera in cunctorum mentibus exultationis suæ gratiam infundit..... lætentur Cæli, & exultet Terra, & de vestris benignis actibus universus Reipublicæ populus nuncusque vehementer afflictus hilarescat. Comprimantur jugo dominamina-*

a *In citata Ipla. p. 1239. T. 2. opp.*

minationis vestræ superbæ mentes hostium, releventur vestra misericordia contriti ac depressi animi subjectorum ..... cessent Testamentorum insidiæ, donationum gratiæ violenter exactæ: redeat cunctis in rebus propriis secura possessio, ut sine timore habere se gaudeant, quæ non sunt eis fraudibus acquisita. Reformetur jam singulis sub jugo Imperii pii libertas sua ..... Sed melius hæc orando, quam suggerendo dicimus: Omnipotens Deus in cuncta cogitatione, & opere cor vestræ pietatis, suæ gratiæ manu teneat, & quæque juste, quæque clementer agenda sunt inhabitator vestri pectoris Spiritus Sanctus benigne disponat. Quibus sane verbis, & illud egit quod Pontificis est munus cum novo Imperatore, ut meliora sperans tempora illa adjuto gratia Divina a Phoca obtineret.

XXXIII. Neque movere quemquam debet præclarum illud faustumque initium *Gloria in Excelsis Deo*; quippe nostra hac tempestate nonne hymnus *Te Deum* cantatur in Principum Christianorum, quibus demum cunque moribus aut fuerint, aut futuri sint exaltatione? Porro Gregorii temporibus ad lætitiæ specimen exhibendum illud usurpabatur *Gloria in Excelsis Deo* præconium, cui hymnus *Te Deum* nono sæculo suffectus fuit. Neque obiiciat Oudinus verba, quibus extollitur ibidem a nostro, Phocas benignitatis, mi-

misericordiæ, felicium temporum, componi nullatenus posse, cum spurcissimis immanibusque Phocæ Tyranni vitiis. Nam respondemus, citra adulationis, atque mendacii notam, sic potuisse a Gregorio Phocam laudari. Quippe sub Imperii initium scriptam epistolam, & Gregorio redditam fuisse constat, quo tempore neque illius vitia innotuerant, neque divinare poterat Gregorius mores ejus ita fore perditos, ut merito pestis humani generis a Zonara vocetur in Annal. *lib.* xiv. *num.* xiv. [a]; neque secreta Dei, a quibus ob hominum scelera tetrum illud monstrum Imperio destinatum erat perscrutari tenebatur, quæ Angelos ipsos, ut plurimum, latent. Enim vero quotusquisque est in Historia vel summis labiis versatus, cui compertum non sit fausta fuisse multorum Principum initia, quæ postea in pessimos eruperunt mores? Instar omnium unus sit Cajus Caligula, de quo *si unquam* (referente Philone Judæo paulo post initium legationis ad Cajum) *ante sub Imperatore aliquo, tunc maxime sibi videbantur non jam sperare, sed certo tenere usumfructum publicorum commodorum, privatorumque, & felicitatem plenariam, fortunante cuncta numine. Erat igitur videre nihil aliud per singulas urbes, quam altaria, victi-*

mas,

a Tom. II. *Annalium pag.* 63. *Venetiis* 1729.

inas, sacrificia, candidatos, coronatos, hilares blandosque vultus omnium, festa, celebritates &c. & post: *Gaudebant* inquit *ignari veritatis; cœcutit enim humana mens, nec intelligit quid sit vere utile, sequendo magis conjecturas, quam scientiam. Itaque non multo post ille speratus servator beneficentissimus, qui videbatur novis felicitatum fontibus inundaturus Europam, & Asiam, profuturus, privatim, & publice erupit in sævitiam, vel potius aperuit, quam dissimularat hactenus.* Quamobrem laudabili dexteritate, qua Principum animi, regiminis maxime initio, demulcendi sunt, atque tractandi, illas oculis Phocæ subiicit dotes, quibus Christianus Imperator fulgere debet, & quas in ipso, ut præteritis mederetur malis, Ecclesiæque Romanæ jura ab Antecessore sus, deque versa pristino restituerentur loco flagrantissime Pontifex desiderabat, atque exquirebat „: tant d'agreables choses „ qu'il luy dit, & qui paroissoient si fla„ teuses, sont plutost des souhaits pour „ l'avenir que des louanges du passé. Ut me exprimam verbis illius Gallici Scriptoris, scilicet Maimburgi, in sua hujus Pontificis Gallica Historia [a] quo Auctore tam lubenter Gregorii hostes utuntur: illud idem clarius expresserat alter ejusdem gentis Au-
 ctor

a *Lib.* II. *pag.* 180. *Paris.* 1686.

ctor Criticus sane & ipse severissimus Bailletus nempe, cujus auctoritatem eo libentius ponimus, quo & illam contineat responsionem, qua satis superque ab eodem conniventiæ crimine propter Brunichildem Galliæ Reginam a nostro suis in litteris laudatam vindicatur. „C' est sans doute, inquit ipse [a], dans cet-
„ te persuasion que quelques unes de cel-
„ les qu' il a ècrites a la Reine Brunehaud
„ princesse dècrieè pour ses vices, & a l' Im-
„ pereur Phocas tyran, qui ètoit en horreur
„ a tout le monde, ont deplu a ceux qui ont
„ pris les èloges dont il les comble pour des
„ flateries indignes d' un homme droit, &
„ d' un grand Pape tel qu' il etoit. Nous
„ pourrions sans commettre sa saintete, ou
„ sa reputation rejetter cella sur la condition
„ humaine, aux foiblesses de laquelle les
„ plus grands Saints sont sujets jusqu' a la
„ mort. Mais pour sa justification on doit
„ considerer que Brunehaud avoit quelques
„ bonnes qualités dont on l' avoit informé,
„ & ce qu' elle fit de plus scandaleux n'etoit
„ pas encore arrivé jusqu' a lui lorsqu' il eut
„ occasion de lui ècrire. Les louvanges qu' il
„ donne au detestable Phocas sont plus de
„ difficultè. Mais elles font voir au moins
„ qu' il respectoit même dans un tyran le ca-
„ ra-

a *T. I. pag. 157. Paris. 1724. dans les vies des Saintes.*

„ ractere, e la qualitè de Sovrain, & qu' il „ ne vouloit rien oblier pour le rendre favo- „ rable, & affectionnè au service de l' Egli- „ se catholique, ayant eu sur ce sujet peu „ de satisfaction de l' Impereur Maurice avec „ le quel il avoit ètè sovvent brovillé, quoi- „ que ce fût un bon prince d' ailleurs „: Quod omne desumptum est ex Joanne Diacono *lib.* IV. *cap.* XXIII. His Gregorius laudibus aut ideo novos Principes demulcebat, ut audientes quales esse debebant, fierent mitiores quam Mauritius fuerat, cujus tot criminibus involuta tempora cognoscebant: aut quia eos sibi, suæque Ecclesiæ devotissimos cernens non eos ad tyrannidem ruituros esse putabat. Unum restare videtur, quod obiiciat Oudinus. Cur saltem iisdem in epistolis non increparit Phocam ob inhumanos illos modos, quibus ad Imperii clavum jam evectus in Mauricii Familiam ita inique desævierat? Credibile sane non est quin tantus rumor ad Gregorii aures pervenerit ex litteris ut minimum Rom. Sedis Apocrisarii, qui in Regio ipso Palatio ex antiqua consuetudine degere solebat.

Dissimulare profecto non possumus aquam nobis heic hæsisse, nisi cum Imperator, tum Pontifex ipse responsionem suppeditassent. Dicimus itaque ex nullo hactenus

detecto monumento evinci Romam sub novi Imperatoris initio tetræ illius scenæ venisse notitiam, quam nullus mittere poterat R. E. Apocrisarius. Etenim conquestus est cum Romano Pontifice novus Imperator eorum nullum in Regia Urbe invenisse. Sed Gregorium ipsum universam rem narrantem præstat audire, eaque omnia quæ de Mauritio mox innuimus confirmantem: *Quod permanere* (inquit ipse in altera ad Phocam Epistola *lib.* XIII. *epist.* XXXVIII.[a] ubi Diaconi sui, sive Apocrisarii absentiam excusat, & Bonifacium ad illud munus delegisse certiorem facit Imperatorem) *in palatio juxta antiquam consuetudinem Apostolicæ Sedis Diaconum vestra Serenitas non invenit, non hoc meæ negligentiæ, sed gravissimæ necessitatis fuit: quia dum ministri omnes hujus nostræ Ecclesiæ tam contrita asperaque tempora cum formidine declinarent, atque refugerent, nulli eorum poterat imponi, ut ad urbem regiam in palatio permansurus accederet. Sed postquam vestram clementiam, omnipotentis Dei gratia disponente, ad culmen Imperii pervenisse cognoverunt, ipsi quoque suadente lætitia ad vestra vestigia venire festinant, qui prius illuc accedere valde timuerant.* Præterquam quod etiamsi de iniquissimo illo modo, quo in Regia se stabilierat sede novus Imperator rumor aliquis

a *Tom.* II. *pag.* 1244.

quis Urbem pervasisset, ergo ne incertæ famæ aures ita præbere debuisset Gregorius, ut Phocam, qui se Christianæ fidei, Romanæque Sedis vindicem futurum spoponderat, jurgiis atque comminationibus, forsitan innixis falso rumore, ad iram provocaret? Non ita profecto Sanctorum virorum exempla sequutus ipse fuisset, quorum *mos semper fuit*, ut optime observat Natalis Alexander Hist. Eccles. seculo VI. cap. IX. *Principes ob nonnulla bona opera laudare, ut eos ad majora pro Dei gloria, & Ecclesiæ commodis incitarent, & quæ de ipsis vulgabantur flagitia, non facile credere, cum scirent eos invidiæ, & inimicitiis patere plurimorum, qui eorum famæ detraherent; & in vitam Regum, & Reginarum, eorumque consilia, & arcana non inquirere; unde cædes ab ipsis imperatas crudelitati, injustitiæ, ultionis, aut dominationis libidini non tribuebant, nisi manifesta res esset, adeoque ita essent famæ suæ prodigi, ut scelera sua nulla justitiæ specie velarent* [a]. Videsis quæ de laudibus, deque precibus a Romanis Pontificibus fusis pro pessimis Regibus, atque Ravennatibus Exarchis scripsere Bollandiani pag. 208. conatus Chronici Historici ad catalogum Pontificum in Propilæo, seu Tom. VII. Maii Bollandiani.

CA-

a *Epistola* XXXVIII. *lib.* XIII. *Tom.* II. *pag.* 1244.

CAPUT VII.

Quid Gregorius Magnus senserit de Eucharistico Sacramento.

XXXIV. SI vero dissona magis a Gregorii mente scripserit unquam noster hic censor, atque in veterum Christianorum usibus, disciplinis, ac doctrina peregrinum se ostendit profecto hoc facit in quarto suæ Gregorianæ Dissertationis capite cui hunc posuit titulum: *Quid Gregorius Magnus de Eucharistia senserit in libris Dialogor. & alibi.* In præsenti igitur capite, & in proxime futuris accuratum, quantum poterimus, aggrediemur S.Gregorii doctrinæ examen, quem homo ille modo sectæ suæ præjudicatis opinionibus occupatus, ne tantum Catholicæ Ecclesiæ præsidium relinqueret, pravis corrumpere interpretamentis, & ad Reformatorum opinionem inflectere conatus est, modo ad conflandam tanto nomini invidiam in deterius accepit. Nostrum plane est Ecclesiæ Catholicæ asservare,& ab ejus hoste eripere possessionem, in quam temere intrusus est. Plurimum etiam interest germanam Nostri doctrinam investigare, quod ipsa cum fuerit, nedum successivis temporibus, sed statim ac disse-

diſſeminabatur qua ab Occidente, qua ab Oriente mirifice amplexata eximiiſque præconiis laudata, atque a nullo umquam, quod hactenus liqueat, niſi a noſtris Novatoribus oppugnata, illud inde neceſſaria conſecutione elicitur, univerſi Catholici Orbis doctrinæ conſonam fuiſſe, iccirco certam omnino, puram, orthodoxam, uno verbo, Chriſti eſſe doctrinam.

XXXV. Atque ut ab ejus mente circa Venerabile Eucharíſtiæ Sacramentum exordiamur: illud ſtatim monitos eſſe volumus Lectores noſtros hoc in Oudianæ Diſſertationis quarto capite cum multa ſint a veritate aliena, tum nihilominus eſſe ferendum quam quod neutros, Pontificios ſcilicet, atque Reformatos expreſſa Gregorii verba in ſuæ gratiam ſententiæ attuliſſe, omnes autem ratiociniis ad eum ſuæ parti conciliandum uſos eſſe adfirmet. Quod de ſuis Theologis libenter concedimus, de noſtris autem confidenter pernegamus, neque ſatis malam Gregoriani critici fidem mirari poſſumus, atque deteſtari: ad eum enim falſitatis convincendum vel una ſufficere poſſet in Gregorianæ doctrinæ ſenſu perſcrutando ſolertiſſimorum S. Mauri Congregationis Monachorum auctoritas, quæ latere ſane non poterat Oudinum, qui nodum in ſcirpo quærebat, dum horum Mona-

na-

nachorum Gregorianam editionem invadere sibi proposuerat. Ergo afferantur eorum verba, quæ clarissima sunt, atque habentur ad *num.* XIII. Præfationis generalis sub initium *tom.* I. *Omnes fidei articulos, de quibus nobis est cum Lutheranis, & Calvinistis aliisque novis hæreticis controversia ex S. Gregorio sigillatim probatos, & assertos legere licet in Confessione Gregoriana auctore Theodoro Petrejo Campensi Coloniensis Carthusiæ Alumno. Quid luculentius hoc Dialogorum testimonio lib.* IV. *cap.* LVIII. *ad probandum tum incruentum novæ legis Sacrificium, tum realem corporis, & sanguinis Jesu Christi præsentiam in Eucharistia?* Deinde cum in brevioribus ad paginarum oras notis, tum in indicibus quotiescumque incidit sermo hoc de sacramento apud Gregorium advertere non omittunt v.g. *lib.* I. *homil. in Euang. hom.*XIV. *tom.*I. *pag.*1484. *Christi corpus, & sanguis in Sacramento:* ibidem *pag.* 1534. *Christi corpus accipimus in Sacramento: in indice tom.* II. *ex Dialog. lib.* IV. *c.*XXXVIII. *Eucharistiæ veritas, in* I. *Regum cap.* III. *cap.* V. *tom.* III. *pag.* 160. (qui liber sit genuinus Gregorii fœtus necne, nostra in præsentiarum nihil interest) *Qua pœna digni, qui corpus & sanguinem Christi tractant indigne?* & alibi sæpe.

XXXVI. Loca hæc a Theologis nostris adversus Protestantes adducta fuere in primis a Card. Bellar. & Perronio. At contendit adver-

sarius

sarius duos istos Theologos expressa Gregorii in gratiam nostræ sententiæ non adduxisse verba; unde ratiociniis ad eum suæ parti conciliandum usos. Sumamus igitur in manibus verba eorum Theologorum huc spectantia, ut omnibus innotescat quibus oculis adversarius ea legerit, quanam sinceritate id scripserit. Bellarminus de Eucharistia *lib.* I I. *cap.* XXXII.[a] Gregorii locis relatis *homil.* XXII. *in Euang.* & *lib.* IV. *Dialog. cap.* LVIII. catholicum dogma comprobatum iri affirmat, his verbis: *Satis aperte descripsit præsentiam veram, & realem corporis Christi cœlestis, summi, & invisibilis, in specie panis terreni, imi, & visibilis.*

Cardinalis Perronius de Sacramento Eucharistiæ *lib.* I I. unum, & septuaginta veteres auctores in Romanæ Ecclesiæ doctrinam conspirantes adducit contra Calvinistam Philippum Murnæum, qui in suæ sectæ patrocinium illos trahere conatus erat, edita in idem argumentum capitibus novem dispertita disputatione. Porro auctore XXXI. qui est *Gregorius Magnus* capitibus quatuor, totidem oppositis Murnæi argumentis Gregorium corpus, & sanguinem vere, ac realiter in Eucharistiæ Sacramento contineri ac sumi docuisse Cardinalis ille apertissimis verbis, & affirmat, & probat. Universum eum locum,

ni

a *T.3. p.26. edit. Venet. 1721. opp. Card. Bellarm.*

ni Lectoribus tædio esse pertimescerem quam lubentissime huc exscriberem; utpote qui Gregorii causam in primis peroret; nihilo tamen minus facere non possum, quin versus aliquot delibem ex secunda, quam præ manibus habeo Parisiis facta editione anno 1620. Capite igitur tertio Mornæum arguit, quod mancum attulisset ex Dialogorum *lib.* IV. *cap.* LVIII. Gregorii locum, quem & nos infra utpote omnium præclarissimum adducemus: „ Car la (ita ejusdem loci partem Gallice reddit Perronius) son corps „ est pris, sa chair est distribuèe pour le salut „ du Peuple, son sang est espandù non plus „ èn mains des infideles mais en la bouche „ des fideles „. Quibus ex verbis nemo non videt perinde Bellarminum, ac Perronium non quidem ratiociniis ad Gregorium nostræ parti conciliandum usos fuisse, verum clarissimis verbis non innuisse, sed aperte, & plane affirmasse.

Nunc autem quis poterit se continere, quin iterum exclamet, si hoc calumniari non est, quod nam erit? Et cum vetusto auctore: *Tanta est potentia veritatis, ut se ipsa, quamvis in rebus exiguis, sua claritate defendat.*

Jam vero proferantur loca, quibus Theologi nostri Gregorium sensisse ostendunt in Sacramento Eucharistico ipsum reale corpus,

ipsum

ipsum realem Christi sanguinem manducari, ac bibi. Quinque ex istis locis sibi objecit Oudinus, quæ ex Calvinista Aubertino hausta, se evertisse gloriatur: nos vero operæ pretium facturos arbitramur, si eadem iterum afferentes ab Oudini censuris, ut sua ipsis stet auctoritas, eripere conabimur.

XXXVIII. Locus primus desumptus est ex *homil.* XIV. *lib.* I. *in Euang.* ubi versans Gregorius illud Euangelii: *Bonus Pastor animam suam ponit pro ovibus*, inquit, *bonus Pastor pro ovibus suis animam suam posuit, ut in Sacramento nostro corpus suum, & sanguinem verteret, & oves, quas redemerat, carnis suæ alimento satiaret.* Contra vero Criticus noster postquam dixit Pontificios non vagis ejusmodi verbis debere agere contra Protestantes, sed expressis certisque, realitatem in se includentibus, vel figuram expresse excludentibus, verba hæc obiicit neque talia esse, quæ figuram expresse excludant, vel corpus, & sanguinem Christi proprie, vere, ac substantialiter includant: *Contra vero commode in sensu figurativo accipi posse, ut in Sacramento nostro corpus, & sanguinem suum, symbolicum videlicet, verteret in alimoniam animarum nostrarum.* At vero ad hanc convellendam Oudini responsionem ipsa satis est Gregorii verba sine præjudicata mente intelligere.

Peto enim ab homine, si in animum sibi pro-

proposuisset exprimere Christum satiare nos suamet carne *reali quidem*, *non autem metaphorica*, quibusnam potuisset uti clarioribus verbis, *carnis suæ alimento nos satiat*? Ubi mysticus sensus? ubi figura? nonne fluunt omnia clara, & aperta? Porro quis ignorat mysticum in sensum inflectenda non esse auctorum verba, cum ex altera parte nullum ipsi dederint signum intentum ab ipsismet fuisse hujusmodi sensum; ex altera vero simplicia verba sint, nuda, & clara? Gregorium autem nihil mystici præ mente voluisse clamant ipsa apertissime verba. Enim vero si licitum cuique esset mystice interpretari scriptorum verba, quando nullum hujusce interpretationis præseferant vestigium; quis est quin videat in præceps ruituram universam fidei, historiæ, uniuscujusque tandem scientiæ certitudinem? Norunt & ipsi Protestantes (experientia rerum magistra quave oratio nulla illustrior) edocti quot incomoda hac ex licentia in suis dogmatibus acciderint, quorum unum, & præcipuum est tot illæ, quæ exortæ sunt apud illos non solum de rebus, uti usuvenit apud nos, sed ipsismet de præcipuis fidei Christianæ capitibus inter sese oppositæ sectæ, ita ut quinam sint habendi fundamentales, uti vocant, Christianæ Religionis articuli neque inter ipsos conveniat.

Quod si voces isthæc *vere*, *realiter* non inveniantur Gregorianis in scriptis, nihil profecto moramur. Cum enim quæstio hæc nondum esset tunc exorta, non erat cur illæ adhiberentur, quæ passim in iis occurrunt Scriptoribus, qui, invecta Berengarii hæresi, monumenta posteritati tradidere. Illud sane, & in hoc dogmate nobis adtulere commodi pravæ adversus illud ab hæreticis excogitatæ opiniones, quod universæ fidei veteres attulisse hæreticos observabat Augustinus: *multa*, ait ipse *lib.* XVI. *de Civit. Dei cap.* I. *ad Fidem Catholicam pertinentia, dum hæreticorum callida inquietudine agitantur, ut adversus eos defendi possint, & considerantur diligentius, & intelliguntur clarius, & instantius prædicantur, & ab Adversario mota quæstio discendi existit occasio.*

Nullæ igitur cum adhuc extitissent Gregorii tempore de Eucharistia turbæ, securius ipse (quemadmodum, & in aliis fidei nostræ dogmatibus actitatum fuisse a veteribus trita est nostrorum post S. Augustinum observatio) loquutus est: sat ipsi erat illud memoria repetere, quod eodem in Sacramento contineri omnes absque concertatione, & dubio credebant.

Accedit etiam hujus generis voces *vere*, *realiter*, & hujusmodi nullibi ferme apud veteres inveniri Scriptores, a quibus reliqua

fidei nostræ dogmata exposita sunt, atque ab hæreticorum calumniis vindicata; imo neque eas legere licet in ipsis, quæ fidei articulos proponunt, Divinis Scripturis. Ubi, amabo te, invenies appictas voces illas *vere, realiter* voci ὁμοούσιον, qua una *veram, realem* Divini Filii cum Patre Æterno consubstantialitatem se expressisse arbitrati sunt, & pro certo habuere adversus Arium tercenti, & octo Nicæni Patres? Ubi verbo θεοτόκον, quo uno B. Virginem, æterni Verbi apppellandam esse, veram Christi Matrem, definitum est contra Nestorium ducentis Ephesinis Patribus? Ubi adversus Eutychen veram, impermixtam, inconfusam utriusque naturæ divinæ, & humanæ in Christo unionem? Ubi adversus Monothelitas unam dumtaxat tribuentes Christo voluntatem, & operationem? Ubi particulæ *Filioque*? Ubi, ante novatores, cæteris Fidei nostræ tesseris?

Nunc autem quæro ab Adversario, quomodo ipsa Socinianis Divinitatem Verbi minuentibus ab Ante-trinitariis Nestorii dogma recudentibus, poterit Christianam fidem liberare? Nonne ipsi cum Scripturæ Patrumque verba de Divinitate Verbi, de qualitate Personarum agentia, sive mystico, sive allegorico sensu interpretanda esse dogmatizent, Oudino asserenti probantique litteraliter esse sumenda

menda, utpote clara, atque Epitheta illa superflua esse contendenti, respondere possent atque objicere: quid ergo, Oudine, est causæ, cur & tu in Gregorio clare, & nitide usurpante verba ad Eucharisticum Sacramentum juxta Romanam fidem exprimendum illa desideres epitheta, ex quorum fide nonnisi mystice locutum fuisse illum Pontificem tam confidenter affirmas? Equidem, qua pateat censori nostro effugium, nullus video.

XXXIX. Locum alterum exhibent verba ex vigesima secunda hom. in Euangel. quæ sic se habent[a]: *Quis namque sit sanguis Agni non jam audiendo, sed bibendo didicistis. Qui sanguis super utrumque postem ponitur, quando non solum ore corporis, sed etiam ore (sive amore) cordis hauritur. In utroque enim poste sanguis Agni est positus, quando Sacramentum passionis illius cum ore ad redemptionem sumitur, ad imitationem quoque intenta mente cogitatur..... in nocte quippe Agnum comedimus; quia in Sacramento modo Dominicum corpus accipimus, quando adhuc ad invicem nostras conscientias non videmus.* Hujus Gregoriani loci pondus sibi elevasse visus est Oudinus duplici paucis exposita responsione. Primo: *Nihil in allatis verbis videri, quod realitatem expresse & insuperabiliter contra Protestantes asserat, vel quod figuram diserte excludat.*

 Secun-

a *Tom. 1. pag. 1533. oper. Gregorii.*

Secundo: *Illa verba pro illis militare: In nocte quippe Agnum comedimus, quia in Sacramento modo Dominicum corpus accipimus: ideſt in ſigno & figura modo non vere, & ſubſtantialiter ut Eccleſia Romana recens docet. Tantum abeſt ut figura his excludatur quin potius includatur verbis.*

Verum animadvertenti comparationis a Gregorio inſtitutæ ſcopum innoteſcet ſtatim, conatum quidem fuiſſe Oudinum clariſſimis verbis tenebras obducere, ſed vim argumenti a noſtris inde deſumptam nihil labefactaſſe; nam ſuos ut auditores exhortaretur Gregorius, ea ut maxima qua decet, ac poterant, reverentia ad accipiendum in Paſchate Euchariſticum Sacramentum ſe componerent, opportune ante eorum oculos ponit conditiones, quas ad eſum agni Paſchalis in Populo Iſraelitico exquirebat Deus Iſrael *Exod.* 12. *verſ.* 7. Atqui non myſtici agni, ſed realis erat Iſraeliticus eſus, ita non myſtici ſanguinis, & corporis, ſed realis eſt Chriſtianus in Paſchate eſus. Reipſa eiſdem omnino ſenſibus utrumque eſum exprimit Gregorius: *Sument de ſanguine agni..... & edent carnes nocte &c.* dicit de Iſraelitis: *Quis ſit ſanguis agni, non jam audiendo, ſed bibendo didiciſtis..... qui ſic Redemptoris ſui ſanguinem accipit..... in nocte quippe agnum comedimus, quia in Sacramento modo Dominicum corpus accipimus....... Quid enim*

enim prodest corpus, & sanguinem illius ore percipere, & ei perversis moribus contraire. dicit de esu Christiano. Hanc utriusque agni comparationem perbelle tractans S. Gaudentius, qui circa ann. 420. obiit sanctissimus Brixiae Episcopus, *serm.2.* [a] *In hac veritate*, inquit, *qua sumus, unus pro omnibus mortuus est, & idem per singulas Ecclesiarum domos in mysterio panis, & vini reficit immolatus, vivificat creditus, consecrantes vivificat consecratus.*

Verba autem illa Gregorii: *Et ei perversis moribus contraire* in mentem nobis revocat illius mystici, quod sub realibus Eucharisticis speciebus continetur, quodque antea innuerat Gregorius his verbis, quae videlicet cunctae Israelitarum praeparationes magnam aedificationem pariunt, si fuerint *mystica* interpretatione discussa.

XL. Gratia sive *sanctificans* sit, quae tamen nonnisi indirecte, & per accidens, ut schola docet, hoc Sacramento confertur, unde vivorum dicitur, non mortuorum, sive sit corroborans, quae illud sumentibus lethali culpa non sauciatis donatur, mystica sub interpretatione exprimitur. Corpus, & sanguis Christi nihil prosunt, imo obsunt si fuerint sumentes moribus pravis inquinati. Gregorius itaque duo haec clare distinxit, realem nimirum

a *Pag. 37. Brixiae 1738.*

mirum, & myſticam ſumptionem, prima ſumimus reale ſacramentum, altera ornamur cœleſti numinis gratia; ſecundam hanc in Gregorii verbis Oudinus cognovit, non vidit primam, quam noluit videre ſuis impeditus opinionibus, Patris ad inſtar, ſive Amantis; qui quæ ſibi arrident in filio, aut in amato, ſtatim detegit, & amat: quæ vero ſibi diſplicent, non vidiſſe fingit.

XLI. Tertium momentum depromit Adverſarius ex Dialogorum *lib.* III. narrat enim Gregorius, virum Beatiſſimum Agapitum S.R.E. Pontificem ſacris perſolutum reſtituiſſe loquelam muto, cum ei Dominicum corpus in os mitteret. Quid ad hæc, *myſticus* noſter cenſor? reponit duo: Primum hinc non patere hanc fuiſſe Agapiti ſententiam, ut corpus Dominicum reale eſſet Chriſti corpus: Secundo, conſuetam canit cantilenam, myſticum intelligi debere Chriſti corpus. Primum utpote ad Gregorii cognoſcendam mentem nihil faciens, non curamus; non enim quid Agapitus, ſed quid ſenſerit Gregorius inveſtigare ſuſcepimus, ad alterum vero convellendum, quæ mox fuerunt a nobis diſputata, ſatis eſſe arbitramur. Enimvero quibuſnam clarioribus ipſum reale Chriſti corpus exprimi debuiſſet verbis iſtis: *Cumque ei Dominicum corpus in os mitteret, illa diu muta ad loquendum*

dum lingua soluta est? quod enim est mysticum, plane est insensibile, quî igitur in os mitti potuisset?

XLII. Quarto, quintoque loco non est cur innitamur, tria enim, quæ attulimus rem nostram satis superque conficiunt, quibus omnium præstantissimum addemus testimonium, postquam ea Oudino eripuerimus loca, quibus Calvinistam fuisse nostrum, se ostendisse jactat, quæ quatuor omnino sunt.

XLIII. Primum expiscatus est ex Dial. *lib.* XIV. *cap.* XXXI. *num.* LVI. ubi S. Pater adversus *Eutychium* Constantinopolitanum Patriarcham, a quo uti primo innuimus capite, vera carnis *resurrectio* in novissima die negabatur, disputans ea potissimum ratione, quia corpora eo die *resurgent* in veritate suæ naturæ, sive non amittent essentiam suæ naturæ. Unde Redemptor noster dubitantibus de sua Resurrectione discipulis ostendit manus, & latus, palpanda ossa, carnemque præbuit dicens: *Palpate, & videte, quia spiritus carnem & ossa non habet, sicut me videtis habere.* Porro si aerea resurgerent, uti dogmatizabat Eutychius, corpora, essentiam profecto amitterent suæ naturæ, cujus est, ut corpus palpabile sit, visibile &c.

Ex hac Gregoriana, quæ magnum continet pondus, argumentatione in hunc modum

ratiocinatur acutus noster Logicus: *Quomodo autem id dicere potuisset Gregorius, si Domini corpus in Eucharistia verum esse credidisset, quod certo impalpabile, ac invisibile est? Si enim ipsummet Domini Corpus gloriosum palpabile, ac visibile esse necesse est, quoniam alioquin naturæ suæ essentiam amitteret, impossibile prorsus est illud in Eucharistia vere, & essentialiter esse, cum in ea, fatentibus ipsis adversariis, palpari ac videri non possit. Cum itaque ex Gregorio Magno verum corpus impalpabile, & invisibile esse nequeat, in Eucharistia proinde non esse ex ipsius mente dicendum est.* ...

Huic sane difficultati a sexcentis responsum est, cum e nostratibus Theologi, tum ex Lutheranis; qui etsi in eo errent, ut ipsam panis vinique remanere substantiam contendant, nobiscum tamen, & Orthodoxe sentiunt de reali Corporis Sanguinisque substantia. Cum vero adversus nostrorum responsiones, quas Calvinistarum nemo evertit adhuc, nec unquam eversurus est, nihil habeat Criticus noster, religioni duxerim, tædiumque Lectoribus afferrem, si eumdem revolvendo lapidem illas iterum recoquerem, quæ in libris cuique obviis legi possunt. Præterquamquod instituti operis ratio non exigit, ut res quam gravissima expendatur minus accurata diligentia, quam ejus amplitudo requirit.

Ne

Ne vero difficultatem a nobis declinatam omnino fuisse conqueratur aliquis, nostram quoque, sed quam brevissime, responsionem addere non gravamur. Quam parum igitur in Oudiniana ratiocinatione sit momenti nemo non videt, si modo, quæ sit palpabili, atque visibili notio subjecta tenuerit. Non enim actum ipsum, quo corpus in organum tactus & visus incurrit hæ voces significant, sed potentiam tantummodo, qua palpari, & aspici potest. Ex quo uno intelligitur, non eam fuisse Gregorii mentem nullum constare posse corpus humanum, quod sub sensus semper non cadat. Et sane quis credat Gregorium tam crassæ mentis, ut quod Gentiles suis numinibus tribuebant, quemadmodum ex fabula Giges colligitur, id summæ Dei potentiæ negaret, & opinaretur nec omnipotentia Dei fieri posse, ut corpus humanum sensus aliquando non moveat? Quid enim difficilius captu est, corpus ex utero clauso exire, & januis clausis in cœnaculum ingredi, an in sensus minime incurrere? In explicando modum, quo primum factum est, adhuc insudant Theologi, & in duas præsertim sententias abeunt, quarum neutram humana ratio complecti potest; alterius vero rationem facile quivis Philosophus percipit, & explicat, cum ad eum finem, ut corpus, vel maximum,

sensus

ſenſus non afficiat, aliud nihil eſſe opus intelligat, niſi ut Deus motum nervorum, & ſpirituum ita cohibeat, ut ad appulſum extremi corporis nulla cerebri pars iis nervis, atque ſpiritibus vellicetur & concutiatur. Nihilo tamen minus primum Gregorius conceptis verbis aſſentitur,& in eo ſummam Dei potentiam ſuſpicit, hom. 26. in Evangelia cui hoc fecit initium : *Prima lectionis hujus Evangelicæ quæſtio animum pulſat, quomodo poſt Reſurrectionem corpus Dominicum verum fuit, quod clauſis januis ad diſcipulos ingredi potuit. Sed ſciendum nobis eſt, quod divina operatio, ſi ratione comprehenditur, non eſt admirabilis,nec fides habet meritum, cui humana ratio præbet experimentum ; ſed hæc ipſa noſtri Redemptoris opera, quæ ex ſemetipſis comprehendi nequaquam poſſunt, ex alia ejus operatione penſanda ſunt, ut rebus mirabilibus fidem præbeant facta mirabiliora. Illud enim Corpus Domini intravit ad diſcipulos januis clauſis, quod videlicet ad humanos oculos per nativitatem ſuam clauſo exiit utero Virginis. Quid ergo mirum, ſi clauſis januis poſt reſurrectionem ſuam in æternum jam victurus intravit, qui moriturus veniens non aperto utero Virginis exivit? Sed quia ad illud corpus, quod videri poterat,fides intuentium dubitabat,oſtendit eis protinus manus & latus, palpandam carnem præbuit, quam clauſis januis introduxit. Qua in re*

duo mira, & juxta humanam rationem ſibi valde contraria oſtendit, dum poſt reſurrectionem ſuam Corpus ſuum & incorruptibile, & tamen palpabile demonſtravit. Nam & corrumpi neceſſe eſt quod palpatur, & palpari non poteſt quod non corrumpitur. Sed miro modo atque inæſtimabili Redemptor noſter & incorruptibile poſt reſurrectionem, & palpabile corpus exhibuit, ut monſtrando incorruptibile invitaret ad præmium, & præbendo palpabile firmaret ad fidem, & incorruptibilem ſe ergo, & palpabilem demonſtravit, ut profecto eſſe poſt reſurrectionem oſtenderet corpus ſuum & ejuſdem naturæ, & alterius gloriæ,

Ex quibus verbis dubitari nequit,exiſtimatum fuiſſe a Gregorio palpabile ſimul, & inpalpabile Corpus Chriſti, eadem remanente natura, diverſo tamen ſtatu eſſe poſſe. Jam vero in Euchariſtia Chriſti Corpus talis eſt naturæ, ut ipſum per ſe ſenſus pellere queat, ſed idcirco non pellit, quia Chriſtus ſui corporis actionem in noſtros ſenſus impedit, unde quamvis ſubſtantia panis non ſit, perinde tamen movet ac ſi foret, ita ut nobis panem, & vinum tangere, olfacere, guſtare, & videre videamur. Redditur etiam Corpus Chriſti proxime inpalpabile, atque inviſibile, tametſi utramque potentiam utpote neceſſariam,in ſtatu ſaltem remoto, quemadmodum ſchola noſtra loquitur, retineat. Ex qui-

bus

bus omnibus concludi poteſt quam infirma concluſione ſit uſus Adverſarius noſter, cum ex eo quod Gregorius corpus omne palpabile eſſe, & viſibile putaret, S. Doctori realem Corporis Chriſti in Euchariſtico Sacramento præſentiam non fuiſſe perſpectam intulit; neque mirandum ab humana natura hujuſmodi exiſtentiæ nullum aliud ſuppeditari exemplum, nec humano captu illam clare percipi poſſe. Imo vero mirandum eſſet, ſi mens humana, utpote finita, corporeis alligata, atque obvoluta ſenſibus cæleſtia hæc intelligeret myſteria, quorum potiſſima eſt proprietas, ut abſcondita ſint atque impervia. Illud nobis ſufficere debet oſtendiſſe, naturæ legibus haud eſſe contrariam & pro certo habere a Deo poſſe hæc fieri. *Qui enim dixit in principio fiat Lux, & facta eſt lux de nihilo, non potuit dicendo de pane, Hoc eſt Corpus meum, & fieri efficere? Et qui tacita virtute aquam vertit in vinum non efficacius poterat (ſi quid tamen efficacius de Deo dici debet) ſonante vocaliter eadem virtute, vinum ipſum in ſanguinem ſuum transferre?* Ita egregie argumentabitur adverſus Calviniſtici erroris protoparentem Berengarium illius in Academia Carnotenſi Collactaneus Adelmannus Brixienſis Epiſcopus in præclariſſima Epiſtola [a] quam ſub

a *Pag.* 413. *Brixiæ* 1738.

sub illius hæreseos, initia ut ab eadem Amicum revocaret, conscripsit, quamque doctissimis notis a Cl. Canonico Galeardo illustratam recudi fecit in Veterum Brixianæ Ecclesiæ Patrum collectione doctrina ac pietate vere Eminentissimus Episcopus noster Angelus Maria Quirinus S. R. E. Cardinalis.

Neque novum accidere debet Oudino ut quoquo modo *mysteriorum paradisum*, quemadmodum a S. Proclo Constantinopolitano Patriarcha cœna Eucharistica appellatur [a], exponeremus, ad miraculum nos confugisse. Nonne & ipsi Calvinistæ maximum agnoscunt miraculum? Latere profecto non poterat Oudinum authores Calvinisticæ confessionis in articulo trigesimo sexto confessos fuisse: *Mysterium Eucharistiæ altitudine sua omnem sensum supergredi, omnem naturæ ordinem superare, uno verbo esse cæleste, neque nisi per fidem apprehendi posse.*

XLIV. Secundum momentum desumit Oudinus ex responsione ad decimam Augustini Anglorum Apostoli interrogationem, ubi noster cum ingressu in Ecclesiam Eucharisticam sumptionem æquiparare videtur: *Vir*, ait Gregorius, *qui post commixtionem conjugis lotus fuerit aqua etiam sacrum communionis*

a *Oratione* x. *pag.* 351. *cit. edit. Rom.*

nis mysterium valet accipere, cum ei juxta praefinitam sententiam Ecclesiam etiam licuerit intrare. epist. VI. *lib.* XI. [a] Ergo non credebat Gregorius Magnus Christi Corpus, & sanguinem vere, & substantialiter contineri in Sacramento Eucharistiae, sed tantum virtute, figura, & signo, alioquin longe majus aliquid fuisset percipere Corpus, & Sanguinem Domini, quam Ecclesiam intrandi licentiam habuisse. *Sane Pontificii hodierni, qui a mente veterum Romanorum, & Gregorii circa Eucharistiae Sacramentum recesserunt longe aliquid esse sanctius ac sacratius censent, ad Christi Corporis, & Sanguinis perceptionem accedere, quam ipsis licere Ecclesiam ingredi; quia nempe Christi Corpus, & Sanguinem vere, & in essentia contineri, & sibi dari opinantur.*

Quantum contineat ponderis Oudiniana consecutio, vel me tacente, intellecturus est lector, quasi non eadem a Gregorio, ac a nostris Theologis requireretur mentis puritas mystice licet, & solum virtute, non autem realiter docerent Corpus accipi, Sanguinemque Christi. Quamobrem nihil tale, quod conjecit Oudinus, rite fluit ex illo Gregorii loco, quem mihi consideranti illa venit in mentem vetus consuetudo, qua aliquibus in locis nonnisi Eucharistico cibo accedere paratis

a *Tom.2.pag.1161.*

ratis licitum erat sacris interesse : *juxta antiquos Patres*, affirmat Microlus [a] *soli communicantes divinis mysteriis interesse consueverunt*, cui & Durandus consonat duodecimi sæculi auctor, Rationalis Divinorum Offic. *lib.* IV. *cap.* LIII. his verbis : *In primitiva Ecclesia omnes, qui celebrationi Missarum intererant, singulis diebus communicare solebant* : quam consuetudinem sæculo etiam decimo quinto apud Ethiopicos obtinuisse legere est in probato de rebus Abyssinis libello *lib.*I. *cap.*XXXV. ab erudito Jesuita Nicolao Godigno publici juris facto. Hanc ipsam præ oculis habuisse, quam in nova Anglicana Ecclesia plantare fortasse desiderabat, mihi videtur Gregorius videre in illis verbis *juxta præfinitam sententiam*, qua nimirum erat definitum, ut his dumtaxat, quibus & sacram sumere synaxim permittebatur, Ecclesiam ingredi liceret, & ideo jungit Gregorius eodem loci hæc duo de ingressu Ecclesiæ, & de sumendo Corporis Dominici, Sanguinisque mysterio ; quod utrumque permittit illi, qui sua conjuge utitur non cupidine voluptatis captus, sed solummodo liberorum creandorum gratia *loc. cit. pag.* 1161.

Quoniam vero ex Augustini interrogatione,

a *Cap.*V. *de sacris institutionibus. Quis vero fuerit genuinus illius Operis auctor, quem sæculo* XI. *floruisse constat, non est hujus loci disquisitio.*

tione, & Gregorii responsione de superstionis vitio ansam arripit nostrum criminandi, nobis quoque a superstitionis crimine temere impacto vindicare incumbit. Hoc autem dilemmate objectionem conclusit ipse: *Vel commercium viri cum uxore peccatum est, vel non. Si primum: an lotio ipsa corporea per aquam peccatum abluere Sacramenti instar poterit? Si non, ut constat, cur inde vir, qui mulieri sua cohabitat, ab Ecclesia ingressu, vel Corporis Christi, & Sanguinis communione arcetur, nisi antea lotus aqua fuerit?* Hactenus Oudinus.

Primo respondetur, juxta ipsius Oudini mentem, nullum esse peccatum, neque illam ablutionem fuisse instar Sacramenti peccati maculam abstergentis. Sed liceat & mihi hominem sic compellare: Mulierem tangere vel malum est vel bonum: si malum, cur permittuntur conjugia? Cur dicit Apostolus conjugatis: *Nolite fraudare invicem, nisi forte ad tempus ex consensu?* (prima Corinth. v. 7.) Sin bonum, cur ab eodem affirmatum est Apostolo: *Bonum est homini mulierem non tangere?* Sed utrumque bonum esse credo, si adhuc viveret responsurum adversarium; cur ita? quia sunt multa, quæ etsi non mala, aliquando tamen ad tempus non permittenda. Nonne & ab Achimelech Sacerdote Davidi fugienti di-

dictum fuit primo Regum *cap.* XXI. *Si mundi sunt pueri ab uxoribus*, cui ille respondit ab heri, & nudius tertius. Nonne & populus omnis ad montem Sina accessurus, & Dei auditurus eloquium jussus est tribus diebus ab uxoribus abstinere? *Exod.* 3. Nonne panes propositionis, quasi corpus Christi, ut ait S. Hieronymus *lib. adv. Jovinian. primo num.* 20.[a] de uxorum cubilibus conjungentes edere non poterant? Nonne summus ipse sacerdos ante diem expiationum diebus septem a domo sua seclusus tenebatur, idque juxta Mosis traditionem teste Maimonide *cap.* 1. de die expiationum[b], ut per universos hos dies segregaretur ab uxore sua? Quid plura? quis est in historia ita peregrinus, ut ignoret ethnicis ipsis solemne fuisse, ut aliquot diebus ante sacrificia ab uxoris concubitu omni abstinerent? In nova autem lege quid frequentius, potissimum in veteribus Patribus, qui per tria illa vixere felicissima secula, quibus immaculatam fuisse custoditam Christi, Apostolorumque doctrinam, & disciplinam? Reformati ipsi profitentur, invenire est exhortatione illa, qua Christi fideles recur-

 rente

a *Tom.* I. *pag.* 269. *cit. edit.*

b *Tom.* I. *pag.* 31. *sacrarum antiquitatum, quæ ab eximio viro Blasio Ugollino Venetiis in lucem emittuntur.*

rente nostræ fidei memoria præcipuorum mysteriorum, & ab uxorum commercio temperaret suadebantur rogabanturque. Quamobrem non ea Gregorii erat opinio, qua existimaret conjugum immixtionem peccato esse fœdatam, sed quia animos per illam in terris nimium defigi ex Patrum assertione compertum habebat, iccirco ab illa nonnullis anni diebus revocare studebat suos Anglos, ut mens voluptatibus hisce, quæ conjugatis etsi licitæ, a rerum tamen divinarum contemplatione nimium avocare solent, minime obvoluta purior divina celebraret mysteria. Quod verò additur de corporis ablutione solvitur responsione tam facili omnibusque trita, ut in illius confutatione vel unum insumere verbum nos pudeat. Satis erit cum Hieronymo advertere ad munditiam Corporis Christi omnem coitum immundum esse. Epiphonemati autem huic, quo objectioni finem imponit Oudinus *absurdis interrogatis, & superstitiosis, absurda, ac superstitiosa Gregorii responsio adjuncta est*, responderemus nisi a quavis mordacitate abstinere propositum nobis esset. *Absurdis Oudini objectionibus, & superstitiosis interrogatis absurda, ac superstitiosa ejusdem consequentia adjuncta sunt*.

LI. III. Nova quædam commovet Oudinus ex facto illo, petita quod recenset noster, atque

atque approbat *Dialog. lib.* II. *cap.* XXIV. ubi sic narrat Gregorius : *Quadam quoque die dum quidam ejus puerulus monachus parentes suos ultra quam deberet diligens, atque ad eorum habitaculum tendens sine benedictione de Monasterio exiisset, eodem die mox, ut ad eos pervenit, defunctus est: Cumque esset sepultus, die altero projectum foras corpus ejus inventum est, quod rursus tradere sepulturæ curaverunt. Sed sequenti die iterum projectum exterius, atque inhumatum sicut prius invenerunt. Tunc concite ad Benedicti Patris vestigia currentes cum magno fletu petierunt, ut ei suam gratiam largiri dignaretur. Quibus vir Dei manu sua protinus communionem Dominici corporis dedit dicens: Ite, atque hoc Dominicum corpus super pectus ejus cum magna reverentia ponite, & sic sepulturæ eum tradite.* Tria Oudinus hac ex narratione extrahit tela, quibus dogma Catholicum adoriatur. Primum est ne ab ipsis quidem Romanis Theologis doceri, reale Christi Corpus tunc temporis supra mortuorum corpora positum fuisse unaque cum illis sepulturæ traditum, utpote quod fuisset sceleratissimum facinus: *An vellent*, sunt hæc Oudini verba, *tunc temporis supra triduanum mortui jam hominis cadaver Eucharistiam suam ponere, atque cum ea iterum cadaver sepulchro committere? Nemo non, opinor, hoc factum sceleratissimum clamaret,*

craretur que. Secundo vel Benedictum Abbatem, qui hoc fecit, vel Gregorium, qui factum referendo, & miraculis confirmando approbavit, impium fuisse, vel impios ambos. Tertio, quod nunc solis sacerdotibus conceditur, olim Benedictum simplicem Monachum nec sacerdotem, nec diaconum fecisse, & laicis præbuisse, ut cadaveri Monachi sui apponerent, & appositum Sacramentum cum cadavere terræ mandarent, quia putatum fuit atque creditum priscis Ecclesiæ temporibus virtute sola, & efficacia Christum in Sacramento, velut in signo contineri.

LII. At facilis est ab omnibus hisce telis evasio. Dicimus itaque primo nullum eo in ritu a majoribus nostris patratum fuisse scelus, esto putassent, uti reipsa putabant, firmiterque credebant Corporis Christi realitatem. Hinc dicimus secundo, nec Benedictum, nec Gregorium alterum imperando, alterum approbando hocce factum, impios fuisse, quandoquidem consuetudinem secuti sunt ab optimis quibuscumque sanctissimis viris, & potissimum Episcopis cum Orientis, tum Occidentis usurpatam: ex veterum enim monumentorum lectione compertum habemus eos, qui in Ecclesiæ pace quievissent jus habuisse communionis, quam ante eorum obitum ali-

qua

qua de causa sumere non poterant recuperandæ, quam consuetudinem si negaret Oudinus, eum mitteremus ad socialem suum Calvinistam Gasparem Svizzerum, qui in suo Thesauro Ecclesiastico [a] (*tom.* II. *pag.* 1142.) *Verbo* Σύναξις *Mortuis*, inquit, *datam*, *& una cum iis in primitiva Ecclesia sepultam fuisse Eucharistiam exemplis*, *& testimoniis probari potest*. Porro ex hoc eodem ritu, quo in ipsomet aliquando cadaveris os, imponebatur sacra cœna, qui postea justis de causis a Conciliis *Chartag*. 3. *cap*. II. *a Trullano can*. 83. atque ab aliis prohibitus fuit, non spiritualem tantum, sed & realem existimatam fuisse a veteribus illis Christi præsentiam mihi videor non obscure elici posse; quod enim spirituale est in os plane immitti nequit. Sed quid attinet de re tam aperta conjecturis inniti, cum luculentissimum habeamus, etsi Romanæ Ecclesiæ infestissimum, duodecimi seculi testem? Zonaras is est, qui in notis ad eumdem Trullanum Canonem per Antonium Salmasium Collegii Ambrosiani Doctorem de Græco in Latinum translatis: *Antiquæ*, inquit, *consuetudinis fuit corpus*, *& sanguinem Domini mortuorum corporibus impertiri*. Dicimus tertio, nullam contra nos præseferre vim adversarii argumentationem: esto enim daremus conso-

a *Pag*. 26. *Mediolan*. 1613.

num haud fuisse majestati divinæ, reale ut Christi corpus laicali manu tractaretur, qua sane justa quidem de causa vetitus postea fuit ab Ecclesia hujusmodi ritus; ergo ne hac ex indulgentia rite consequeretur figurative dumtaxat ac mystice sacratissimam Christi carnem in Eucharistia contineri, mentem fuisse Benedicto, Gregorio, aliisque Patribus, a quibus id consuetudinis frequentatum fuisse nullus reliquus est dubitandi locus? Imo vero ne conjectura quidem dici hoc potest, nisi fortasse ab iis, *quibus res obsoletæ*, quemadmodum scite observabat supra laudatus eximius noster Vener. Card. Thomasius in aurea sua præfat. ad Responsorialia, & Antiphonaria [a], *nostros dumtaxat mores conspectantibus difficilius aliquando suadetur*.

LIII. IV. Adversarii probatio & ultima desumpta est *Dial. lib.* IV. *cap.* XV. ubi Gregorius refert *mulierem quandam nomine Romulam, sub mortis tempus ab alia quadam fœmina nomine Redempta, quæ ipsi morum magistra erat, viaticum idest Eucharistiam accepisse, & illico obiisse*. Ex quo repugnantiam eamdem, ac tertio loco objecerat, intulit Adversarius: *Quis vero concesserit*, ita ipse argumentatur, *fas fuisse fœminæ alteri mulieri Eucharistiam tradere, si tunc creditum fuisset eam ipsummet Domini gloriosum*

a *Pag.* 13. *tom.* IV. *oper. Thomasii Rom.* 1749.

riosum corpus esse? Verum tempore, quo nihil secundum Deum pretiosius, abutentium notam incurrere timeremus, si pauxillum licet in tam facili diluenda immoraremur difficultate, cui in idem cum recidat ac supra objectum fuit, eadem accomodari possunt, quæ retro sunt a nobis commemorata.

LIV. Notam vero illam profecto non timemus, locum heic exscribendo, licet prolixum, quemque supra polliciti sumus, ex quo divino sane consilio factum est, ut clarissima, plane perspicua, nec indubitanda indicia, Gregorii doctrinam perfectissime cum Romano dogmate convenire elucescant.

Locus est in eodem Dialog. opere, ex quo Oudinus in primis gloriatur ostendere Gregorium, ad Eucharistiam quod attinet, Romano dogmati contrarium prorsus esse, & Calvinistis favere, atque sic se habet: *Debemus itaque præsens seculum, vel quia jam conspicimus defluxisse, tota mente contemnere quotidiana Deo lachrymarum sacrificia, quotidianas carnis ejus, & sanguinis hostias immolare. Hæc namque singulariter victima ab æterno interitu animam salvat, quæ illam nobis mortem Unigeniti per mysterium reparat, qui licet resurgens a mortuis jam non moritur, & mors ei ultro non dominabitur, tamen in semetipso immortaliter, atque incorruptibiliter vivens, pro nobis iterum in hoc mysterio*

ſacræ oblationis immolatur. Ejus quippe ibi corpus ſumitur, in ora fidelium funditur. Hinc ergo penſemus, quale ſit pro nobis hoc ſacrificium, quod pro abſolutione noſtra Paſſionem Unigeniti Filii ſemper imitatur. Quis enim fidelium habere dubium poſſit, in ipſa immolationis hora ad ſacerdotis vocem cælos aperiri, in illo Jeſu Chriſti myſterio Angelorum choros adeſſe, ſummis ima ſociari, terrena cœleſtibus jungi, unumque ex viſibilibus, atque inviſibilibus fieri? Hactenus Greg. *lib.* IV. *Dial. cap.* LVIII.

Ex hujus loci claritate cognoſcere quiſque poteſt, quid fuerit in cauſa, cur omiſſus fuerit ab Adverſario, etſi relatus a Maurinis in ipſa Gregorianæ editionis præfatione Generali, quæ duo de viginti annis antequam in lucem prodiiſſet primus Oudiniani Commentarii Tomus, edita fuerat. Intelligant etiam tandem aliquando Proteſtantes, qua fide, quo ſtudio, qua diligentia agere ſoleant, Romanæque Communionis argumenta proponere illi ipſi, quos ipſi *Miniſtros*, Magiſtros nempe appellant. Illud enim quod ab Oudino circa Gregorii doctrinam factum eſſe meridiana luce clarius patet, ab aliis quoque eorum doctoribus ferme omnibus factitatum eſſe pro certo habeant, & nos, teſtamur Deum, quia non mentimur, ferme innumera in eamdem rem, ſi laboris, quem ſuſcipimus ratio

ratio pateretur, nulli dubitationi subjecta, in medium proferremus exempla. Videant insuper vel ex hoc uno capite, si vera loquutus sit Oudinus, dum eodem hoc loco scripserat: *Pontificios, seu Papistas, a seculo potissimum* XI. *suam sententiam de vero, ac essentiali corpore, ac sanguine Christi in Eucharistia amplexatos esse*. Dogma sane Pontificium illud omnino est, quod ab omnibus vere Orthodoxis, quod semper, quod ubique creditum fuit, postquam a Christo in illius Sacramenti institutione verba hæc fuere prolata: *Hoc est Corpus meum. Hic est Sanguis meus*. Adversus hoc Sacramentum pietatis, signum unitatis, vinculum charitatis latrarunt quidem Berengariani, Lutherani, Calvinistæ, Zuingliani, aliique Reformatores; sed tantam, ac splendidam lucem laudata Christi emittunt verba, tam apertum præsentiæ realis sensum una cum panis & vini transubstantiatione menti obiiciunt, varias ut inter sese maleque cohærentes, atque oppositas distracti opiniones labefactare nulla ratione potuerint Adversarii: quod nisi a Theologis nostris ostensum fuisset quamplurimis, iisque insuperabilibus momentis, vel facili negotio egomet ostenderem. Sed de Gregorii mente, ad Eucharisticum quod attinet Sacramentum, fortasse nimis. Si quis autem Oudinus alter ea, quæ
dicta

dicta sunt labefactare tentaverit, facile etiam tacentibus nobis, veritas sese defendet.

CAPUT VIII.

An Catholicus Purgatorius novum sit Inventum Gregorii Magni.

LV. Quintum Oudinianæ Dissertationis caput hunc præsefert Titulum: *De Purgatorio, quod Inventum a Gregorio Magno in Dialogis novum dicitur.* Ne vero ipsi obiicerentur ii Patres, qui ante Gregorium Magnum Purgatorii doctrinam tradidere duplicem statim velut ejusdem epocam distinguit: primam repetit ex SS. Cæsario, Augustino, Ambrosio, Hilario, quibus nihil aliud visum fuisse Purgatorium docet, quam ignem quemdam prævenientem ultimi judicii diem: *quoque igne non tantum reprobi, sed & ipsi electi, & Sancti, imo Martyres, & B. ipsa Virgo Maria probabuntur, atque examinabuntur; cujus vi, ac potentia boni a malis scilicet discernentur, optimique a mediis, & si quid sanctis ipsis, ac Martyribus vitii ex anteacta in terris vita inolitum, ac concretum adhæserit, id statim purgatrice flamma consumtum iri; quamque purgationem a peccatis minutis eosdem intellexisse affirmat.* Hoc Purgatorii genus nullum dicit habere secta-

sectatorem, sive apud suos, sive apud nostros; *quandoquidem Purgatorium Romanum recens est animarum (purgationem) corpore solutarum, antequam ultima judicii dies adventet, imo post ultimam singularis cujusque judicii diem; istud vetus, est illarum ad ipsum judicii ultimi diem, postquam corpora sua resumpserint. Romanum recens cum ultimo judicio destruendum; istud cum illo incipiendum. Romanum pro solis animabus, quæ (quæ) corpora non habent constitutum; istud animarum, & corporum simul. Romanum recens solis Fidelibus pœnæ temporali adhuc obnoxiis; istud vetus omnium etiam Sanctorum commune est, per quod, & Maria Virgo, & Petrus Apostolorum Princeps, & Joannes Baptista purgabuntur ex sensu veterum*. Quibus positis quærendum esse, ait, quis hujus novi Purgatorii inventor sit? *Atque cum Dallæo Gregorium I. seu magnum hujus Romani recentis Purgatorii inventorem fuisse dicimus, quod nondum extabat temporibus S. Cæsarii Arelatensis Archiepiscopi, ut ante probavimus*. In medium deinde profert auctoritates, rationesque aliquot, quibus suam de Purgatorio doctrinam confirmaverat Gregorius. Tandem in ipsismet Gregorianis argumentis duas insignes contradictiones sibi videtur videre. Harum prima est, dum statuit, definitque Purgatorium suum levium dumtaxat peccatorum expurgativum

gativum esse, nec ad majora extendi *lib.* IV. *Dialog. cap.* XXXIX. At *cap.* XXXX. animam Paschasii Diaconi S. R. E. gravissimo schismatis crimine maculatam in Purgatorio tamen collatam vult immemor eorum, quæ *cap.* XXXIX. dixerat. Secunda circa ignem Purgatorii, vel Inferni animas cruciantis, an corporeus, vel incorporeus ille sit, atque libro quidem Dialogorum IV. *cap.* XXIX. censet ignem esse corporeum; iis autem contrarium statuit *lib.* XV. Moralium *cap.* XIV.

Antequam tenebras istas veritatis sole fugemus, dissimulandum non est, Purgatorii locum unum ex illis esse, qui extortis Protestantibus in controversiam longe difficilem venere, teste Georgio Cortesio Benedectino, & S. Romanæ Ecclesiæ Cardinali [a]. Propterea quod, mea quidem sententia, ante id temporis res non fuerat adeo expedita, utpote non satis diligenter pertractata, unde una omnium maxime illo perturbatissimo tempore ab Ecclesiæ hostibus oppugnata, ut loquitur Sadoletus in epist. ad citatum Cortesium.

a Sunt hæc Cortesii verba in epistola ad Cardinalem Sadoletum Tom. XI. p. 98. Opp. Sadol. Veronæ 1738. *Intellexi maxime obscurum locum*(Purgatorium) *& a nullo antea satis diligenter tractatum, & nescio an omnium, qui nunc præcipue in controversiam venere, longe difficillimum.*

tesium[a]. At Orthodoxæ fidei (quod iterum observasse non pigebit) utilitatem hanc imprudens attulit nova Protestantium opinandi ratio, ut quæ implicitis vocibus credenda Fidelibus proponebantur, clarioribus postea terminis proposita sint; non quod una, eademque semper non fuerit fides, sed quia non eadem sub Fidei initia fuerit clarificandorum Dogmatum, sive necessitas, sive opportunitas, cum, & de Fidei rebus verum sit illud S. Epiphanii hær. 75. n. v.[a] *Nulla res est, quæ ab initio suis omnibus numeris absoluta fuerit; sed procedente demum tempore sua opportunitatibus omnibus ad perfectionem accessio contigit*. Factum hinc est, ut Purgatorii caussa olim potius tacta, quam disputata, a Theologis postea nostris ita clare, ita fortiter sit perorata, ut ab illo dumtaxat in dubium revocetur, qui in summa luce de industria cœcutire velit.

LVII. Quid enim magis à veritate abhorret, quam hominis nostri de Romano Purgatorio a Gregorio Magno excogitato propositio? Non ne unus Veterum hæreseωn Elenchus a S. Epiphanio conflatus erroris eum arguit? Sanctus quippe Epiphanius, qui ducentis, & amplius annis Gregorium præiverat eo quoque nomine Aerium inter hæreti-

corum

a *Loc. cit. p* 96. b *Tom. I. pag.* 95. *Parisiis* 1622.

corum numerum recensuit; quod negaret appellanda esse mortuorum nomina, quia inquiebat Aerius: *Si superstitum preces iis, qui ex hac vita discesserint opitulari possent, nemo pie deinceps agat aliquod, nec boni quicquam faciat, sed amicos sibi aliquos quacumque ratione velit adjungat, sive pecuniarum largitione, sive precibus hoc ab illis sub vitæ finem impetret, ut pro se Deum exorent, ut ne illic aliquid incommodi patiatur, nec immanium a se facinorum pœnæ repetantur*. Qua ratione egregie ita sequitur S. Pater: *Necessario facere illud Ecclesiam dico, quæ traditum sibi ritum illum a majoribus acceperit. Potest vero quisquam maternam, aut legem Patris evertere? Quemadmodum a Salomone scriptum est: Audi, Fili, sermones Patris tui, & ne repellas matris tuæ; Quibus Patrem, hoc est unigenitum Deum, cum Spiritu Sancto declarat partim scripto, partim sine scripto docuisse: matrem vero nostram Ecclesiam decreta quædam habere penes se, quæ dissolvi evertique nequeunt. Quæ quidem cum in Ecclesia constituta sint, præclara quidem, ac penitus admiranda ex hoc ipso capite veterator ille convincitur* [a]. Patris, inquam, nostri fuisse hanc de Purgatorio sanctionem præter Epiphanium testatur Tertullianus secundi seculi Auctor, qui de exhortatione cap. XI. de Monogamia cap. X, de corona militis cap. III. illius ritus non tunc invecti,

sed

ſed ſemper adhibiti apertiſſimam habet mentionem, & de quo ita quarto de corona capite loquitur : *Si legem expoſtules Scripturarum, nullam invenies, traditio tibi prætendetur Auctrix, conſuetudo conſervatrix, Fides obſervatrix:* Conſuetudinem autem illam, quæ ſemper in Eccleſia viguit, cujus nullum figi poteſt initium, utpote nullo, ſive Concilii, ſive Pontificis decreto ſancitam ab Apoſtolis derivatam, clamant Patres, validiſſima perſuadetur ratione : *Quod univerſa tenet Eccleſia*, Auguſtini ſunt, atque omnibus probata verba *lib. de Baptiſmate* IV. *cont. Donat. cap.*XXIV. *& ep.*I. *ſ.* II. *nec a conciliis inſtitutum, ſed ſemper retentum eſt, nonniſi auctoritate Apoſtolica traditum rectiſſime creditur*. Illud autem quod Apoſtolica traditione nobis eſt conſignatum ab ipſiuſmet Chriſti verbis, aut factis initium habuiſſe conſtanter tenuere Patres trium etiam priorum ſeculorum, quibus caſte fuiſſe cuſtoditam Chriſti doctrinam ipſi e Proteſtantibus peritiores concedunt hac perſuaſi Tertulliani regula : *Eccleſia accepit ab Apoſtolis, Apoſtoli a Chriſto, Chriſtus a Deo*.

LVIII. Porro ante Gregorium Magnum conſuetudinem fuiſse in Eccleſia tum Græca, tum Latina orationes pro mortuis fundendi, oblationeſque offerendi, non eſt cur ego præter ſuperius dicta evincam; propterea quod ſexcen-

ſexcenti, & amplius Romanæ Communionis Theologi id copioſiſſime præſtitere, unde eadem ſcribere loca hominis eſſet otio abutentis. Duo tamen ab iiſdem vero animadverti in medium adducere placet, quorum alterum eſt S. Ephrem Syri, quem & ipſi Proteſtantes magnis laudibus extollunt: *Ne cum aromatibus, quæſo, me ſepeliatis*, (ita ſe ipſum in ultima ſua voluntate ſuis fratribus commendabat) *at date ſaporitatem fumi boni odoris in domo Domini, & me orationibus potius veſtris comitamini, & aromata Deo offerte .... comitamini me in pſalmis atque orationibus veſtris, & aſſidue pro mea parcitate ſacrificia, & oblationes facere dignemini, & quando diem 30. complevero, mei memoriam faciatis. Mortui enim in precationibus, atque oblationibus commemorationis Sanctorum viventium beneficio afficiuntur* [a]. Locum alterum ſuppeditat vetus tum officium quadrageſimale Græcæ Eccleſiæ a ſupra laudato Cardinali Angelo Maria Quirino vere Eminentiſſimo publici juris factum, ubi inter alia ad *pag. 9.* [b] *Hæc ſequuntur peragentes, Domine hodie commemorationem quorumvis a ſeculo pie defunctorum, ad te enim clamamus, fac ut cum ſanctis tuis omnes quieſcant*. Sed præſtat Calvinum, cujus caſtra ſequi videtur Oudinus,

a *Tom.*1. *G. L. pag.*237. *Romæ* 1743.
b *Tom.*1. *E. Rom. pag.* 1721.

dinus, audire; hic *in 3. instit. Christianæ Religionis lib. cap.*v. *num.*10. *Ipsi etiam veteres*, inquit, *qui preces fundebant pro mortuis, & mandato Dei, & legitimo exemplo hic se destitutos videbant: cur ergo audebant, in eo dico aliquid humani passos esse*, & paulo post *votum Augustini pro matre defuncta vocat anile votum, quod filius non exegit ad normam scripturæ.* Johannes Forbesius *cap.*x .*lib* .XIII. instructionum historicoTheologicarum [b], hunc fecit titulum: *utrum probanda vel imitanda sit, necne illa veterum consuetudo orandi, & offerendi, & eleemosynas faciendi pro mortuis*: numero autem secundo ita scribit, *eam Tertullianus lib. de Corona militis c.* VII. *& Epiphanius hæresi* 35. *& Augustinus ser.* 32. *de verbis Apostoli, & Dionysius lib. de Ecclesiast. Hierarch. cap. ult. de Traditionibus Patrum retulerut*. Deinde num. scilicet 7. ita sequitur: *Hæc utcumque in veteribus excuset humana erga defunctos benevolentia, & pia fidem spemque suam testificandi, & superstites ad honestam optimorum imitationem estimulandi intentio: attamen, quantum ad precationem pro eorum requie, & remissione, non est nobis tantum veteres imitari.* Sed clarius in rem nostram fuerat loquutus sub finem tertii capitis ejusdem libri in hæc verba *pag.* 675. *Hujusmodi autem Purgatorii, quale*

K tuen-

a *Pag.* 226. *Genevæ* 1637.
b *Pag.* 696. *Genevæ ann.*1700.

tuentur Romanenses, suspicio quadam incessit quorundam animis paulo post annum Domini 400.; citatus quoque Svicerus, nostra de Purgatorio exposita doctrina, hæc habet [a]: *Tale Purgatorium vel non multum absimile in Ecclesiam primitus irrepere cœpit tempore Augustini, an ipsius, an alius culpa non satis certum est*.

Verum quidem est Calvinum, Forberium, aliosque Protestantes contendere, veteres in hoc imitandos non esse cum sint destituti sacræ Scripturæ auctoritate, sed nobis (quoniam nihil impræsentiarum de Purgatorii existentia disputare volumus, nam hæc quæstio ab ea, quam nunc præ manibus habemus, & commode separari potest, & fuit copiosissime a nostris disputata) satis est ostendisse eam Romanæ Ecclesiæ de Purgatorio doctrinam non fuisse a Gregorio Magno omnium primo excogitatam, quod perperam, contraque historiæ veritatem, Protestantiumque Theologorum confessionem, objiciebat Oudinus.

LVII. At enim, si quis Purgatorius ignis ante Gregorium cognitus non in eum finem conditus putabatur, quod Gregorius tribuerat, sed in illum prope diversum, quemque sub capitis initium recensuimus: cui objectioni occurrimus eadem confidentia rejiciendo,

a *Tom.* 1. *pag.* 92.

do, quam Adversarius opposuit duplicis hujus Purgatorii distinctionem; licet enim Cæsarii, Augustini, Ambrosii, atque Hilarii loca, in quæ velut in portum una cum suis confugit Oudinus, id evincerent, quod Adversarius contendit (qua de re nihil propositionem nostram infirmante disputare modo nolumus) nihilo tamen minus Catholicam de Purgatorio doctrinam ne leviter quidem imminueret; quippe non quod unus, aut alter, licet vir fuerit doctus, & pius, licet Episcopus, & Martyr litteris consignavit, sed quod universa Ecclesia aut per orbem dispersa, aut in Concilium collecta credendum proposuit, illud credere debemus ac profiteri. Porro Ecclesiam pro Defunctorum animabus orasse, annuisque dormitionis diebus obtulisse, liquet apertissime ex testimoniis Tertulliani, Cypriani, Augustini, Epiphanii, Cyrilli Hierosolymitani, aliorumque Patrum non solum a nostris, verum etiam ab Adversariis uberrime descriptis. Hoc unum dumtaxat bonum esse atque utile Tridentina Synodus definit: *Cum Catholica Ecclesia Spiritu Sancto edocta ex sacris litteris, & antiqua Patrum traditione in sacris Conciliis, & novissime in hac OEcumenica synodo docuerit, Purgatorium esse, animasque ibi detentas fidelium suffragiis, potissimum vero acceptabili Altaris sacrificio juvari;*

 præ-

præcipit S. Synodus Episcopis, ut sanam de Purgatorio doctrinam a sanctis Patribus, & sacris Conciliis traditam, a Christi fidelibus credi, teneri, doceri, & ubique prædicari diligenter studeant. Tale est de Purgatorio decretum *sess.* 25. sancitum, cum prius *sess. scilicet 6. can.* 30. doctrinæ hujus velut fundamentum posuisset hoc anathema: *Si quis post acceptam justificationis gratiam cuilibet peccatori pœnitenti culpam ita remitti, & reatum æternæ pœnæ deleri dixerit, ut nullus remaneat reatus pœnæ temporalis exsolvendæ vel in hoc seculo, vel in futuro in Purgatorio, antequam ad regna Cælorum aditus patere possit, anathema sit*. In idem recidit catechismi Romani doctrina, quam iidem Tridentini Patres conscribi fecerunt: *Ut certam aliquam formulam, & rationem Christiani populi in ipsis fidei rudimentis instituendi traderent, quam in omnibus Ecclesiis illi sequerentur, quibus legitimi Pastoris, & Doctoris munus obeundum esset* [a]. De Purgatorio igitur hæc solum extant verba *cap.* 11. *num.* 3. *Præterea est Purgatorius ignis, quo piorum animæ ad definitum tempus cruciatæ expiantur, ut eis in æternam patriam ingressus patere possit, in quam nihil coinquinatum ingreditur*. Præter hæc nihil aliud fuisse a Concilio definitum, observavit etiam Benignus Bossuet Meldensis Episcopus in probatissima Doctrinæ Chri-

a *Num. 9. Præfationis*.

Christianæ explicatione ad *seff.* 25. „ C'est,
„ ce, *sunt hæc illius verba* [a], que le concile
„ de Trente nous propose a croire touchant
„ les ames detenues dans le Purgatoir sans
„ determiner en quoy consistent leurs pei-
„ nes, ni beaucoup d'autres choses sembla-
„ bles, sur les quelles ce saint Concile de-
„ mande une grande retenue, blamant ceux,
„ qui debitent ce qui est incertain & su-
„ spect „. Quapropter, si quæ sint a Græcis, Latinisque Scriptoribus de loci, pœnarum, personarumque circumstantiis opiniones excogitatæ, litterisque mandatæ, possunt salva fide, qua Christiani sumus, in utramque partem versari, utpote credenda de fide non sint proposita ab Ecclesia, cujus maxime commendanda prudentia, quæ a rebus incertis, neque a Deo revelatis assensum cohibuit.

Ut igitur eo redeat, unde discessit oratio, rem totam paucis sub oculos ita ponimus. Gregorius putavit, animas corpore exutas gravi crimine immunes, aliqua tamen peccati fuligine maculatas Purgatoriis pœnis torqueri, easque precibus Deo oblatis posse sublevari; summa doctrinæ hujus optime cum illa veteris, recentisque Ecclesiæ congruit; Gregorius ergo non omnium primus

a *Pag.* 42. *Paris.* 1680.

mus doctrinam hanc excogitavit, quod mihi sumpseram præsenti capite probandum.

LVIII. In contradictoria vero lapsum fuisse fidenter negamus, atque illud argumentum, quod est primo loco ab Adversario positum non est difficile refutare. Concedimus, Paschasium partibus favisse Laurentii Archidiaconi an. 498. in summum Pontificem electi ope Festi Senatoris Romani, & paucorum aliquot, cum e contrario magna Cleri Populique frequentia eadem insignitus fuisset dignitate Symmacus Fortunati filius, unde secundum ipsum æquam, licet Arrianus, tulerat sententiam Ravennæ degens Theodoricus Italiæ Rex, ad quem caussa tota delata fuit, quod ex Odoacris lege non deberet Pontifex creari sine consensu Regis Italiæ [a]. Verum quoque est, Paschasium in sua sententia usque ad diem obitus perstitisse, ideoque in pœnali loco fuisse deputatum: at fœdo schismatis crimine laborasse, quod Regis sententiæ noluerit accedere, res non adeo explorata est, *nam cuinam* teste ipsomet Basnagio ad annum 498 [b] *de Episcopatu contendentium insula addicenda foret, vix erat in medio: Laurentius Symmacusque eadem die creati fuerant; ac fautorum numero, & dignitate æquis viribus certabant*.

Quam-

a *Tom.* IV. *Conc. Labbe pag.* 1300. *Ven.*
b *loc. cit. tom.* III. *pag.* 601.

Quamobrem cujus essent potiora jura excusabilis videri poterat ignorantia, atque repugnantia confirmationi regiæ: difficile enim creditu non est, Paschasium sibi in animum induxisse, neminem posse cogi in re tanta judicio Principis secularis, atque Arriani conquiescere, unde aut nulla, aut levis culpa fuit in Laurentii partibus permanere.

Quod si reponeret Oudinus, confirmata synodali decreto prioris Pontificis electione, nulla ratione defendi posse Paschasii obstinationem, quo in casu non leviter accusatur a Cardinali Baronio ad hunc annum *num.* 8. criminis tamen in ipsa exitus die eum pœnituisse, veniamque fuisse consequutum, licet eo superstite celebrata sit synodus, dicendum est. Hunc enim sensum præseferre videntur hæc Gregorii verba: *In sua sententia usque ad diem sui exitus perstitit: sed quia (non malitiæ, sed ignorantiæ errore peccaverat) ex sua eleemosynarum largitate, aliisque egregiis virtutibus, quibus erat præditus hoc obtinuit*, ut sub mortis articulo sui erroris pœniteret, veniaque dignus sit factus. Veteris quoque sanctitatis merita in eodem refloruisse, Deus visus est comprobasse eo miraculo, quod refert S. Gregorius: nimirum tactu suæ Dalmaticæ feretro superpositæ Dæmoniacus statim sanatus fuit, unde jure, ac merito inter Sanctorum numerum

fuit a veteri Ecclesia adoptatus, atque in Martyrologiis Baronii, De Aste, aliisque relatus sub die 31. Maji [a].

Visus autem per aquas purgationis modus, neque insolens est, neque inauditus in sacris veterum monumentis; quandoquidem hujusmodi apparitionum exempla non desunt. Instar omnium loculentissimum est illud in actis Sanctarum Perpetuæ & Felicitatis, de quorum Fide post tanta veterum testimonia, maxime vero S. Augustini, nulla superest Protestantibus exceptio, & jure fuerunt in selectis trium priorum actis Martyrum a Teodorico Ruinartio Congregationis S. Mauri recensita [b]. Martyri igitur Perpetuæ Frater suus nomine Dinocrates, qui e vita excesserat, per visionem visus est primo valde æstuans, & sitiens, sordido vultu, & colore pallido, postquam vero orationem pro se fecisset, vidit piscinam, ubi Dinocrates erat, aqua plenam, altioremque marginem habentem, quam erat statura Pueri, qui quasi bibiturus ad illam accedebat: dolebat soror, quod & piscina aquam habebat, & tamen propter marginis altitudinem frater bibiturus non esset: experrecta cognovit fratrem laborare, sed

a *Præclara ejus gesta enarrata sunt a Bollandianis pridie Kalendas Junii tom. VI. Maji pag. 787.*

b 77. *&c. Veronæ* 1731.

sed fidebat se profecturam labori ejus, unde orabat pro eo die, ac nocte. Postea eidem ostensus est locus ille, quem retro viderat, & Dinocrates mundo corpore, bene vestitus, refrigeratus, & ubi erat vulnus, vidit cicatricem, & piscinam submisso margine usque ad umbilicum pueri, & puer aquam de ea trahebat sine cessatione, & super margine phiala erat aurea plena aqua; & accessit Dinocrates, & de ea bibere cœpit, & satiatus abscessit de aqua, & plaudebat gaudens more infantium; tunc experrecta intellexit translatum eum esse de pœna.

Visio quidem hæc fuit, quemadmodum & illa a S. Gregorio commemorata, sed divina, illique facta, quæ purgatorium credebat: *Numquid enim*, ut scite advertit Natalis Alexander in dissert. XIV. seculi. II. hist. Eccles. prop. I. *eos, qui Purgatorium non credunt, similes visiones compellerent ad preces fundendas pro defunctis?*

LIX. Alterum contradictorium in eo positum, quod Gregorius ignem Purgatorii corporeum putaverit *lib.* IV. *Dialog. cap.* XIX. incorporeum e contrario *lib.* XV. *Mor. cap.* XIV. facile expeditur, si genuina, quam Maurini sequuti sunt, loci hujus lectio consulatur, quæque ita se habet *tom.* I. *pag.* 482.: *At contra gehennæ ignis cum sit corporeus, & in se missos*

ſos reprobos corporaliter exurat &c.: multorum vero codicum auctoritate, lectionem hanc prætuliſſe, affirmant in notis ad eumdem locum doctiſſimi Patres, quorum hæc ſunt verba: *Ita quinque codices Vatic. MSS. antiquiſſimus codex Biblioth. Barberinæ, duo Biblioth. Chiſiæ, Anglicani, & Gallicani plerique olim tamen in exempl. Utic. legebatur, cum ſit incorporeus. Ita etiam in Germ., & in duob. Mſſ. Vaticanis num. 576. & 558., ſed additionis facta ſyllabæ manifeſta ſunt argumenta. Legerunt quoque corporeus, qui Moralia S. Gregorii contraxerunt; aliunde conſtat ex lib.* IV. *Dialog. cap.* XXIX. *Gregorium docere ignem inferni eſſe corporeum.*

Ad hæc ſi animum attendiſſet Oudinus, calamum cohibuiſſet ab injuſta cenſura.

CAPUT IX.

Quid ſenſerit Gregorius Magnus in Epiſtolis de Cultu & Adoratione Imaginum in Templis.

LX. MUtata velificatione, Gregorium ſuas in partes iterum inflectere Adverſarius pertentat iiſdem uſus Gregorianis locis, quæ Dallæus lib. de Imag. III. Forbeſius Inſtruct. Teolog. *lib.* III. *cap.* IX. *num.* XXIII. & alii in idem propoſitum Catholicis objecerant:

cerant: *Quod spectat ad Imaginum doctrinam, hanc Gregorius Magnus sub seculi sexti finem habuit firmusque tenuit* in Reg. lib. III. epistola 1010. & lib. IX. epist. IX. *nec illas videlicet esse ab Episcopis frangendas, nec a plebe in Ecclesiis positas adorandas. Sic opinabatur ille sub seculi sexti finem, sed octavo ineunte seculo immoderata Imaginum tum colendarum, tum adorandarum superstitio circa tempora Gregorii* II. *&* III. *ulterius processit*. In hunc modum caput Dissertationis septimum ingreditur Oudinus: expositis deinde conciliis de Imaginum Cultu habitis, longam exscribit Gregorii epistolam Sereno Masihensi Episcopo datam, ex qua ita concludit: *Hæc Gregorius quibus Imagines in Ecclesiis ad solam Idiotarum instructionem permittit, nequaquam ad cultum, cum soli debitam Sanctæ Trinitati adorationem, ac humilem prostrationem velit*. Calumniis postea atque opprobriis Fidei nostræ, consuetudinumque capita sugillat, invidiamque illis conflat: *Quam longe ab hac Gregorii doctrina*, sunt hæc illius verba, sivè potius jacula venenata, *Romana recens Ecclesia recessit? quæ tot Sanctis Altaria, preces, adorationes, vota, prostrationes collaudat & amplectitur, tot peregrinationes instituit, tanta per eorum intercessionem miraculorum molem confingit? ut hic Sanctus podagram sanet, ille febres omnimodas pellat, hic dissenteriam sistat,*

ille

ille pestem compescat, hic stultitiam curet, ille surditatem, vel oculorum lippitudinem, aut infirmitatem deiiciat. Ita tamen, ut donario semper aliquo pietas Sanctorum, quod in gratia Sacerdotum, vel Monachorum cedat, demulceatur, quod quo majus erit, eo sanitas promptior dabitur ægrotanti.

LXI. Verum ad istam omnem orationem non est cur pluribus respondeam, nam satisfactum jam fuit locupletissime a nostris Theologis, ex quibus unum in Lectoris commodum dare operæ pretium erit, Natalem scilicet Alexandrum tali pacto objecta hæc solventem in differt. VI. sæculi VIII. §. IV. *Respondeo: Sanctum Gregorium Iconomachis antiquis, & recentioribus, ut Lutheranis, & Calvinistis adversari, qui Christi, & Sanctorum Imagines impie everterunt, siquidem eas in Ecclesiis esse servandas decernit, alienumque a traditione, & Ecclesiæ doctrina esse scribit, ut confringantur. Sola autem adoratione Latriæ, quæ SS. Trinitati exhibetur, negat Imaginibus deferendam, non vero honorariam adorationem, in salutatione, & aliis hujusmodi ritibus externis positam, quibus reverentiam nostram, & amorem erga Christum, & Sanctos coram imaginibus, & ab ipsis excitati, testamur. Unde cum S. Gregorio septima synodus non pugnat, quæ solam hujusmodi honorariam adorationem, non vero Latriæ cultum, & servitutem*

imagi-

imaginibus ſacris decernit, imo poſteriorem hanc ipſis abjudicat, ſolique vindicat Deo. Serenus porro Imagines imprudenti zelo confringi juſſerat, & ab Eccleſiis eliminari, quia etſi quidam e plebe ſua eas ethnico, & ſuperſtitioſo ritu adoraſſent, ii fuerant verbo divino ſanandi, & docendi, picturas non eſſe adorandas, ſed uni Deo ſerviendum; non vero propterea confringendæ erant Imagines, quas non ſine ratione vetuſtas in Eccleſia admiſit, & quæ maxime utiles ſunt, gentibus maxime, & idiotis, quibus pro lectione pictura eſt, qua ad Chriſti, & Sanctorum venerationem, amorem, imitationem excitantur. Huic malo, & offenſioni Chriſtianæ plebis ut medeatur, Serenum adhortatur Sanctus Pontifex, convocatiſque Eccleſiæ Filiis, qui ſe ab ejus communione ob inſoliti facinoris horrorem ſuſpenderant, docet Scripturarum ſacrarum teſtimoniis, nihil manufactum adorandum eſſe, ea nimirum adoratione, quæ Latria vocatur, & quæ ſoli Deo debita ſervitus, quoniam ſcriptum eſt: Dominum Deum tuum adorabis, & illi ſoli ſervies: tum factum ſuum excuſat, ac palam conteſtatur, ſe Imagines alioquin utiles ideo ſuſtuliſſe, quod eas tranſiſſe in adorationem viderat, ſolamque incompetentem adorationem picturarum ſibi diſplicuiſſe. Hæc ex ſerie Epiſtolæ S. Gregorii manifeſta fient. Perlatum ſiquidem ad nos fuerat, inquit, *quod inconſiderato zelo ſuccenſus Sanctorum Imagines ſub hac quaſi excuſatione, ne adora-*

adorari debuissent confregeris. Et quidem, quia eas adorari vetuisses, omnino laudavimus, fregisse vero reprehendimus .... aliud est enim picturam adorare, aliud per picturæ historiam, quid sit adorandum addiscere. Nam quod legentibus scriptura, hoc idiotis præstat pictura cernentibus: quia in ipsa etiam ignorantes vident, quid sequi debeant, in ipsa legunt, qui litteras nesciunt, unde, & præcipue gentibus pro lectione pictura est. Quod magnopere a te, qui inter gentes habitas, attendi debuerat, ne dum recto zelo incaute succenderis, ferocibus animis scandalum generares. Frangi vero non debuit, quod non ad adorandum in Ecclesiis, sed ad instruendas solummodo mentes fuit nescientium collocatum. Et quia in locis venerabilibus Sanctorum depingi historias non sine ratione vetustas admisit, si zelum discretione condidisses, sine dubio, & ea, quæ intendebas salubriter obtinere, & collectum gregem non dispergere, sed potius dispersum poteras congregare .... Hæc autem dum in hoc animi tui incaute nimis motus exequeris, ita tuos scandalizasse Filios perhiberis, ut maxima eorum pars a tua se communione suspenderet .... & infra: *convocandi enim sunt dispersi Ecclesiæ Filii, eisque Scripturæ sacræ est testimoniis ostendendum, quia omne manufactum adorari non licet, quoniam scriptum est Dominum Deum tuum adorabis, & illi servies. Ac deinde subjungendum est, quia picturas Imaginum, quæ ad ædificationem imperiti populi*

populi fuerant facta, ut nescientes litteras, ipsam historiam intendentes, quid actum sit discerent, quia transisse in adorationem videras, idcirco commotus es, ut eas Imagines frangi praeciperes. Atque eis dicendum: si ad hanc instructionem, ad quam Imagines antiquitus factae sunt, habere vultis in Ecclesia, eas modis omnibus, & fieri, & haberi permitto. Atque indica, quod non tibi ipsa visio historiae, quae picturis fuerat incompetenter exhibita, atque in his verbis eorum mentes demulcens, eos ad concordiam tuam revocat. Et si quis Imagines facere voluerit, minime prohibe: adorare vero Imagines modis omnibus devita. Sed hoc sollicite fraternitas tua admoneat, ut ex visione rei gestae ardorem compunctionis percipiant, & in adoratione solius omnipotentis Sanctae Trinitatis humiliter prosternatur: Hæc Sanctus Gregorius.

Nihil autem opus erat, ut in hac ad Serenum epistola modum venerationis, quae sacris imaginibus licite, & religiose exhibetur omnem explicaret, qui solam disciplinam spectat, ut scilicet salutationibus, osculis, accensione cereorum, thurificationibus honorentur. Satis erat, ut ibi hunc honorem asseveret Imaginibus, qui sacris aliis rebus debetur, ut scilicet cum reverentia in Ecclesiis serventur & tractentur, nec temere confringantur, aut violentur; cujus honoris exhibitionem Imaginibus Christi, & Sanctorum debitam esse, ex quo eorum usus in Ecclesia receptus est, Fides docet.

Fi-

Fides, inquam, in Tridentina Synodo exposita sess. xxv. docet: *Imagines Christi, Deiparæ Virginis, & aliorum Sanctorum, in Templis præsertim habendas, & retinendas, eisque debitum honorem, & venerationem impertiendam; non quod credatur inesse aliqua in iis Divinitas, vel virtus, propter quam sint colendæ; vel quod ab eis sit aliquid petendum; vel quod fiducia in Imaginibus sit figenda, veluti olim fiebat a gentibus, quæ in Idolis spem suam collocabant; sed quoniam honos, qui eis exhibetur, refertur ad prototypa, quæ illæ repræsentant, ita ut per Imagines, quas osculamur, & coram quibus caput aperimus, & procumbimus, Christum adoremus, & Sanctos, quorum illæ similitudinem gerunt, veneremur*. Ex quibus facile intelliget Lector quam perverse opponat nobis Oudinus singulares hominum opiniones de spe in hoc, aut alio Sancto collocanda, de Donariis, quæ in Ecclesiarum ornamentum destinantur, cum hæc, & alia ejusdem generis, ἀδιάφορα a nobis habeantur, cum ea dumtaxat certa Fide credamus, Fideique dogmata habeamus, quæ modo ex Tridentino adduximus. Quocirca frustra deinde laborat Adversarius, ut ex Moralium libris, (quibus tamen inniti hoc loci non debuisset, ut contextus cum inscriptione hujus capitis conveniret) evincat, S. Gregorium exclusisse omnem in Sanctis collocandam

dam esse spem. Nam uni Deo esse fidendum, ultro cum Tridentino loc. cit., & sess. XXII. profitemur, ac credimus.

Quod autem sanxit Ecclesia in illa synodo congregata, id etiam perpetuo servat; & nos canonis loco deputare, Ecclesiæque Decretis religione adhærere testem appello Catechismum Romanum, atque laudatum Episcopum Bossuetum, qui [a] Tridentini verba referens, ita subjungit. „ C' est ainsi que „ nous honorons les saints, pour obtenir „ par leur entremise les graces de Dieu; & „ la principale des ces graces, que nous espe- „ rons obtenir, est celle de les imiter; quoi- „ que nous sommes excitez par la considera- „ tion de leurs exemples admirables, & par „ l' honeur que nous rendons devant Dieu a „ leur memoire bien-heureuse.

LVI. Profecto ita Bossueto, Catechismo, Synodoque Tridentinæ similis est Gregorius, ut ovum ovo similius non sit. Celebris est locus in epist. ad Secundinum Inclusum, quæ est 52. indictionis II. lib. IX. [b] *Imagines quas tibi dirigendas per Dulcidum Diaconum rogasti, misimus: unde valde nobis tua postulatio placuit: quia illud toto corde, tota intentione quæris, cujus imaginem præ oculis habere desideras, ut te visio corporalis quotidiana reddat exercitatum: ut dum*

a *Loc. cit. pag.* 16. b *Tom.* II. *pag.* 971.

picturas illius vides, ad illum animo inardescas, cujus imaginem videre desideras. Ab re non facimus si per visibilia, invisibilia demonstramus; sic homo, qui alium ardenter videre desiderat, aut sponsam amans videre conatur, si contigerit eam ad Balneum, aut ad Ecclesiam ire, statim per viam incedenti se praeparat, ut de visione ejus hilaris recedat. Scio quidem, quod imaginem Salvatoris nostri non ideo petis, ut quasi Deum colas, sed ob recordationem Filii Dei in ejus amore recalescas, cujus te Imaginem videre desideras. Et nos quidem, non quasi ante divinitatem, ante illam prosternimur, sed illum adoramus, quem per imaginem, aut natum, aut passum, sed & in trhono sedentem recordamur. Et dum nobis ipsa pictura, quasi scriptura, ad memoriam Filium Dei reducit, animum nostrum, aut de resurrectione laetificat, aut de passione demulcet. Quis autem (ut hoc obiter adnotem) studio partium haud abreptus non videt hic mox expositam de usu cultuque imaginum catholicae Ecclesiae Doctrinam? Quis non intelligit Bossuetum, & Gregorium in eumdem omnino sensum convenire? Quapropter mirari satis non possumus citati Anonymi Scriptoris Vitarum Romanorum Pontificum ratiocinationem. Bossueti enim de imaginum cultu doctrinam maxime probat; irridet vero Dionysii a S. Martha conatus, quibus Gregorianam Doctrinam, eamdem

eamdem esse, atque illam, quam nostra hæc Ecclesia profitetur; sibi sumpserat probandum. Profecto, sibi ipse constare si velit Anonymus, in hunc sermonem convenire debet. Concedit ipse Gregorii, atque Bossueti doctrinam rectam esse, & omni ex parte cohærentem; atqui doctrina Bossueti omnino convenit cum illa nostræ Ecclesiæ, itaque doctrina nostræ Ecclesiæ eadem prorsus est atque illa Gregorii. Quocirca nescio qua fronte ita potuerit vellicare Maurinum Auctorem Vitæ Gregorianæ[a]. „ Il fait beau voir Dom De-
„ nys de Ste. Marthe soutenir contre les Pro-
„ testans, que la Doctrine de Saint Gregoire
„ sur le Culte des Images est la meme que
„ celle de Notre Eglise sur le pied, qu' elle est
„ aujour d' hui, c' est vouloir se rendre ri-
„ dicule aux yeux de toutes les personnes sin-
„ ceres, & impartiales „ Imo apud viros nullius partis præjudiciis imbutos seduli probique Doctrinæ Gregorianæ investigatoris gloriam sibi comparasse dicendus est. Quocirca vane Oudinus, aliique Protestantes Ecclesiæ Romanæ Gregorium abripere satagunt. Octavum igitur caput in hunc modum absolutum sit, quod fortasse nimis longum fecimus.

L 2 CA.

a *Loc. cit. Tom.* I. *pag.* 375.

CAPUT IX.

De subjectione, & obedientia, quam Gregorius Magnus Imperatori exhibuit.

EXposita duobus proximis capitibus de Eucharistia, deque Purgatorio Gregorii Doctrina, explicare modo, ac tueri debemus illam, quam Adversarius Moralem vocat. Plurimis enim argumentis e Gregorii Epistolis desumptis persuadere conatur Oudinus in octavo suæ Dissertationis capite perinde in dogmatibus; ac in moralibus Doctrinis ab antiqua Ecclesia, recentem discrepare, atque e diametro corruptissimam opponi. Cum vero factorum series, qua imprimis responsionum vis nititur, accurate sit examinanda, iccirco singula Adversarii objecta singulis responsionibus velut Paragraphis, claritatis gratia solvemus. Missis igitur acerrimis illis criminationibus, quibus scholasticorum, atque casuistarum turbam in judicium vocat, tum quia multi sunt in eorum defensionem editi libri, tum quia alio nostro opusculo omnibus patet [a] nobis ipsis non illa pro-

a *Lettera Istorica-Critica sopra due punti concernenti la Istoria del Probabilismo e del Probabiliorismo Brescia* 1750.

probari, quæ nimio aut rigoris, aut laxitatis studio recentes doctrinæ moralis expositores tradidere, venio statim ad Gregorii facta.

I. *Fundebat Gregorius ad Dominum Christum perpetuas preces pro salute Imperatoris, & fausta vota precatus est, non tantum pro Mauritio legitimo Imperatore, sed & pro apertissimo tyranno Phoca post usurpatum Imperium: Ex libro* LI. *Epistolar.*XXXVIII. XLV. *&c.* Verba sunt Oudini.

Quid hinc adversarius inferre velit adversus scholasticos casuistas, Romanamque Ecclesiam nullus video. Invenitne litteris consignatum apud aliquos ex istis probatos auctores, orandum non esse pro Principum salute, licet eorum mores perditi sint, atque corrupti? Detexitne aliquod Ecclesiæ monumentum, quo hujusmodi preces vetentur? Nonne Rom. Ecclesia ipsas præscribit formulas, quibus sacri Ministri pro Principum, pro peccatorum, pro Hæreticorum, pro Paganorum, Hebræorumque incolumitate Deum exorare jubentur? Nonne preces istæ publica Ecclesiæ auctoritate in libris cultui divino inservientibus typis cuduntur? Nonne populo spectante, atque audiente quam sæpissime formulas istas iidem sacri Ministri recitant, æternoque Deo offerunt? Vereor plane ne nimium multa de re minime dubia loquar. Trita sunt hæc, omnibusque vulgata, vixque ad-

 duci

duci possum, ut credam, latere potuisse hominem in Romanæ Ecclesiæ sinu educatum, diuque claustralem militiam professum. Sed ex ejus memoria forsan exciderunt, cum sibi Romanæ communionis extorri ad Protestantes aufugienti sacra res haud amplius cordi fuit.

Illud etiam vehementer mirandum in Oudiana oratione videtur, nullaque ratione ferendum, quod ex iisdem Gregorii votis, quæ pro Phoca Deo obtulit, Gregorium ipsum nunc maledictis lacessit, nunc laudibus extollit. Sed hæc est calumniæ indoles ut diu sibi non constet. Quanam vero mente pro Phoca fuerint a Gregorio preces Deo oblatæ, satis superque capite VI. ostendimus.

LXIII. II. *Longe aberat ut se Magistrum, ac dominum Canonum, & Conciliorum vel appellaret, vel, quemadmodum hodierni Rom. Pontifices, se Conciliis generalibus superiorem concionaretur, qui se prima quatuor Concilia oecumenica, ut quatuor Evangelia venerari, atque amplecti fatebatur, quamvis Constantinopolitano reluctati nonnulli fuissent Episcopi quidam ejus antecessores. Ita ille lib.* I. *epist.* XXIV. *Ita se adstrictum censuit Canonibus, ut instante apud ipsum Brunichilde Francorum Regina, bigamum quemdam ordinari posse, firmus recusaverit juxta Canonum regulas lib.* XII. *indict.* VI. *epist.* VIII. *Hoc autem ipsum jam faciunt & Episcopi in suis dioece-*

sibus,

sibus, *&* *Rom. Pontifex per totum Orbem dispensans*. Hactenus Oudinus.

Verum in hodierna Ecclesiæ Romanæ disciplina nihil invenitur ab hisce Gregorii actibus dissonum. Simul enim ac in Pontificem fuit consecratus ad absentes universi Orbis Episcopos, potissimum vero ad præcipuarum Ecclesiarum Patriarchas *secundum priscum decessorum suorum morem* scilicet, ex Garnerii opinione [a], a temporibus Aureliani Imperat. circiter annum Christi 270. misit Epistolam synodicam, in qua se Fidei catholicæ assertorem, & quinque œcumenica Concilia suscipere, ac venerari profitetur. Erat hæc quippe Synodorum susceptio tunc temporis certa fidei catholicæ tessera, atque expositio, quam summus Pontifex recens electus in argumentum unionis Orientalibus potissimum mittebat. Obtinuit mos ille, teste Garnerio [b], quandiu Ecclesia Orientalis ab Occidentali non recessit. Postquam vero dirum schisma alteram ab altera distraxit, jam non amplius fuit opportunum neque scribere Fidei formam ad homines, qui sedem Apostolicam erroris arguerent. Præter istam Fidei formulam, alias etiam pro re nata edere consueverunt Pontifices Romani a Garnerio loco supra-

a *In Appendice ad notas capitis secundi Diurni Romani num.* XXI. *Parisiis* 1680. b *Loc. cit. num.* XXV.

supracommemorato collectas. Mos vero iste licet in desuetudinem abierit, nullus tamen reliquus est dubitandi locus, Pontifices Romanos ea omnia suscipere, ac profiteri, quæ in Conciliis œcumenicis ad Fidem spectare hactenus fuerunt declarata. Est enim probata nostrorum Theologorum opinio: *Non esse negandum*, ut verbis utar Melchioris Cani lib. de locis Theologicis VI. cap. VIII. *quin summus Pontifex hæreticus esse possit, unde ab Ecclesia posse judicari, & puniri. Est ergo quinta opinio vera*, inquit V. Bellarminus de Rom. Pontifice lib. II. cap. XXXI. *Papam hæreticum manifestum per se desinere esse Papam, & caput, sicut per se desinit esse Christianus, & membrum corporis Ecclesiæ, quare ab Ecclesia posse eum judicari, & puniri.* Cum vero ille sit dicendus in hæresim lapsus, qui vel unum volens, & sciens negat Fidei articulum, consequitur summum Pontificem, ne sit hæreticus, omnia in œcumenicis Conciliis dogmata declarata profiteri debere, quod satis est, ut probetur, æque Gregorium, ac præsentes Romanos Pontifices œcomenicorum Conciliorum fidem venerari: nam eo dumtaxat spectasse Veteres Pontifices, ut per Synodicas Epistolas ceteris Ecclesiis sua de dogmatibus Fides pateret, & eorum temporum ratio persuadet, & clarissime ipsa Gregorii Synodica, utpote quæ

circa

circa unas Dogmaticas res versatur, demonstrat: *Quatuor concilia suscipere ac venerari me fateor*, ita loquitur Gregorius eo loci, *Nicænum scilicet, in quo perversum Arii dogma destruitur; Constantinopolitanum quoque, in quo Eunomii, & Macedonii error convincitur; Ephesinum etiam primum, in quo Nestorii impietas judicatur; Chalcedonense vero, in quo Eutychis Dioscorique pravitas reprobatur, tota devotione complector, integerrima approbatione custodio, quia in his, velut in quadrato lapide sanctæ Fidei structura consurgit, & cujuslibet vitæ, atque actionis existat, quisquis eorum soliditatem non tenet, etiamsi lapis esse cernitur, tamen extra ædificium jacet. Quintum quoque concilium pariter veneror, in quo & epistola, quæ Ibæ dicitur, erroris plena, reprobatur; Theodorus, personam mediatoris Dei, & hominum in duabus subsistentiis separans, ad impietatis perfidiam cecidisse convincitur; Scripta quoque Theodoreti, per quæ Beati Cyrilli fides reprehenditur ausu dementiæ prolata refutantur. Cunctas vero, quas præfata veneranda Concilia personas respuunt, respuo; quas venerantur, amplector: quia dum universali sunt consensu constituta, se & non illa destruit quisquis præsumit, aut solvere, quos relegant, aut ligare, quos solvunt. Quisquis vero aliud sapit, anathema sit; quisquis vero prædictarum Synodorum Fidem tenet, pax ei sit a Deo Patre.* Hactenus Gregorius, cujus ver-

verbis argumentum hoc abunde, ni fallor, ſolutum eſt.

Illud vero, quod affertur ex reſponſione ad Brunechildis Francorum Reginæ petitionem, nullum nobis faceſſit negotium, quoniam trigamum a ſacris ordinibus arcet noſtra quoque Eccleſia: *Quod ſi miniſteriis quatuor minorum Ordinum exercendis Clerici Cælibes præſto non erunt; ſuffici poſſint etiam conjugati vitæ probatæ, dummodo non Bigami*. Tale eſt Tridentini decretum ſeſſ. XXIII. cap. XVII. ad cujus mentem ſua reſponſa exigere Romanam Eccleſiam vel ipſimet Proteſtantes ignorare nequeunt; unde ii Scriptores, qui morum Doctrinæ regulas tradunt, illud hominum genus a ſacris miniſteriis eſſe removendum conſtantiſſime docent.

LXIV. Quod ſi aliquando ab hac regula diſceſſum eſt, facta alicui trigamo ad ſacros ordines accedendi poteſtate, uſi ſunt Pontifices ea facultate, atque œconomia, quam eorum Anteceſſores, & qui præceſſere, & qui ſequuti ſunt Gregorium, in rebus diſciplinam reſpicientibus adhibuerunt; quandoquidem rerum Eccleſiaſticarum peritis conſtat, duobus modis in ejuſmodi quæſtionibus veteres quoque Pontifices ſolitos fuiſſe verſari, vel ſummo jure, vel remiſſo, quod interpretes vocant *providam juris relaxationem*. Alterius exempla

le-

legi possunt collecta in *lib.* II. *cap.* XII. celeberrimæ concordiæ Sacerdotii, & Imperii, ab Archiepiscopo Parisiensi Petro de Marca elucubratæ, quibus exemplis Legum Canonicarum non incauti infractores, sed æqui, & moderati interpretes appellandi sunt Romani Pontifices. Insignis est in hanc rem Symmachi Papæ ad Avitum Viennensem locus ab eodem Marca prolatus [a]. *Rescripserat Symmachus ad Conium Episcopum Arelatensem de controversia, quæ erat inter Episcopos Provinciarum Viennensis, & Arelatensis circa Ordinationes Episcoporum vicinarum civitatum, servandam esse antiquitatem, nec habendam rationem novæ Constitutionis ab Anastasio Papa editæ, quæ provinciam confundebat: ægre tulit Avitus hanc injuriam sedi suæ, ut putabat, illatam. Ergo ad Symmachum scribens expostulans cum eo, quod violatam ab Anastasio Ecclesiæ consuetudinem dixerit, & spreta prædecessorum ejus statuta in confusione provinciæ. Rescripsit Symmachus, gavisurum se, si ab Avito probatum fuerit, nihil ab Anastasio contra canones actum, sed tantum præter regulam, temperato videlicet jure: Quia quod fit præter regulam, inquit, modo sit ex juxta causa, non infringit regulam, quam sola pervicacia, & antiquitatis contemptus lædit; nam quamvis a Patribus statuta diligenti observatione, & observanti diligentia sint custo-*

a *Pag.* 287. *Francofurti* 1708.

custodienda , nihilominus propter aliquod bonum de rigore legis, aliquid relaxatur , quod & ipsa lex cavisset , si prævidisset ; & sæpe crudele esset insistere legi , cum observantia ejus esse præjudicabilis Ecclesiæ , videtur . Sane præclara sunt hæc monita, atque æquitatis Christianæ plena , quibus æquum est , utile , ac necessarium , ut pro re nata Ecclesiæ moderatores utantur .

Longe aberat , pergit objicere Adversarius noster cap.VIII. cit. Differt. , *ut Imperatores , & Reges Christianos aliquid Canonibus adversum agentes , deponi a se Imperio , vel Regno Gregorius I., vel subditos eorum à juramento fidei absolvi posse opinaretur , ut contra se eis in omnibus obedientem præberet , legesque illorum, etiam Ecclesiasticæ libertati adversas, publicaret. Hujusque Gregorianæ subjectionis , & obedientiæ monumentum insigne est epist. 626. lib.* II. *indic.* VI. *& 65. L. B. indic.* VI. *Inhibuerat Mauritius Imperator , ut quisquis publicis administrationibus implicatus fuisset , ei ad Ecclesiasticum officium venire non liceret : Hoc valde laudabat Gregorius . Prohibuerat autem Mauritius , ne & in Monasterio susciperentur : quod multis Gregorius in hac Epistola improbavit . Nihilominus Imperatoris edictum , in varias terrarum partes , ut subditus obediens transmitti fecit , quibus suam concludit epistolam : Ego quidem jussioni subjectus eamdem legem per diversas terrarum partes transmitti feci.*

& quia

& quia lex ipsa omnipotenti Deo minime concordat, ecce per suggestionis meæ paginam serenissimis Dominis nuntiavi. Utrobique ergo quæ debui exsolvi, qui & Imperatori obedientiam præbui, & pro Deo quod sensi, minime tacui. Neque hoc loci quidquam Oudinus obtinet, namque varias inter responsiones, quas ad hujus loci solutionem Theologi nostri adduxerunt, illam nos amplectimur, atque exscribere non gravamur, quam habet in lib. II. cap. x. sæpe laudatæ Gregorianæ vitæ Dionysius a S. Martha: *Sanxerat Mauritius non solum, ut quisquis publicis administrationibus fuisset implicatus, ad Ecclesiasticum officium pervenire non posset, sed etiam ut ei in monasterio converti non liceret: quod de iis quoque, qui militiæ adscripti erant constituerat, quibus deinceps liberum non erat monasteria pœnitentiæ causa petere. Curiales quidem & secularibus negotiis adstrictos, ab Ecclesiasticis dignitatibus excludi valde laudavit S. Gregorius, evidentissime sciens,* inquit, *quia qui secularem habitum deserens, ad Ecclesiastica officia venire festinat, mutare vult seculum non relinquere. At iisdem non licere, in monasteriis non converti, minime probavit. Etsi enim æris alieni debitores forent, ac publicis rationibus implexi, poterat eorum debitis per monasterium satisfieri, inquit summus Pontifex. Quod uno, eodemque argumento simul demonstrat, & dotata fuisse tunc monasteria etiam am-*

plis redditibus, & summam in ipsis viguisse charitatem. Maxime vero damnavit sanctissimus Pater legem, qua milites ab ingressu monasteriorum prohibebantur, nisi, aut expleta militia, aut pro corporis debilitate missionem essent consequuti. Ipsum audiamus de hac lege cum Mauritio expostulantem: Ad hac ecce per me servum ultimum suum, & vestrum, respondebit Christus dicens, ego te de notario comitem excubitorum, de comite excubitorum Cæsarem, de Cæsare Imperatorem; nec solum hoc, sed etiam Patrem Imperatorum feci. Sacerdotes meos tua manui commisi, & tu a meo servitio milites tuos subtrahis? Responde ergo, piissime Domine, servo tuo, quid venienti, & hac dicenti responsurus es in judicio Domino tuo? Cetera legantur eadem, qua summum decebat Pontificem, libertate dicta, quam tamen his postea verbis temperavit humilitatem spirantibus: Ego quidem jussioni subjectus eandem legem per diversas terrarum partes transmitti feci, & quia lex ipsa omnipotenti Deo minime concordat, ecce per suggestionis mea paginam serenissimis Dominis nuntiavi. Utrobique ergo, qua debui exsolvi, qui & Imperatori obedientiam prabui, & pro Deo, quod sensi minime tacui.

Hanc epistolam Gregorius misit ad Theodorum Imperatoris Archiatrum seu medicorum principem, rogans, ut eam captato tempore offerret Mauritio, apud quem gratia plurimum valebat, adhi-

adhibitisque tum conciliis, tum precibus ad hanc legem refringendam, aut emolliendam Augustum impelleret. Utrum id Theodorus praestiterit, ignoramus. Docere tamen videtur S. Pontifex Mauritium a lege sancita postea resiliisse; scribens enim ad plures Metropolitas de militibus post triennii probationem ad monasticum habitum suscipiendis, subdit: Qua de re etiam Serenissimus, & Christianissimus Imperator, mihi credite, omni modo placatur, & libenter eorum conversionem suscipit, quos in rationibus publicis implicatos non esse cognoscit.

Censet igitur Em. Car. Baronius legem hanc Imperatoriam a Gregorio emendatam, & temperatam prius fuisse, quam eam promulgari curaret, transmitteretque ad Metropolitas. Eadem est ferme Illustrissimi Viri D. de Marca sententia, additque, S. Gregorium hanc legem emolliendo eadem auctoritate usum, qua Praefecti Praetorio, penes quos erat civiles leges ad se ab Imperatoribus directas, ut publicarentur, aut tantisper immutare, aut ab earum publicatione abstinere, donec de iis emendandis ad Augustum scripsissent, vel ipsum adiissent. Alii vero existimant, hanc legem, nulla mutatione facta, fuisse missam a S. Gregorio, qualem acceperat ab Imperatore, idque his Gregorii verbis significari contendunt: Eandem legem per diversas terrarum partes transmitti feci, & quia lex ipsa omnipotenti Deo minime concordat, ecce . . . . nuntiavi; ergo, inquiunt, lex, qualis a Papa trans-

missa

missa est nondum fuerat castigata, & emendata; quandoquidem voluntati, legique Dei post emendationem consentanea erat. Utramlibet sententiam eligat Lector.

Ceterum legis hujus ferendæ occasionem Imperatori præbuerat frequens pœnitentia tunc ambientium concursus ad Monasteria, ita ut plerique seculo, & curiæ variis officiis, ministeriisque alligati, intentatis tot iræ Divinæ Flagellis perterriti, rei tum publicæ tum privatæ nuntium remitterent, publicani telonia desererent, militares viri, sive ii gregarii, & manipulares, sive Centuriones, aut Tribuni, aliique Duces, militiæ insignia projicerent, ad conversionem festinantes.

Porro non deerant rationes, quæ persuaderent, milites nonnisi emeritos, & dimissos in Monasteriis esse suscipiendos: quippe can. XI. *Concilii Chalcedonensis cautum est, ne quis in Monasteriis servus obtentu monasticæ professionis recipiatur præter Domini sui conscientiam; transgredientes autem hanc definitionem excommunicantur, & in Concilio Gangrensi can. 3. legimus: Si quis servum prætextu Divini cultus doceat Dominum contemnere proprium, ut discedat ab ejus obsequio . . . . . anathema sit. At milites toto militiæ tempore, non secus, ac servi ad Reipublicæ obsequium adstringebantur, unde etiam in manu signati tunc erant, tamquam mancipia, quibus notæ quædam inurebantur. De his legendus Vegetius lib.* II. *cap.* XXV.

Ipse

Ipse Gregorius in præfata ad Mauritium ep. milites appellat, manu signatos juxta morem, etsi nulla militibus inurantur stigmata, statim tamen, ac Sacramento dato, militiam professi sunt, eam deserere etiam sanctioris militiæ amplectendæ causa, impune non possunt. Hæc dicta sunt, ut eam legem ostendamus, nec impie ab Augusto latam, nec a Gregorio temere promulgatam. Licet enim contra pietatem pugnare videretur, quod in sacra Monachorum acie mereri prohiberentur milites (quapropter Gregorius Mauritium liberius increpavit) re tamen propius perspecta, bonique publici habita ratione ita statuendum & prudentia consultissimorum fortasse suadebat. Quibus Benedictini verbis tertium hoc Oudinianæ objectionis caput satis superque solutum arbitramur.

LXV. Quartum objectionis caput ita est ab Adversario propositum: *Conquestus Gregorius de Johanne Jejunatore Patriarcha Constantinopolitano, qui sibi universalis nomen arripuerat apud Imperatorem Mauritium (lib.* IV. *epist.* XXXII.) *præcepit Imperator, ut antequam quidpiam contra Johannem ageret, mansuete per litteras eum sui officii admoneret, cui humilis Gregorius obtemperavit, ut ipse declarat cit. epist. & in alia ad eumdem Johannem data.*

Imo vero, inquam ego, ex modo, quo in controversia hac agitanda, versatus est Gregorius, eximia sua animi moderatio æque

resplendet ac strenuum robur, quo Ecclesiæ Rom. jura tueri quavis occasione solitus erat. Etenim Johannes in synodo, quam hac de causa, licet alia simularetur, collegerat anno 587, se universalem appellari conatus erat: quod mox Papa Pelagius ut agnovit, directis epistolis ex auctoritate S. Petri Apostoli ejusdem synodi acta cassavit (Johannes Diaconus *lib.* III. vitæ S.Gregorii *n.*51.) Diaconum vero, qui juxta morem pro responsis Ecclesiasticis facientibus Imperatoribus adhærebat cum eo Missarum solemnia celebrare prohibuit: cujus sententiam Gregorius sequens, Johannem sæpe commonitum acquiescere differentem sententia pari mulctaverat, Quapropter Johannes multis fallaciis obtinuit, ut Imperator Mauritius Gregorio scriberet, quod sibi pacificus extitisset. Pontifex igitur denuo rationibus, precibus, cohortationibusque Johannem a superbo titulo revocare studuit: neque enim, qua erat prudentia, quave animi dimissione aliter facere debuerat; nihilo tamen minus ab incœptis non destitit; Patriarchæ superbiam litteris Mauritio, & Constantinæ Imperat. datis vehementer increpavit illos rogans, ne injustam Johannis causam patrocinarentur: *Quantum ad me attinet*, scribit ad Imperatorem *l.* IV. *ep.* XX. *Serenissimis jussionibus obedientiam præbeo* (scili-

cet

cet precibus, & suasionibus, minisque iterum egit cum Johanne *epist. mox cit. lib. IV.*) *Non causa mea, sed Dei est*, sequitur Gregorius, *& quia non solus ego, sed tota turbatur Ecclesia, quia piæ leges, quia venerandæ synodi, quia ipsa etiam Domini nostri Jesu Christi mandata superbi, atque pompatici cujusdam sermonis inventione turbantur; piissimus Dominus locum secet vulneris, atque resistentem ægrum augustæ auctoritatis vinculis constringat . . . . . nunquid ego hac in re, piissime Domine, propriam causam defendo? Nunquid specialem injuriam vindico? Causam omnipotentis Dei, causam universalis Ecclesiæ . . . . . ille ergo magis est piissimorum Dominorum præceptione flectendus, qui præceptis canonicis obedientiam præbere contemnit. Ille coercendus est, qui sanctæ universali Ecclesiæ injuriam facit, qui corde tumet, qui gaudere de nomine singularitatis appetit, qui honori quoque Imperii vestri se per privatum vocabulum superponit.* Consonat epistola ad Constantinam Augustam data, in qua eam reddit certiorem de epistolis ultro citroque habitis: *Præterea indico quia piissimi Domini scripta suscepi, ut fratri, & consacerdoti meo Johanni debeam esse pacificus, & quidem sic religiosum Dominum decuit, ut ista præciperet Sacerdotibus; sed cum se nova præsumptione atque superbia idem Frater meus universalem Episcopum appellet . . . . & Serenissimo Domino multa suadere conatur, sed*

 bene

bene novi, quia tantæ illæ orationes ejus, & lachrymæ nil ei a quoquam, contra rationem, aut animam suam, surripi permittunt. Triste tamen valde est, ut patienter feratur, quatenus, despectis omnibus, prædictus frater, & Coepiscopus meus solus conetur appellari Episcopus..... unde omnipotentem Dominum rogo, ut sicut parentes priores vestri Principes, S. Petri Apostoli gratiam quæsierunt, ita vos quoque, & hanc vobis quærere, & conservare cunctis, & propter peccata nostra, qui ei indigne servimus, ejus apud vos honor nullatenus minuatur, qui & modo vobis adjutor esse in omnibus, & postmodum vestra valeat peccata dimittere.

Porro ex omnibus hisce Gregorianis epistolis nihil aliud inferi potest, nisi a SS. Pontifice adhibitum fuisse temperamentum illud, quod sub initium epistolæ ad Sabinianum Diaconum datæ præ oculis se habuisse fatetur, nimirum rectitudinem, & blandimentum; quibus suum cuique, scilicet Imperio, & & Ecclesiæ jus tribuit, ex quo perdifficilis exurgit Sacerdotii, & Imperii concordia, quam miro quodam studio simul coluit, simul efficax desiderium pacis conservandæ, errantisque ovis non perdendæ, sed ad ovile Christi reducendæ significavit, quibus tandem & prudentissimum Præsulem, & fortissimum Christi militem omnibus se præbuit. Quamobrem

obrem intelligere non præsumus, cur Adversarius hodierno Ecclesiæ Rom. regimini eam objiciat rationem, quam Gregorius in hac disputatione cum Imperatore tenuit, propterea quod, si præsentium quoque Summorum Pontif. litteræ ad Christianos Principes conscriptæ percurrantur, similia humilitatis, moderationis, atque prudentiæ exempla occurrunt.

LXVI. V. *Longe aberat*, instat insuper Oudinus, *ut Imperatoribus insurgeret, qui sententiam a se canonice latam nulli dare, & vulgare noluit ne contra jussionem Imperatoris, vel, quod absit, in despectum ipsius aliquid facere videtur* lib. XII. indit. XII. ep. III. *ad Bonifacium S.R.E. Diaconum . . . . . sententiam quoque, quam ea de re tulerat juris Corcyrianæ Ecclesiæ confirmativam secretam tenuit Gregorius*: *Sententiam nostram nulli dare prævidimus, ne contra jussionem clementissimi Imperatoris, vel, quod absit, in despectum ipsius, aliquid facere videremur.*

Sed in hujus facti narratione illud est ab Oudino prætermissum quod suum objectum jugulat, atque non dissimilem esse præsentium Rom. Pontificum in tractandis cum Principibus negotiis rationem, demonstrat; etenim latam canonicam sanctionem tantum abest, ut Imperatorem celare voluerit Pontifex, quin Bonifacio Diacono apud regiam

 urbem

urbem Rom. Sedis oratori in jussis dederat [a], ut caute quidem, & modeste, sed simul animo forti apud eumdem ageret, subreptam de Cassiopi Castro jussionem rescinderet, Pontificiamque sententiam servandam esse, præciperet: *Dilectio tua pietati ejus* (Imperatoris) *cuncta diligenter insinuet, atque constanter adstruat hoc omnino illicitum, omnino pravum, omnino injustum, & sacris esse valde canonibus inimicum. Et ideo hujusmodi peccatum temporibus suis introduci in Ecclesiæ præjudicium non permittat, sed quid de hoc negotio judicatum antefati quondam Metropolitæ contineat, vel qualiter a nobis ea, quæ ab illo decreta sunt, confirmata fuerint, suggerat, atque id agere studeat, ut cum ejus jussione nostra illic sententia transmittatur, quatenus & severitate ipsius, sicut dignum est, reservasse, & rationabiliter correpisse, quæ male præsumpta sunt, videamur. Qua in re omnino danda opera est, ut, si fieri potest, etiam jussionem suam ipse tribuat, in qua ea, quæ a nobis definita sunt, servari præcipiat.*

Antequam igitur Pontificia lex promulgaretur, merito fuerat Imperatori significanda, ut ipse re melius cognita sanctiones suas retractare posset, ac deinde una cum Pontificiis observandas præciperet: alias conquestus jure fuisset, quod a Gregorio certior

a *Lib.* XIV. *epist.* VIII.

tior non redderetur de his negotiis, quorum administratio cum ad Ecclesiasticum, tum ad civile regimen per ea tempora spectabat, atque hæc erat una ex potissimis rationibus, quibus in ipsomet Imperatoris Palatio Rom. Sedis Ablegatus degebat, ut scilicet Ecclesiastica simul, & civilis potestas unanimi consensu bono publico consuleret. Profecto si aliquis hodie ex catholicis Principibus ferret legem sacris canonibus contrariam, non ne Romanus Pontifex imprimis per suum Ablegatum Principi exponi faceret universæ rei statum, postea suasionibus, precibusque auctor eidem esset, ut legem cum sacris canonibus componeret? Ne hoc in dubium vocetur facit pacis, charitatis, prudentiæque studium, quod in hisce pertractandis negotiis Romanos Pontifices præ oculis habuisse Ecclesiastica monumenta referunt.

LXVII. Ex quibus hactenus expensis, Gregorius certe non videtur id abhorruisse, quod in objectis absurdum refellitur ab Oudino, Romanam Ecclesiam legibus a laicali potestate latis subditam non esse. Sane illæsa cuique jura servanda esse jubebat Pontifex (quod iterum animadvertisse adversus Adversarium non piget) sed simul infracta constantia, eximiaque animi magnitudine auctoritatem sustinebat Apostolicæ Sedis, quam, Deo auctore

cunctis prælatam esse Ecclesiis affirmabat *lib.* III. *epist.* xx. Illud erat ei alta mente repositum ex canone VI. Primi Concilii OEcumenici Niceæ habiti haustum principium. *Sicut ab aliis nostra exigimus, ita singulis sua jura servamus*, lib. III. epist. XXIX. Illud cum a se, tum ab aliis caste observandum esse voluit, quod neque ab Ephesina synodo Cœlestinus, observante Christiano Lupo in notis ad eumdem canonem [a], neque a Chalcedonensi Leo Pontifex, neque ab ullis usquam Hæreticorum, aut Schismaticorum violentiis eorum successores permiserunt lædi, vel attingi.

Reipsa passus non est, ut Johannes Constantinopolitanus Patriarcha, licet Imperatorum gratia fretus, in OEcumenici tituli usurpatione quietus permaneret, quia universalis nomen solis Apostolicæ Sedis Antistitibus Chalcedonense Concilium tribuerat, quantumvis ipse illo titulo non solum unquam, usus non sit, & Eulogium Alexandrinum leniter increpaverit, qui ipsum universalem Papam in epistolis vocaverat, sed etiam in principio suarum epistolarum se omnium primus teste Johanne Diacono *lib.* IV. *cap.* XVIII. *servum servorum Dei* inscripserit, quod eximium humilitatis monumentum hæreditarium successoribus suis reliquit.

Brune-

a *Tom.* 1. *pag.* 246. *Venetiis* 1724.

Brunechidi Francorum Reginæ in cujus laudibus adeo multus fuit Gregorius, ut insanæ adulationis vitio apud Oudinum laboret, non concessit, ut vivente Episcopo, qui propter capitis morbum munere suo fungi non poterat, alius loco ejus ordinaretur: neve bigamus ad sacros ordines admitteretur.

Romano Imperatori vices in Italia agenti, quique Ravennæ Exarchus dicebatur, suam minatur indignationem, nisi desisteret eum tueri, qui Ecclesiasticas consuetudines frangebat: *Quod si excellentiæ vestræ* (ita Gregorius lib. v. epist. XXIV.) *sine dubio pulsat invidiam necesse est, ut ab ejus vos habita discretione debeatis tuitione suspendere ne si nominis vestri occasione Pastori suo inobediens, vel contumax fuerit ad tempus, & vestros contra vos Judices defensare, atque excellentiam vestram hac ex re cogatur offendere, & nos pariter de vestra discordia contristare*. Sed clarius est quod sequitur in causa quarumdam mulierum ad seculum reversarum: *Comperimus præterea, quod dici nefas est, quasdam mulieres, quæ nuncusque in religioso, atque monachico habitu permanserunt suam vestem, & suam velaturam deponere, & conjugibus quod sine gravi non possumus referre dolore, sociari. Sed hoc quidem ut dicere, vel attentare præsumant, favoris vestri patrocinio fulciri dicuntur: quod nos credere perversitatis ipsius acerbitas non* per-

permittit. Petimus ergo, ut in tanto vos peccato miscere nullatenus debeatis. Nam hujusmodi iniquitatem impunitam propter Deum nullo modo patimur remanere.

Cum Marinianus Ravennæ Episcopus potentissimorum hominum supplicationibus Pallium postulasset, Castorio Cartulario Pontifex scripsit, Mauriniani merita ut expenderet nullorum attentis precibus: *Tua experientia nullius personam, nullius verba consideret, solum Dei timorem, & rectitudinem ante oculos habeat.* lib. VI. epist. LXI.

Tunc etiam non minus prudentem, quam sedulum Pontificiæ auctoritatis custodem se præbuit, cum Honoratus Archidiaconus, vir bonæ frugis, in loco mortui Natalis improbi Salonitanæ Ecclesiæ Episcopi, electus fuit. Nam Provinciæ hujus Episcopi, pravis defuncti Metropolitani moribus vitiati, pertimescentes probatam Honorati vitam, favere cœperunt cuidam Maximo auctoritate, & vi Romani Patritii in ejusdem Ecclesiæ præsulem electo; quod cum fuisset Gregorio nuntiatum, vehementer Episcopos arguit: *Quod non oportuerat cujuslibet hominis faciem rectitudini justitiæ præponere.* Eisdem postea imperat sub pœna exclusionis ab Ecclesiæ Sacramentis, ne absque consensu, & permissu suo ullum Salonitanum Episcopum ordinent: *Sin vero in*

ro in aliqua persona (Maximo tamen excepto) voluntarius omnium consensus accesserit, ut Deo auctore digna sit, & non sit, qui ab ejus ordinatione dissentiat, hanc a vobis in eadem Salonitana Ecclesia ex præsentis Epistolæ nostra concessa licentia volumus consecrari, lib. IV. epist. X. Adderemus e Gregorianis operibus hujusmodi non pauca, nisi ea, quæ posuimus, satis essent ad evincendam causam. Nam illi, qui ignari non sunt legum, consuetudinumque Ecclesiæ Romanæ, diligenterque attendere, ac existimare de omni hac causa vellent, constituent oleum, & operam perdidisse nostrum adversarium; propterea quod in hodiernis Ecclesiæ Romanæ moderatoribus mirifice resplendent eadem animi moderatio, magnitudo, constantia, ac prudentia, quibus Gregorius in Ecclesiasticis rebus moderandis usus est. Neque profecto res aliter usuvenire potest; namque tam ipsi, quam aliis idem sit propositum ad opem divinam confugere, & eo convertere cursum, quo divinus Spiritus eos ducit, quemadmodum Gregorius de se ipso fatetur: *Si videro Sedis Apostolicæ canones non servari, dabit Omnipotens Deus quid contra contemptores ejus faciam*. lib. IV. epist. XXXII.

CA-

CAPUT XI.

De Cognomento Magnus *Gregorio tributo.*

Usque eo Gregorius I. male audit apud Oudinum, usque eo sapientissimorum, sanctorumque virorum judicia susdeque ab homine habentur, ut alterum suæ Gregorianæ Dissertationis caput inscripserit: *De indole, simplicitate, credulitate nimia, aliisque, Gregorium* Magnum *immerito vocatum evincentibus*. Imo vero ex indole acri, simplicitate sagaci, credulitate prudenti, propter tot, ac tanta paucorum annorum spatio constanter suscepta, felicemque ad exitum deducta præclara opera, maxime infirma semper, attritaque valetudine, jure, ac merito omnium gentium consensu *Magni* cognomen est consecutus. Equidem non est, cur hoc suscipiam Lectoribus persuadere; non enim de Sergio Galba, aut Cajo Carbone scribo aliquid, in quo liceret mihi fingere siquid vellem, nullius memoria jam refellente, sed scribo hæc illis cognoscenda, qui scripta, qui gesta, qui monumenta D. Gregorii tum ab aliis copiose enarrata, tum a me in hac disputatione leviter commemorata consulere, atque ad severioris criticæ regulas exigere possunt: *Nam*

siquis

ſiquis abſurdis obtrectationibus impetatur, ut verbis utar Joannis Clerici [a], *quas res ipſæ, quas ſpectata hominis virtus, quas ſcripta ejus dudum nota, & intellectu facilia retundant, nihil opus eſt inutilem confutandi laborem ab eo ſuſcipi*. Illud tamen probationis genus prætereundum mihi non eſt ex ſapientum virorum judicio depromptum. Nam præclaris uti auctoribus, & ſolet, & debet valere plurimum: quo in loco ne ſibi Oudinus fucum fieri, etſi immerito queratur, non Iſidorum Hiſpalenſem vocabo, aut Paterium Monachum, non Venerabilem Bedam, aut Adonem Archiepiſcopum Viennenſem, non Trithemium, non Baronium, non Bellarminum, non Maimburgum, non Riccardum Simonium, non Romanæ Communionis homines, quos tamen & claros fuiſſe, & doctos ipſi quoque Oudini commilitones negare non audent, nec Melchiorem Canum producam, nec Eliam Dupinium, quorum auctoritatibus ad imminuendam Gregorii exiſtimationem Adverſarius abutitur, qui tamen non ſunt dedignati Gregorium appellare *Magnum*; ſed eos vocabo auctores, quos ipſe tanquam Deos venerari debet, vocabo homines a Rom. communione alienos, ut, poſtquam eorum verba recitavero, ex altera parte prudens Lector

a *Artis Criticæ tom.* III. *pag.* 371. *Amſtelod.* 1700.

ctor concludat cum Lactantio de orig. erroris [a]. *Adeo ipsa veritas, agente natura, etiam ab invitis pectoribus erumpit*, ex altera vero nullus amplius Oudinianæ censuræ locus reliquus sit, quandoquidem teste S. Irenæo *de hæres. lib.* IV. *cap.* XIV. *Illa est vera, & sine contradictione probatio, quæ etiam ab adversariis ipsis singula testificationis profert*.

Uldricus Coccius in epist. suæ Gregorianæ editioni præmissa Basileæ an. 1551. *Porro in ea, quam dixi, collatione inter cetera perventum, & ad Beati Gregorii cognomento* Magni. Inter alias autem laudes a Coccio tributas Gregorio, istæ sunt sub ejusdem epistolæ initium: *Ut autem principio de toto loquar opere, apparet Beatum Gregorium diligentia, & inexhaustis sudoribus judicium acre, ac pietatem summam conjunxisse*.

Gerardus Joannes Wossius epist. v. (pagina XIV. Londini 1690.) *Sed rediisse videntur tempora aliquando lætiora paulo ante annum a nato Servatore sexcentesimo, cum Gregorii* Magni *discipulus Augustinus &c.*

Rivetus *lib.* IV. *cap.* XXIX. Critici sacri (pag. 598. Genevæ 1660.) *Quem quidem* (*Gregorium dico*) Magnum *fuisse virum multis, & magnis gratiæ divinæ dotibus exornatum non imus inficias*.

Samuel

a *Divin. Institut. lib.* II. *tom.* I. *pag.* 115. *Paris.* 1748.

Samuel Basnagius Tom. III. Annal. pagina 871. citatæ editionis, ad annum 581. num. VIII. *Prisci cum Judæo disceptatio admonet mentionem quoque facere de instituta apud Regiam Urbem Gregorium* Magnum *inter, & Eutychium disputatione*. Multis aliis in locis Gregorii gesta commendat hic auctor. Alter etiam ejusdem cognominis, fidei, ac eruditionis Jacobus nimirum in Præf. generali ad lectiones Canisii cap. IV. V. VII. pag. XXXIX. *Quod temporum asperitati tribuit Gregorius Magnus ...... sequitur ex eadem Epistola Gregorii Magni &c.*

Bayle in dictionario verbo Gregoir: „ *Tout bien comptè, il meritè le sournom de* „ *grand*.

Albertus Fabricius in notis ad S. Philastrium pag. 255. [a] *Gregorium Magnum ejus nominis primum agnosco virum pium ea loquentem, quæ sentit, & hoc propius accedit ad Magnum*.

Idem Tom. III. pag. 241. Bibliothecæ mediæ, & infimæ latinit. Amburgi 1735. *Gregorius I. Sancti*, Magnique *nomen inter Pontifices promeritus*.

Sed nullus ex Protestantibus uberior fuit in Gregorii laudibus, unde cognomentum *Magni* promeritus sit, quam celeberrimus Gas-

a *Amburgi* 1721.

Gaspar Barthius. Unum, aut alterum locum descripsisse Differrationis hujus pretium erit: *Homiliæ Gregorii* Magni, inquit ille *cap.* xiv. libri Adversariorum lv. *pag.* 2620. Francofurti 1648. *barbarie fere vigente summo pretio fuerunt adeo, ut qui aliorum librorum potiri non possent, Monachis præscriptum meminerim, hunc ut librum omnimodis sibi parent. Ricculphus Suessionum Episcopus Constitutionis suæ cap.* vi. *Item præmonemus, ut unusquisque vestrum Missalem, Lectionarium, Evangelium, Martyrologium, Antiphonarium, Psalterium, & librum* xl. *homiliarum Beati Gregorii distinctum, atque correctum per nostros Codices, quibus in Sancta Matre Ecclesia utimur, habere laboret*: alio deinde loco, pag. nimirum 2622. refert idem Barthius similitudinem ex homil. xxx. deinde addit. *Pulcherrima est similitudo, quæ sequitur, qualibus abundat Beatus Gregorius, & maximam opinionem sibi facit apud tempora sequentia, & fuit sane etiam viventis ea existimatio, ut ipse de se scribat, cogi se ad infinitas Ecclesiarum & Monachorum causas discutiendas, modo singulorum vitas expendere, modo Civium negotia sustinere, modo irruentibus barbarorum gladiis timere, modo Raptores quosdam æquanimiter perpeti, modo eis sub studio servatæ charitatis obviare. In his omnibus nulla mihi virtute major, & admirabilior opere nullo videtur, quam quod ambitionem illam*

illam contempsit; quæ maximos quosdam Christianæ Confessionis Antistites afflixit, & advertens se ideo Summum Pontificem a Deo constitutum, ut juxta illud propheticum, radicem vitiorum evelleret, virtutes autem plantaret, omnes consuetudines, quas contra Apostolicam traditionem noviter pullulare cognoverat, sub anathematis comminatione damnavit. Tum vero a suo convictu non solum juvenculos, sed & omnes excludens seculares, Clericorum quosdam, vel Monachorum prudentissimos sibi familiares & consiliarios delegit, cum quibus die, nocteque versatus nihil Monasticæ perfectionis, nihil pontificalis institutionis omisit. Videbantur itaque passim cum eruditissimis Clericis religiosi Monachi adhærere, & in diversis Professionibus uniformis videbatur honestas, sanctaque censura mores ministrorum excolebat, ut eorum nullus barbarum quid, vel inconsuetum religioni sermone, vel habitu proferre præsumeret. Idem ita pauperibus inserviebat, ut quaslibet ciborum species illis suo tempore ministraret. E quibus, pauperibus scilicet, cum unum aliquando in quodam recessu vespillones mortuum reperissent, Gregorius arbitratus, eum stipis inopia periisse, per aliquot dies a sacro officio cessavit. Quid plura? non solum testimonio hominum Communionis, ut ajunt, reformatæ, sed suomet revincam Oudinum. Nonne hoc epitheto Gregorium condecorare non est veritus quam sæ-

 pissi-

pissime in suo supplemento de scriptoribus Ecclesiasticis, edito Parisiis *anno.* 1686. *pag.* 155.170. *&* 177. & alibi? Stat ergo nonnisi vatiniano in summos Romanæ Ecclesiæ Pontifices odio pernegatum fuisse a nostro superciliosо censore Pontifici Gregorio cognomentum *Magni*, quod pluris habendum est, quam teste Tillemontio sub initium vitæ S. Leonis Magni, cumulatissimæ quæque laudes, magnumque ab omnibus vocatum, vocandumque esse, cum sic a majori Scriptorum parte vocetur. Nam quod major pars Curiæ efficit, pro eo habetur, ac si omnes egerint *lib.*XIX. Ad municipium, atque ad universos refertur, quod publice fit per majorem partem. *lib.*CLX. *D. de reg. juris*.

DE

DE NOVA

S. GREGORII MAGNI

EDITIONE PROCURANDA

DISSERTATIO EPISTOLARIS

A D

R. P. D. ANGELUM CALOGERA'

SECUNDIS CURIS RETRACTATA, ET AUCTA.

Digitized by Google

MONITUM.

Vulgata in tom. XXI. *Opusculorum Calogerà nostra de nova* S. GREGORII MAGNI *editione Venetiis procuranda Dissertatione Epistolari, aliquot prodiere libri ad rem potissimum Lyturgicam facientes, quibus Gregorianorum Operum collectio utilior reddi potest atque illustrior. Itaque ex eo penu retractatam, & auctam eamdem Dissertationem Vindiciis Gregorianis adjungendam censuimus, ut uno libello simul collecta habeat Lector, quæ sive ad vindicandum tanti Pontificis nomen, sive ad illustranda ejusdem scripta nobis visa sunt aptiora.*

R.P.D.

R. P. D.

ANGELO CALOGERA'

CAMAL.

J. H. G. C. R.

S. P. D.

IN eo ſermone, quem tecum, Cl. Vir, ſuperiori menſe iſtic habui, multa mihi pro tua humanitate & de tuis ſtudiis, quibus totam Italiam maxime illuſtras, & univerſim de novis Operibus, quæ in ſingulos dies iſta optimorum ingeniorum mater ampliſſima Urbs in lucem edit, communicaſti. Inter alia vero pergratum mihi fuit audire de nova, quam aliqui meditantur, D. Gregorii Magni Operum editione; præſertim cum diceres, Editoribus in animo eſſe Patrum quidem Congregationis S. Mauri editionem repræſentare, verum non ipſam putam & puram de verbo ad verbum tranſcriptam, ſed ſi quid etiamnum caſtigatione opus haberet, correctiorem atque puriorem, & ſi fieri poſſet, auctam etiam & illuſtratam. Quotus enim quiſque Italus gratum non habeat ad faciliorem emtionem Italiæ typis vulgari SS. Patrum volumina, quæ a Regionibus ultra montes ſitis non ſine magno incommodo accita tanti conſtant, quæque niſi maximo

 bono

bono carere malimus ; nihilominus quovis pretio comparanda sunt ? Cum enim ipsa per se totius eruditionis, atque doctrinæ Catholicæ supellectilem nobis sufficiunt, tum vero potissimum, postquam doctissimi Viri, deque Christiana Republica optime meriti ad illa a quampluribus mendis, quæ ob incuriam, & exscriptorum inscitiam irrepserant, repurganda, suoque pristino nitori, a quo propter præteritorum temporum barbariem multum aberant, restituenda accesserunt. Verum huic hominum generi, qui SS. Patrum editiones exterarum nationum studio concinnatas Italiæ communes facere student, major gratia habenda est, si totis viribus in illud contendunt, ut ad obscuriores locos in majori luce ponendos, ad errores, qui forte exciderunt, corrigendos, & ad ea, quæ ab aliis omissa fuerunt, supplenda de suo quidpiam adjungant. Quamvis enim doctissimi Monachi Benedictini, ut de aliis taceam, in omnibus fere SS. Patrum Operibus, quæ de novo emiserunt in lucem, suum studium viris eruditis probaverint; nihilominus eorum editionibus aliquid addi posse, quod operæ pretium futurum sit, dubitaturum arbitror neminem. Multi enim adhuc latent in Bibliothecis præsertim Italiæ manu scripti vetustissimi codices, quibus, non solum aliquot

loca

loca illustrari possint, verum & integræ lacunæ suppleri, immo & toti ipsi libri, quos a veteribus Patribus scriptos esse ex Historia Ecclesiastica scimus, quique ad nostras manus nequaquam venerunt. Sed hoc pro rei dignitate præstare non omnium est; propterea quod multis naturæ, artis, atque fortunæ dotibus opus est, quas non ita facile in aliquo invenias; ingenium perspicax, acre judicium, latini, græcique sermonis notitia, universæ cum profanæ, tum sacræ eruditionis cognitio, Theologicorum dogmatum scientia; præterea, quod ex fortuna magis pendet, optimorum Codicum copia, sine quibus, etsi reliqua omnia forent, nihil satis magnum hac in re possumus obtinere. *Nulla quippe certior via est*, admonente litteris, pietate, ac muneribus vere Eminentissimo Cardinali Angelo Maria Quirino, *secernendæ, eluendæque interpolationum faci, quam ut priscorum exemplarium auctoritas consulatur..... etenim cum ab illis veterum Patrum operibus, ceu a cœlestibus rivis, salutis scientia fidelibus haurienda sit, quam maxime refert, ut nativis tantum aquis fluentes nullis peregrinarum doctrinarum*[a] *sordibus*

a *Sub initium Præfat. officii Quadragesimalis Græcorum in latinum sermonem conversi, atque ad fidem præstantissimi Codicis Barberini editi Romæ græce, & latine anno* 1721. *antequam laudatus auctor Corcyrensibus Insulis admoveretur.*

contaminentur. Quapropter probare non possum consilium tuum, qui cum me inter colloquendum desiderio hujus novæ Editionis Operum S. Gregorii flagrantem vidisses, & nonnulla universim ad eam illustrandam necessaria suggerentem audisses, multis me hortari cœpisti, ut hanc provinciam susciperem, quæque mihi in hanc sententiam venirent in mentem, litteris mandarem. Nam præterquam quod valde me a naturæ & artis bonis inopem nosco; in ea Urbe moror, quæ nullum mihi suppeditare potest S. Patris antiquum Codicem [a]; & iis occupationibus distineor, quæ ad illos conquirendos diuturnum in longinquas partes iter non sinit suscipere, & ea auctoritate non polleo, qua possim aliunde ex manuscriptis Codicibus variantes lectiones accersere. Verumtamen, ut tibi, cujus auctoritas apud me plurimum valet, morem gererem, & simul effugerem notam temeritatis, domum reversus consilium cœpi, meas in dictum Opus animadversiones ad te perscribere, tibique dicare; ut quo singulari

a *Ne colligas velim, Codicibus aliis prorsus esse destituta Brixiensium Carthophilacia; suos & ipsa possident Codices, quos inter ii sunt præclari cum vetustate, tum rebus, & etiam raritate, quos Illustrissimi Canonici Cathedralis custodiunt, quorumque Elenchum propediem dabimus in nostro ad Brixiensium Episcoporum Commentario historico.*

gulari judicio doctorum hominum opuſcula uſque nunc ſelegiſti, quæ in tuam omnibus probatiſſimam collectionem typis edenda conferres, eo meam hanc lucubratiunculam examinares; & ſi dignam putaveris, quæ in eorum opuſculorum numerum referatur, in lucem emitteres; ſin minus tali conſortio indignam exiſtimaveris, inter rejectanea æternis tenebris obruenda rejiceres. Ne tamen expectes, dum ipſius textus, notarumque eidem ſubjectarum animadverſionem ſuſcipiam. Hoc enim, præter alia, copiam Codicum manuſcriptorum deſiderat, quos mihi deeſſe jam ſum profeſſus. Quapropter in idea generali ipſius Operis fere verſabor, & eruditas Præfationes ſingulis quatuor tomis præfixas, eo, quo ab Editoribus ordine collocatæ fuerunt, examinandas aggredior.

Datum Brixiæ
Kalend. Octobris An. 1739.

Tomus primus Exegetica continet in S. Scripturam, & a Moralium libris ſumit initium. Inter alia, quæ proferunt argumenta, in [a] Præfatione ad hos libros Maurini, ut oſtendant magno in honore quovis ævo habitum fuiſſe aureum hoc Gregorii Magni Opus, illud

a *Pag. 15. num. 5.*

illud est præcipuum, quod repetunt ex multis, iisque vetustissimis in vulgares linguas interpretationibus, quas etiam nominant. Verum nostræ Italicæ ne meminere quidem, quam tamen dignam esse, quæ in hunc catalogum referatur, nullus dubito.

Debetur illa studio Joannis Zanobii Stratæ Florentini, qui circa seculi XIV. medietatem adeo litteris bonisque moribus apud suos florebat, ut non alio fere, quam *Patris*, *Magistrique* nomine appellaretur.

Porro etsi Italica lingua per id temporis inops adhuc foret, nihilo tamen minus labor hic ita feliciter ei cessit, ut videatur utroque sermone, Latino scilicet, & Italico, Jobi librum fuisse a S. Gregorio interpretatum. Libros dumtaxat decem & novem, & ultimi libri duodeviginti capita ipse convertit, quippe morte præceptus, quam opetiit an. 1369. persequi cetera non potuit, quæ deinde ab alio incerti nominis auctore translata fuerunt.

Hanc versionem Nicolaus Lamagna, sive Alamanus, primus typis edidisse fertur an. 1486. [a] Florentiæ duobus Tomis in fol. quos jam quinque ante annos in lucem fuisse emissos adnotarat Cl. Marchio Maffejus [b], Romæ vero

a *Error irrepsit in Veneta litteratorum Ephemeride an. 1716. ubi pag. 6. legitur an. 1481.*

b *In Opere inscripto*: Traduttori Italiani *pag. 67.*

vero an. 1714. iterum cudi cœpta est auctore Ven. Card. Josepho Maria Tomasi Cl. Reg. opem ferente Justo Fontanini, qui & corrigendi laborem suscipere non est gravatus, & eruditam in fronte primi Tomi in 4. qui octo complectitur priores libros, apposuit Præfationem, in qua & hujus editionis pium Thomasii scopum aperuit, & multa ad Zenobii vitam pertinentia, & ex Florentina Fratrum Villanorum Historia potissimum deprompta narravit; ceteri vero Tomi, omnino tres, annis 1721. 1725. 1730. in lucem prodiere.

Aureus Regulæ Pastoralis liber, qui in altero Tomo primum obtinet locum, etsi aliis editionibus longe castigatior ope viginti & amplius optimæ notæ mss. heic repræsentetur, non ita tamen purus a mendis habetur, ut eruditorum diligentiam amplius non requirat. Non parum igitur lucis afferre ei posset Veronense paucis ab hinc [a] mensibus editum exemplar a *Bartholomæo Campagnola* amplissimi Veronensis Capituli Cancellario, & S. Cæciliæ ejusdem civitatis Archipresbytero multis in locis emendatum, variisque illustratum lectionibus ope duorum Bibliothecæ Capituli Veronensis Codicum manuscriptorum

a *Scilicet anno 1738. typis Veronensibus.*

ptorum, qui octingentorum antiquitatem annorum præseferre putantur.

Secundus datus est locus Dialogorum libris. In eorum Præfatione nostri Editores Benedictini eadem sequuntur vestigia, quæ ab ipsis impressa fuerunt in Præfatione Moralium. Catalogum enim texunt interpretationum hujus Operis in multas vernaculas linguas. *Optimam* [a], ait Dionysius a S. Martha, cui primæ in toto opere tribuuntur, *de eisdem* (Dialogis) *conceptam opinionem confirmat quoque, quod tot in linguas conversi legantur*. Hinc referuntur versiones in linguas Græcam, Arabicam, Saxonicam, Gallicam; sed Italicam commemorant nullam.

Porro nostra Brixiana Bibliotheca, cui plurima recenter librorum cum veterum, tum recentiorum accessio facta est, atque in dies magis magisque, dante Divina Providentia, fiet, duas habet hujus Operis in Etruscam linguam interpretationes. Utraque Venetis typis est edita: Prima per Angelum de Toresanis Asulensem in 4. an. 1487. die 20. Februarii, altera in 8. quæ superioris est recusio per Dominicum, & Fratres Zio an. 1538.

Quodnam interpreti nomen, & cujas is esset, ex eo non liquet, & Anonymus etiam citatur a solertissimis harum rerum indagatoribus

a *Tom. II. Oper. S. Greg. pag. 1.*

ribus Etrusci Vocabularii Collectoribus [a]. Ex vetustiori editione an. 1475. die vigesima mensis Aprilis editam quoque Venetiis sine Typographi nomine, cujus loco tres hæ leguntur initiales litteræ P.M.F. concinnatam colligitur fuisse a Leonardo Utinensi.

Ex Præfatione tamen Interpretis, quatuor aperte colliguntur. 1. Auctorem alicui Religiosæ Familiæ nomen dedisse, quæ eleemosynis vitam tolerabat. 2. Eum in interpretatione malle ad sententias potius attendere, quam ad verba; quod & fecit, uti textibus inter se conferendis potest unusquisque periculum facere. 3. Inventum fuisse neminem, qui ante ipsum hance Provinciam, multæ licet utilitatis ad rem Christianam fovendam, suscipere voluerit. 4. Auctorem demisse omnino de se sentire, unamque spectasse in hoc labore D.O.M. gloriam.

Ad finem prioris editionis nostræ Bibliothecæ extat, vita ejusdem S. Gregorii eamdem omnino referens interpretandi rationem; atque translatio est, mea quidem sententia, perbrevis illius a Paulo Diacono conscriptæ. Aliam perlustravi hujus Operis in eamdem linguam translationem industria Torelli Folæ Fesulanæ Cathedralis Canonici Venetiis editam typis Christophori Zanetti an. 1575. in 4. De-

a *In Præfat. tom.* I.

Demum præter iſtas aliam in eadem Italica lingua Dialogorum editionem commemorant Annales Typographici [a] impreſſam Cajetæ per Magiſtrum Juſtum an. 1488. die 24. Martii in fol. Alias etiam, ne multus ſim in re parva, ejuſdem Operis tranſlationes vide, ſi lubet, penes Albertum Fabricium in Bibliotheca [b] *mediæ, & infimæ latinitatis*, & citatum Maffejum, necnon Joannem Mariam Paitonum Cl. Reg. Somaſchum in Biblioth. auctorum græcorum & latinorum [c]. Ad ejuſdem autem Operis in orientales linguas translationes quod attinet, omiſſis illis, quæ ab aliis commemorantur, recenſenda eſt ea, quæ laudati Eminentiſſimi Quirini opera, ac ſtudio triginta ab hinc annis edita fuit Venetiis eruditis notis illuſtrata, & cum Ms. collata, quæque alterum continet græce, & latine Dialogorum librum, in quo narratur vita S. Benedicti. Hanc ipſam Italice redditam habemus Venetis quoque typis vulgatam an. 1733. Armenicæ etiam Nationis præclari Viri tam utile, atque ad inſtituendos corrigendoſque mores accomodatum idem Dialogorum Opus exiſtimarunt, ut ejuſdem in ſuam linguam verſioni Operam dederit Nierces Lam-

a *Tom.* 1. *part.* 1. *pag.* 493. *edit. Amſt.* 1733.
b *Tom.* III. *pag* 249. *Amburgi* 1735.
c *Inlata eſt in opuſc. Calogber. tom.* XXXIII. *pag.* 531.

Lamproncnsis sanctissimus, & doctissimus illius nationis Episcopus Tarsensis an. 626. Computi Armeni, qui incidit in annum a partu Virginis 1177. eam nos rem docuit Menologium Armenum in quo ad diem 17. Julii ita est: *Commemoratio est S. Niercensis Lampronensis . . . . . transtulit de Græco in Armenum historiam S. Gregorii Romanorum Papæ* [a].

In eodem hoc Tomo occurrunt Gregorianæ Epistolæ, in quibus illustrandis præclaram, ac diligentissimam operam posuisse post Gussanvilæum, nuperos editores cognovit & ipse, ac testatus est Fabricius supra citatus. Nobis vero unum minus probatur, quod ab earum numero eximendam esse arbitrati sunt, quæ posita erat in Frobeniana editione initio *lib.* 11. *indict.* x. quæque inscribitur de *Litania Majori*, & tertium Appendicis locum eidem dederunt. Sed primo suo auctori, locoque restituendam esse decernet quicumque perlegerit, quæ habet Cajetanus Merati Cl. Reg. in suis eruditis ad Gavantum observationibus [b]. *Patres Benedictini*, ait ipse, *eo quod*

a *Apud Clementem Galanum Cler. Regul. in historia unionis Ecclesiæ Armenæ cum Latina tom.* 1. *pag.* 108. *&* 344. *Romæ anno* 1672., *qui Galanus omnium, ut rear, primus adnotavit pag.* 109. *cit. Operis, ritus sacrarum ordinationum apud Armenos ab ipsomet Gregorio desumptos fuisse.*

b *Tom.* 1. *pag.* 1204. *edit. Rom.* 1737.

eo quod hanc Litaniam terminari S. Pontifex jubeat ad S. Petrum, existimant hanc Epistolam esse suppostitiam, putantes eam pugnare cum dictis in sermone de mortalitate, in quo Statio indicitur ad Ecclesiam S. Dei Genetricis. Verum si animadvertissent S. Gregorium in illis duobus locis non de una & eadem Litania agere, eam profecto opinionem exuissent. Inter igitur primam & secundam ex dictis Litaniis hoc intervenit discrimen, quod prima pro ingruente calamitate, & ad submovendum pestilentiæ inguinariæ flagellum primum indicta fuit an. 590. & in mense Augusti die 29. ac per triduum, ut aliqui tenent, fuit celebrata..... secunda vero jam erat ante Gregorii ævum instituta, & jam facta anniversaria, ut patet ex illius verbis, & deinceps saltem verno tempore, & diei 25. Aprilis adhæsit addicta, ut colligitur ex Sacramentario ejusdem Gregorii a Pamelio edito, ubi talis Litania major sic adnotatur 7. Kalendas Maji, idest 25. diei mensis Aprilis, Litania Major ad S. Laurentium in Lucina. Hactenus verba Merati, quibus perspicuum fit, quam sit infirma, prima, & præcipua Maurinorum adversus hanc Epistolam ratio.

Neque obesse potest illud, quod addunt, in omnibus fere manuscriptis Codicibus eam desiderari; namque adversus hoc argumentum mere negans tria sunt argumenta affirmantia. 1. Epistola, de qua nunc disputa-tur,

tur, extat in aliquot Codicibus, quos lustrarunt ipsi Maurini; dicunt enim illam abesse ab omnibus pene mss. ergo in aliquibus reperitur. Reipsa eam legimus in duobus vetustis Gregorianarum epistolarum mss., quorum alter spectat ad PP. Minorum Conventualium S. Mariæ Gratiosæ (*vulgo i Frari*) Venetiarum: alter vero ad Regii Archigymnasii Augustæ Taurinorum Bibliothecas optimis editis, & manu exaratis libris instructas. 2. Legitur in omnibus editionibus, ipsa non excepta, quæ prodiit ex officina Frobeniana, de qua dixerat Erasmus *non est alia vel accuratior, vel unde plus bonorum exeat Coditum*[a]. 3. Stylus omnino Gregorianus est, quæ omnia simul collecta maximam habere vim, nemo non videt.

Quod attinet ad Homilias, quæ hoc in Tomo sunt, ipsis quoque fuit locupletata lingua nostra, in qua fuere editæ an. 1502. Florentinis typis in fol.[b]

Sub initium tertii Tomi illud exhibetur Sacramentarium Gregorianum, quod an. 1642. ex Codice Bibliothecæ Corbejensis Monasterii S. Eligii publici juris fecerat Cl. P. Menardus. Rectene, an secus, disputatum video

O ab

a *Apud Cave Hist. Litter. pag.* 17. *edit. Col. Allob.* 1720.

b *Ex indice Bibl. Card. Imperialis pag.* 556.

ab eruditis, quibus magis placet illud, quod ex Codice Colonienſi in lucem emiſerat Cl. Pamelius, notiſque marginalibus adornaverat in tom. II. ſui Liturgicωn Eccleſiæ Latinæ Coloniæ an. 1571. Illud enim Menardi octavo ſeculo non putatur antiquius, nec purum eſt, cum multa ei ſint addita, multaque dempta; Pamelianum autem & antiquius eſſe, & integrius oſtendit inter alios laudatus Thomaſius in ſua ad Codices Sacramentorum Præfatione [a], etſi neque illud ſit purum putumque S. Gregorii juſſu conflatum. Multos quidem Sacramentarios Codices mss. qui Gregorii nomen præſeferebant ſe legiſſe narrat eruditiſſimus Petrus le Brun [b] in ſuis ad ſacrum gallicis obſervationibus. Verum e tenebris germanum eruere res eſt ſummi laboris, arridentiſque fortunæ. Faxit Deus O.M, ut tale illud ſit, quod ex antiquiſſimo Reginæ quondam Svecorum Codice Merati in obſervationibus ad Gavantum [c], ſe daturum promittit, in ea, quam parat Liturgiarum Occidentalium Collectione.

Interim e re liturgica foret, Pamelianum cum ſuis notis loco Menardiani recudere: cumque

a *Tom. VI. Operum Ven. Card. Thomaſii, quæ ſtudio Franciſci Vezzoſi Cl. Reg. typis Romanis cuduntur.*
b *Tom. II. diſſert. II. pag. 160. edit. Pariſ. 1720.*
c *Tom. I. part. I. pag. 9. edit. cit.*

cumque Menardi notæ a Criticis, vel emunctissimæ naris plurimi, & quidem jure ac merito, fiant; nec non illæ, quas interseruere de suo Benedictini, viris eruditis probentur; sane pretium operæ faceret, qui meliores seligeret, & post singulas quasque columnas, variantibus non omissis lectionibus, repræsentaret [a]. Sacramentario attexitur *Benedictionale*, seu solemnium ab Episcopis dicendarum Benedictionum ordo, & series. Verum a Gregorii operibus illud opus, quod in vetustioribus editionibus Antuerpiensi, & Romana non invenitur, siquis jusserit exulare, uti posset & gravi ratione, & præcla-

a *Præter hæc, utilitatem longe majorem ad exprimendum Gregorii Sacramentarium primævis fontibus conformius, ii Codices possent suppeditare publici juris nuperrime facti per Dominicum Georgium tomis* II. *&* III. *Liturgiæ Rom. Pontificis, per Muratorium tom.*I. *Liturgiæ Veteris Romanæ; sed inprimis per cit. Vezzosi; hic enim iis Codicibus, quos Thomasius sibi compararat, quosque morbo abreptus vulgare non potuit Cajetanus Merati, optime usus est in Gelasiano Codice illustrando, ex quo Gregorianum Sacramentarium magna ex parte coaluisse constat: qua de causa Thomasium cogitasse de nova Gregoriani editione multis est a Vezzosi probatum rationibus pag.* 32. *Præfationis ad tom.*VI. *Operum Thomasii, quibus & hæc addere placet verba ipsiusmet Thomasii deprompta ex notis ad antiquos libros Romanæ Ecclesiæ pag.*386. *t o.* V. *cit. editionis:* Cum edita Gregoriana Sacramentaria habeamus interpolata, quæ sinceriora fortassis edemus, annuente Domino.

ra auctoritate; atque ad primam quod attinet, illi ritus in eo describuntur, qui a Romanæ Ecclesiæ usu prorsus erant alieni. Quis ergo sibi poterit persuadere, eos exisse a Gregorii penu, qui totus in eo erat, ut eidem Ecclesiæ sacrarum omnium cæremoniarum ordinem præscriberet? Ad aliam vero quod spectat Mabillonium virum, si quispiam alius, in hisce quoque rebus discernendis perspicacissimum, posset in medium afferre: *Non ergo inserendum erat*, ita ipse pronuntiat, *Benedictionale nova Gregorii Operum editioni, quod a ritu Romanorum, atque adeo ipsius Gregorii mente alienum est; tametsi in Codice Bibliotheca Cæsarea Sacramentario Gregoriano subjectum reperiatur, utpote descriptum ad alterius Ecclesiæ usum, quam Romana* [a]. Quamobrem a...o contra etsi foret existimandum illud Benedictionale cum propter antiquitatem satis remotam, tum propter res, quibus constat, non iccirco in Gregorianorum Operum editione iniiciendum est, nisi eam mavis appellare collectionem Veterum monumentorum ad Ecclesiasticas quasque res pertinentes.

Benedictionale sequitur ejusdem Gregorii Antiphonarium, seu potius eorum collectio, quæ chorus in Missa canebat. Opus hoc

a *In Commentario ad ordines Romanos pag.51.to.1. Musæi Italici Paris. 1724.*

hoc jam a Pamelio, & ab aliis editum recensitum fuit a Maurinis, & ad multos Codices mss. maxime vero Compendiensem S. Cornelii diligenter exactum, quem Codicem & insignem vocant [a], & nono seculo exaratum fuisse suadere nituntur tum ex scriptura, tum ex quadam prosa tempore Caroli Calvi Imperatoris descripta.

Verum tantæ non esse monumentum hoc vetustatis non leve mihi ingerit dubium λειτουργία, quam habet de Trinitate [b]. Obscurum enim est, plenumque quæstionis, quisnam Trinitatis Officii fuerit auctor, *quis vero Festum hunc diem*, ait apposite Thomassinus [c], *primus auctor instituerit, sub judice lis est*. Consonat Christianus Lupus, vir sacræ antiquitatis peritus, qui postquam illud Gregorio IX. minime esse tribuendum ostenderat, suam de illius festivitatis initio apud Romanos inscitiam ita ingenue fatetur: *Quis Pontifex ipsam admiserit, usque huc ignoro* [d]. Sunt qui Joanni XXII. Universali Cathedræ promoto anno 1316. illud adscribunt, quo-

 rum

a *Tom.* III. *pag.* 650. b *Pag.* 725.

c *De Festis lib.* II. *cap.* XIX. *num.* IX. *pag.* 84. *edit. Ven.* 1729.

d *In notis ad Concilium Romanum Alex. III. to.* V. *pag.* 157. *oper. Venetiis* 1725. *in eadem versatur dubietate Grancolas Comment. historique sur le Breviaire Romain tom.* II. *pag.* 381. *Paris.* 1729.

rum opinio Ptolomæi Lucensis narratione posset confirmari: *Item prædictus Pontifex* (inquit) *Dominus Joannes* (XXII.) *instituit, quod festum Trinitatis solemniter celebrari deberet singulis annis Dominica post festum Pentecostes, licet Romana Ecclesia hoc festum antea singulari officio non consuevit celebrare, ut extat de Feriis* [a]. Quibus tamen verbis, an res ita clare conficiatur, ut nullum reliquum faciant dubitationi locum, aliorum esto judicium: nobis certe non ita perspicua videtur, propterea quod celebrari poterat ante illud tempus absque distincta solemnitate, & una simul cum alio officio, quæ duorum officiorum copulatio insolens non est, nec infrequens in Romanorum Liturgiis; quamobrem contenti sumus affirmare cum Edmundo Martene, jussum fuisse ab eo Pontifice, ut celebraretur *solemniter, ubique, & quot annis* [b]. Porro citra controversiam illud nobis videtur positum, apud Romanam Ecclesiam mille ab hinc annis disputatum officium prorsus fuisse incognitum, cum præteritum sit in Codice Gelasiano per Thomasium edito, cujus de tanta antiquitate post Thomasii, & Vezzosi pro-

a *Editus a Bollandistis in Propilæo, sive tom.* VII. *SS. Maji pag.*404.

b *Lib. de Antiquis Ecclesiæ ritibus* IV. *cap.* XXIV. *tom.* III. *pag.* 548. *Antuerpiæ, sive potius Mediolani* 1737.

probationes nemo cordatus vir ambigere amplius potest. Eo in Codice Dominica proxima post Pentecosten Liturgiam continet *de Feria*, ut ajunt, atque inscribitur *in Dominica octabarum Pentecostes* [a]. Accedit collectio veterum Orationum ad Ecclesiæ Romanæ usum, quam laudatus Thomasius ex variis vetustissimis Codicibus deprompsit, ubi de Trinitatis festo ne vestigium quidem; Dominica vero post Pentecosten eodem signatur modo, ac in Codice Gelasiano [b].

Verum quidem est Caroli Magni tempore in quibusdam Galliæ Ecclesiis eam celebritatem cœptam fuisse [c]; nihilo tamen minus Romana in Ecclesia seculis x. & xi. nondum obtinuisse præter auctoritates modo commemoratas, aliis confirmatur luculentissimis eorum temporum monumentis. Enim vero nihil tale occurrit in Joannis Frontonis Capitulari Euangeliorum [d] Ecclesiæ Romanæ, quod

a *Pag.103. tom.VI. Oper. Thomasii edit. novæ.*

b *Pag.480. tom.II. Oper. Thomasii cit. edit.*

c *Quod est a Martene observatum loco supra commemorato productis veteribus illarum Ecclesiarum Officialibus, ac Liturgicis libris.*

d Dominica octabat Pentecosten *ita est eo loci pag. 176. edit. Veronen. 173?. in quem locum animadvertere non prætermisit Fronto* nullum hic vestigium Trinitatis; neque olim festivitas hæc in Ecclesia fuit. *Illud monumentum ex ms. S. Genovefæ Parisiis, cujus Fronto*

vetustius fertur seculo x. eamdem præsefert antiquitatem illud Romanæ Ecclesiæ Calendarium a Græco Leone Allatio [a] e tenebris erutum, in eoque sive Dominica post Pentecosten, sive quovis alio die, ne vestigium quidem invenies disputatæ solemnitatis. De seculis vero posterioribus x. & xI. adduci solet Auctor libri de Ecclesiasticis observationibus, qui Micrologi nomine circumfertur, vixitque medio seculo xI. [b] Refert enim sexagesimo cit. Operis capite, Alexandrum Pontificem Rom. (qui fuit hujus nominis II.) hac de solemnitate, quam in Galliis ortum habuisse supra animadversum est, interrogatum respondisse, nullam diem juxta Romanum Ordinem specialiter adscribi solemnitati *Trinitatis*

Fronto erat Canonicus Regularis aureis characteribus exaratum editum est, præfixo hoc titulo : Kalendarium Romanum. *Sed cur a nobis vocatum sit Capitulare Euangeliorum Ecclesiæ Romanæ videsis cit. Vezzosi p.* 24. *Præfationis in tom.* v. *oper. Thomasii. Illud superare tempora Gregorii III. qui sedit anno* 731. *ostenderat Fronto paragrapho secundo prænotandorum ad idem monumentum.*

a *E Bibliothecæ Vaticanæ Codice ante nongentos, ut dicitur, annos descripto intulit Leo Allatius in Dissertatione de Hebdomadibus Græcorum, & est ad pag.* 1487. *sui Tractatus: de Ecclesiæ Orientalis, & Occidentalis perpetua consensione, editi anno* 1648. *Coloniæ Agripp. sed verius Amstelodami.*

b *De vero hujus libri auctore disseruit erudite Franciscus Berlandis nostras in Dissertatione de Oblationibus ad Altare par.* 1. §. 6. *pag.* 168. *edit. latinæ* 1743.

tatis, quemadmodum neque *Unitatis*, propterea quod divinarum Personarum memoria quotidie celebratur, quam Pontificis responsionem comprobant antiqui libri Missarum Romanæ Ecclesiæ vetustissimi per laudatum Ven. Thomasium in lucem emissi [a], in quibus idem observare licet silentium, quod in vetustioribus observabamus ejusdem generis monumentis. Neque moramur quod integrum Trinitatis Officium inveniatur eo in Antiphonario, quod Gregorii nomine vulgavit citatus Thomasius [b]; namque perspicax Editor ea propter noluit seculo XI. vetustius illud existimare: *Ad* X. *vel* XI. *seculum* (sunt hæc ejus verba) *ob Officium præsertim S. Trinitatis, quod ignotum erat seculis prioribus, facile referrem* [c]. Præterquamquod ex minutiori charactere, quo illud exprimi fecit facile elicitur, unum esse ex illis Officiis ad Monasticum usum accomodatis, & Gregoriano Antiphonario adsutum ab aliquibus Monachis, forsan Monasterii S. Galli in Helvetiis, ex cujus Bibliotheca apographum habuerat Thomasius, quique Monachi, adinstar plurium Gallici Regni Ecclesiarum, illud Officium celebrare

a *Tom.* V. *pag.* 131. *edit. novæ. Tota Liturgia est de Spiritu Sancto in Dominica proxima post Pentecosten sic inscripta*: Dominica octav. Pentecostes.

b *Tom.* IV. *pag.* 207. *edit. novæ.*

c *Sub finem Præfat. Responsorialium tomo supracit.*

lebrare probabiliter incœperant, qua etiam ratione, & Officium S. Brictii apud Galliarum Monachos celebris eodem habes charactere signatum.

Quod si in nonnullis ex hisce monumentis v g in Codice Gelasiano [a] *Secreta* (ut nunc dicimus) quæ olim Præfationis nomine continebatur, est de Trinitate, nihil negotii nobis facessit, nihilve ea monumenta, maxime vero Gelasianus Codex de assertæ vetustatis gloria admittere censenda sunt, propterea quod ipsomet Gregorio Magno antiquior sit ritus laudandæ Trinitatis in omnium Dominicarum Liturgia: cujus rei testem damus citatum *de observationibus Ecclesiasticis* vetustum Scriptorem: *Incongruum ergo videtur* (inquit ipse prope finem capitis LX. nuper commemorati) *unam Dominicam de S. Trinitate celebrari, cum omnes Dominicæ authenticis abundent Officiis, quæ non minus nobis intimant honorem S. Trinitatis. Præfationem autem de S. Trinitate, quam in diebus Dominicis frequentamus, non ex Albino*, (Alboino) *sed ex Romana auctoritate suscepimus, nam hæc est una ex illis novem, quas solas Pelagius Papa Antecessor Gregorii constituit observari.*

Porro siquis putaret citatam ex Codice Gela-

a *Pag.104. ubi vides hac ex Præfatione eam fuisse desumptam, quæ habetur in hodiernis R.E. Missalibus.*

Gelasiano Præfationem eamdem esse, cujus meminit Micrologus, a Pelagio institutam, a veritate fortasse non abhorreret, cùm eamdem levi quadam nonnullarum syllabarum immutatione repræsentent Gregoriana Sacramentaria [a]. Equidem scio Menardum in notis ad SacramentariumGregorianum [b] partimconvenire cum Micrologo,& partim ab eo dissentire: in eo convenit quod eamdem adjudicet citato Pelagio:dissentit autem, quod neget institutam ab eoPontifice,ut subsequentibus Dominicis usui esset, bene vero ut festo SS.Trinitatis inserviret.Interpretationem hanc nititur probare auctoritate Codicis S.Eligii,& Sacramentariorum Vaticanorum, in quibus adest festum S.Trinitatis; miratur deinde scribi potuisse a Micrologo, illam Præfationem frequentari diebus Dominicis: *Nam in omnibus nostris Sacramentariis mss.* (verba sunt Menardi) *& in editis ex Vaticano, ejusmodi Præfatio in nulla Dominica, (si octavam Pentecostes exceperis) reperitur; sed singulis Dominicis propria sua tribuitur Præfatio, qui sane Codices mss. ipso Micrologo sunt antiquiores, qui proinde solam suæ tempestatis usus in quibusdam Italiæ locis rationem habuisse vi-*

a *Apud Maurinos tom.* III. *Oper. Gregorii pag.* 103. *& apud Muratorium tom.* II. *Liturgiæ veteris Rom. pag.* 321.

b *Tom.* III. *Oper. Gregorii pag.* 401.

se videtur non satis explorato usu antiquiore. Quare ex his, quæ supra notata sunt, ejusmodi præfatio videtur a Pelagio instituta ob festum S. Trinitatis. Verum ea facilitate, qua ipse a Micrologi narratione recessit, liceat & mihi a sua opinione recedere, tum quia nullo Codice adhuc detecto vetustiore seculo x. probari possit festum Trinitatis fuisse tunc temporis apud Romanos receptum, tum quia in aliis Sacramentariis (Gregoriana si excipias) haud semper singulis Dominicis propria tribuatur Præfatio. Enim vero etsi in Gregorianis Sacramentariis ab octava Pentecostes usque ad primam Adventus Dominica XXIV. recenseantur Dominicæ, in Gelasiano tamen XVI. dumtaxat enumerantur, quod argumento est, aliquid olim intercessisse etiam in hoc capite Gelasianos inter, & Gregorianos ritus discriminis. Jam vero creditu facile est, Præfationem Dominicæ octavarum Pentecostes assignatam, subsequentibus frequentatam fuisse octo Dominicis, atque in eo sensu scripsisse Micrologum, Præfationem de Trinitate esse unam ex illis novem, quas solas Pelagius Papa constituit observari. Ad hanc persuadendam conjecturam in medium afferri possunt hujusmodi exempla ex veteribus Gothico-Gallicanis Missalibus deprompta, quæ etsi rem non ponant extra omnem controver-

siæ

siæ aleam, magnam nihilominus vim habitura sunt apud Liturgicarum rerum peritiores, quibus exploratum esse debet, haud parum Gelasianos, & Gallicanos vetustos Ordines inter se convenire [a]. Ut igitur omittam in Missali Gothico nullam Missam post clausum Paschæ de Dominicis consequentibus usque ad Pentecostes adnotari [b], *eo quia Paschales repetebantur*, interprete Muratorio [c]; una dumtaxat Missa post Pentecosten usque ad Adventum in Lectionario Gallicano habetur, in Missali vero Gallicano sex, in Mosararabico septem, quam differentiam cum animadvertisset Mabillonius *lib*.1I. de Liturgia Gallicana [d], ita sibi esse concludendum existimavit: *Itaque repetebantur illæ Missæ quando festa Sanctorum in Dominicas non incurrebant*, quam Mabillonii observationem Vezzosi quoque intulit in sua illorum Missalium editione [e]. Quibus expensis, cum ex altera parte Gelasianum Codicem nongentis annis vetustiorem esse in dubium revocari nequeat: ex altera vero satis ostendisse putem Præfationem de Trinitate, quæ in eo continetur, nulla ratione spectasse ad solemnitatem Trinitatis, bene vero pro Dominicis

a *Eam convenientiam omnium, ut arbitror, primus adnotavit Mabillonius lib.*11I. *Liturg. Gallic. pag.*177.
b *Pag.*866. *apud Muratorium loc. cit.*
c *loc. cit.* d *Lib.*1I. *pag.*157.
e *Tom.*VI. *Oper. Thomasii pag.*301.

minicis aliquot institutam fuisse, iccirco illud constare arbitror, quod mihi erat ostendendum, Gregorii nimirum Antiphonario a Maurinis dato, ex eo quia Trinitatis Liturgiam contineat, non eam concedi posse antiquitatem, quam ipsi tribuendam esse censuerunt; atque adeo aut post seculum IX. exaratum fuisse, aut ad Ecclesiæ Romanæ usum minime spectasse.

Neque in Maurinorum sententiam venire possum, qui ad vindicandam suo monumento, aliisque id generis, assertam IX. seculi antiquitatem, a Romanis dicunt [a] Pontificibus hoc Officium fuisse instauratum, quod antiquitus celebrabatur, & deinde fuit intermissum. Profecto qua ratione de Rom. Ecclesia, cujus λειτουργίαν habet hic Antiphonarius, possit affirmari non video. Nullum enim ad hanc diem, quo assertio illa innitatur, e tenebris eductum est, quod ego sciam, monumentum; quin immo tale quidpiam adhuc latere vix adduci possum, ut credam; quia a laudato Thomasio viro emunctissimæ naris, harumque rerum indagatore diligentissimo aliquod fuisset detectum vestigium, neque, qua erat in affirmationibus religione, Trinitatis Officium ante sec. XI. vel X. ignotum fuisse absque ulla hæsitatione pronunciasset.

Suc-

a *Tom.* III. *Oper. Greg. pag.*401.

Succedunt alia ad Ecclesiasticum cursum spectantia, scilicet Responsorialia, Antiphonaria, & Hymni ejusdem S. Patris. In observationibus autem præviis ad Collectionem Responsoriorum [a] negant Maurini, genus hoc λειτεργικῶν lucem ante vidisse, iccirco publici juris se illud facere, ajunt. Tamen silentio non est prætereundum, duodeviginti annis priusquam hic Tomus emitteretur, Josephum Thomasium publicasse sub nomine Josephi Cari Romæ, præmissa eruditissima Præfatione, ex vetustissimis Codicibus ejusdem rationis complexionem, cui est hic titulus: *Responsorialia & Antiphonaria Romanæ Ecclesiæ a S. Gregorio Magno disposita. Accedit Appendix varia continens monumenta vetera ad Antiphonas, Responsoria, Ecclesiasticosque cursus pertinentia. Ex mss. Codicibus nunc primum prodeunt, Scholiisque explicantur.*

De his Thomasii monumentis nescio quid caussæ fuerit, cur Benedictini omnino siluerint. Eorum tamen mentionem fecerat Mabillonius in tom. I. Musæi Italici [b], ubi ait *..... recte probat amicus noster pius & doctus Josephus M. Carus sive Thomasius in erudita Præfatione sua ad Responsorialia, & Antiphonaria, quæ Romanis typis anno superiore prodierunt.*

Plurimi quidem faciendum esse Maurinum

a *Pag.* 730. b *Pag.* 278. *edit. ann.* 1689.

num Codicem ultro concedo, utpote xi. & x. feculo antiquiorem; funt enim in Dominica Septuagefimæ Officia Allelujatica, & deeft SS. Trinitatis Officium: tamen contemnendus non eft ille, quem Thomafius edidit, tum quod & fua gaudet antiquitate, tum quod omnium primus in lucem prodiit.

Hic habet præter appendices, duo Refponforialia & Antiphonaria. Primum eft Vaticanæ Bafilicæ notis Muficis, fed non iis, quæ hodie funt in ufu, connotatum: *Ritus exhibet*, ut verbis utar ipfius Thomafii in Præf. [a] *ufurpari folitos in Ecclefia feculo* xii. ..... *Per id temporis fcriptum exiftimamus, quod ab Alexandro III. ad Gregorium IX. excurrit*.

Alterum quod eft antiquius erat Monafterii S. Galli in Helvetiis, Thomafioque fuit communicatum ab Hermanno Shenk ejufdem Cœnobii Bibliothecario & Thomafii peramico. Refertur illud ab eodem Thomafio ad feculum x. vel xi. ob Officium præfertim S. Trinitatis, ait ipfe loc.cit.pag.48. *Quod ignotum erat feculis prioribus, poft Joannis Diaconi ætatem omnino confcriptum fuiffe fatis demonftrant. Antiphonæ in fefto Beati Gregorii de ejufdem Sancti vita, quam Joannes ille texuit, excerptæ; antiquiorem demum Alexandro II. ob id maxime cenferem, quod in Dominica Septuagefimæ nocturna ma-*

a *Pag.* 47.

na matutinaque Officia Allelujatica contineat. Alexandri enim II. Sanctione, Alleluja pridie illius Dominicæ prætermitti cœpit, cum antea ipsamet Dominica post Matutinum omitteretur.

Quapropter optimum esset variantes alicujus momenti lectiones, eruditaque ejusdem Thomasii Scholia non omittere in nova, quæ paratur Gregoriana editione. Nam quamvis, duo illa Thomasii Antiphonaria *germanam illam puramque S. Gregorii institutionem illibatam non exhibeant*, ut fatetur Thomasius in laudata Præfatione *pag*.47. horum tamen Codicum mutua collatione id fieri posse arbitror, ut ferme dignoscatur, quæ ex S. Gregorii institutione, & quæ a sequentium temporum usu profecta sunt.

In IV, & ultimo tomo tres leguntur vitæ. Prima a Paulo, altera a Joanne (cognomento Hymmonide) Diaconis conscriptæ: Tertia ab ipsismet Maurinis ex Gregorii potissimum scriptis concinnata. Nullas alias præter duas priores ex integro conscriptas inter antiqua monumenta invenire se potuisse ingenue fatentur [a] Editores. Aliqua tamen in promptu habeo, quæ possunt addi. Henricus Valesius adnotatione in *cap*. XXXVI. *lib*. III. *Hist. Euseb.* [b] vetustissimum laudat, quem dignum lucis putabat, sed Anonymum, Scripto-

P rem

a *Tom*.IV.*p*.4. b *Tom*.I.*pag*.50. *edit*. *Amst*.1695.

rem vitæ Gregorii Magni ex ms. Cod. Musciacensi. Verum illam ego Joanni Diacono adjudicarem; versus enim non pauci, quibus Eutichii error narratur, quosque Valesius ibidem recitat, iidem omnino leguntur in vita ejusdem S. Gregorii *lib.* I. *cap.* XXVIII. *pag.* 31. a laudato Joanne lucubrata.

Canisio Henrico alias contigerat videre vitas ejusdem Gregorii. Viderat unam in Codice S. Galli, quam edere noluit, quia fabellis infartam ipsomet narrante in suis *Antiq. Lect. par.* III. *tom.* II.[a] Ex membranis ms. Monasterii Petrusiani unam evulgavit *loc. cit.* Et si vero Canisius in eam propendeat sententiam, ut neget opus esse Pauli Diaconi, tamen inter scriptores IX. seculi collocatur. At laudatus Valesius *loc. cit.* post Joannem Diaconum esse elaboratam, affirmat. Ego autem si quid ex mutua textuum collatione licet inferre, in ea sum sententia, aliud nihil esse hujus Anonymi lucubrationem, quam compendium narrationis ejusdem Joannis, quod Bernardinus Ferrarius doctissimus Ambrosianæ Ecclesiæ Alumnus in Tract. de antiq. Eccl. Epistolis[b] olim subodoraverat.

Hic vero prætereundum non est, quod Jacobus Basnagius in observatione prævia ad hoc

Cani-

a *Pag.* 252. *edit. Antuerp. an.* 1725.
b *Lib.* III. *cap.* I. *pag.* 161. *edit. Mediol. an.* 1613.

Canisii monumentum, etsi non audeat aperte illud opus, quod Pauli Diaconi nomine insignitum cudunt iterum in hoc tomo Benedictini, Paulo Diacono abjudicare; nullum tamen non movet lapidem, momenta ut elevet, quibus Mabillonius ostenderat in seculo I. Benedictino & in suis Analectis [a] utique esse opus illud Pauli Diaconi, quod jam vulgatum erat in *tom.* II. Martii a Bollandistis tanquam Anonymi Scriptoris, sed Syncroni.

Quæ in hanc sententiam induxere Mabillonium, tria potissimum fuerunt a Basnagio *loc. cit.* relata.

I. Codex ms. Monasterii S. Petri de Conchis in Normandia, qui Pauli nomen præfert.

Basnagius respondet: *Non sufficit unus Codex ms. ut Paulino* (legendum est *Paulo*) *tribuatur illa Gregorii vita a Mabillonio vulgata, cum cæteri de ejus nomine plane sileant..... argumentum quod credendi necessitatem imponat, aut videatur irrefragabile non licuit educere; quippe cæterorum Codicum fides, præsertim ubi plurimi sunt, uni debet præferri.*

Plurimorum auctoritatem Codicum, cætera si paria sint, uni esse præferendam non inficior, ubi cæteri illud idem negent, affirmentve, quod ab uno est affirmatum, nega-

a *Pag.407. edit. Paris.1723.*

negatumve; secus vero, cum ab aliis silentio prætermittitur quod ab uno clarissime asseritur, & contra; tunc enim argumentum inter affirmans & negans.comparatio instituitur. Quo in casu maximam affirmanti adhibendam esse fidem, & neganti pene nullam, nihil est opus ut a me ostendatur, cum probatum uberrime sit a quamplurimis doctissimis viris, & recenter a pererudito nostræ Congregationis Sacerdote Francisco Berlendi in Differt. Italica de oblationibus ad Altare [a]. Hoc constituto jam per se se Basnagii argumentum labi nemo non videt.

Quod si Joannes Baptista Thiers, vir severissimæ Critices, & ab ipsismet non Romanæ Societatis magno in pretio habitus asserere non dubitavit in Dissertatione adversus Launojum [b], flocci esse faciendum negans argumentum e silentio petitum veterum omnium Scriptorum adversus auctoritatem unius dumtaxat Scriptoris docti, & accurati quantumvis neoterici, & novitii; quidni licitum erit Mabillonio contendere, Basnagii argumento mere neganti nullam esse vim adversus apertissimam unius vetustissimi, integerrimique Codicis mentionem?

Ut vero omne effugium Basnagio intercludatur,

a *Pag.*311. *edit. Ven.* 1736. *in edit. Latina an.* 1743. *pag.*411. b *Pag.*182.

cludatur, adnotasse sat erit, Maurinos, quorum fides nulli est suspecta, affirmare [a], in plurima alia se incidisse exemplaria ejusdem auctoris nomen præferentia, nempe Eboricense majoris Ecclesiæ, Lirense, Beccense, majoris Carthusiæ, Cassinense, de quo alios etiam habeo testes accuratissimos, Mabillonium tom. I. Annal. Benedic. pag. 284. & Johannem Baptistam Marum in adnotat. ad Petrum Diaconum de viris illustr. M. Cassini [b].

II. Mabillonius observ. 2. [c] aliud colligit argumentum ex istis Joannis Diaconi verbis, quæ habet lib. IV. vitæ S, Gregorii cap. XCIX. *Cujus* (Gregorii) *venerabile meritum quo usque Mundi hujus orbita volvitur, ut cum Paulo viro disertissimo fatear, semper accipiet incrementum*; quæ verba omnino eadem leguntur in subjecta Vita num. 25.

Hujus vim argumenti declinare sic putat Basnagius: *Cum illa verba laudes Gregorii in compendium contractas contineant, non mirum est si illas descripserit hic auctor eadem ratione, ac ipse Joannes Diaconus illis utitur operi suo finem imponens, cum potissimum auctor ille Joannis Diaconi sit imitator, vel potius descriptor, ut mox probatum ibimus*.

a *Tom. IV. oper. Greg. pag. 12. Præf.*
b *Apud Murat. rer. Ital. Script. tom. VI. pag. 19.*
c *Pag. 378. sec. I. Bened. edit. Ven. & in Ana ec. l. c.*

At aerem verberat Basnagius; etsi enim Mabillonii rationem demonstrationis vim non habere, concederem, propterea quod aliquando contingit, ut antiquiorum Scriptorum sententias de verbo ad verbum suppresso nomine auctoris, scientes atque prudentes, vel etiam fortuito, recentiores exscribant; plurimum tamen in eo roboris esse cordatus vir nullus inficiabitur. Nam regula hæc ab omnibus Criticis, paucos aliquot si excipias, Dallæum in primis Calvinistam Gallum, recepta est ad auctoritatem veteris Scriptoris asserendam, confirmandamque, duo tantum argumentorum genera afferri posse, *interna* scilicet, & *externa*; quorum priora ex ipsis petuntur scriptis; posteriora autem a testimoniis: *Neque aliqua ratio assignari poterit*, ut animadvertit Joannes Pearsonius in Vindiciis Ignatianis par. 1. cap. 1. [a] *si hac a nobis rite probata reprobentur*.

Primi generis argumento, ex Pauli nempe scriptis, desumpto, Gregorianam fuisse monumentis mandatam ab ipso Vitam opus non est, ut in præsentiam probetur, quoniam hujusce propositionis impugnatorem habemus neminem: *Nolim ego negare Mabillonio*, ait ipse Basnagius loc. cit. num. 11. *Paulum Aquilejensem vitam Gregorii Magni scripto mandasse*; *illud*

a *Vol. 1. pag. 275. edit. PP. Apostolic. Amstel. 1724.*

illud enim evidentissime patet ex ipsius Historia Longobardorum, quæ nemini dubia est.

Altero argumentationis genere eadem res tali pacto conficitur: Joannes Diaconus lucubrationum Pauli conscius, utpote Cœnobii ejusdem alumnus, rerumque in eo gestarum non indiligens perquisitor, & Paulo octoginta circiter annis junior, quædam refert verba, quæ Gregorium nostrum laudant, tanquam a Paulo prolata; atqui eadem ipsissima leguntur verba penes Mabillonii auctorem; non igitur temere affirmatur, Paulum esse Mabillonii auctorem; eo vel maxime quia alium, cui nomen Paulus, Gregorianæ vitæ extitisse auctorem nullus adhuc, quod sciam, affirmavit.

Neque similis est vero Basnagii conjectura, hunc scilicet auctorem descriptorem esse Joannis Diaconi; quin imo, si conjecturis niti velimus, contrarium infero ex laudato loco; ille enim Scriptor absolute loquitur in propria persona, quippe ait [a]: *Quamdiu Mundi hujus orbita volvitur, ejus laudabile meritum semper accipit incrementum*; Joannes vero pag. 186. hæc repræsentat verba non a se, sed a Paulo dicta, nam dicit: *Ut cum Paulo disertissimo loquar.*

Ceterum ut ista sæpe a Basnagio repetita

P 4 obje

a *Tom. 4. oper. Greg. pag. 15.*

objectio penitus labefactetur, non vereor pro certo affirmare, dici peræque posse, vel Joannem Diaconum copiosius ea narrasse, quæ arctius a Mabillonii auctore expressa fuere; vel ea, quæ fuerant copiose narrata abs Joanne Diacono, fuisse in compendium ab auctore Mabillonii redacta, uti statim patebit utramque conferenti lucubrationem.

III. Mabillonius in Analect. pag.498. usus est auctoritate Joannis Garetii Lovaniensis Canonici Regularis S. Augustini, qui in Tract. de Reali Corporis & Sanguinis Christi præsentia in Eucharistia, aliqua ex S. Gregorii vita a Paulo Diacono elaborata ad propositum argumentum confirmandum adducit.

Basnagius auctoritatem renuit admittere quia Scriptoris seculi XVI.

Verum argumenti vis hac ratione non retunditur. Si enim Basnagius disertam, doctamque, quam suo Operi præmiserat nuncupatoriam Snickio Præposito Monasterii S. Martini apud Hiperas legisset Epistolam, intellexisset Garetium mss. Codices eo in Tractatu conscribendo consuluisse [a], & ad eorum fidem veterum, quorum recitat testimonia, Scriptorum, exegisse. In eo igitur Mabillonii argumenti vis sita est, Garetium usum esse Codice, qui Pauli nomen præseferebat,

a *Pag. 19. 20. 23. edit. Ven. 1562.*

rebat, quod aperte jam observatum est a Dionysio a S. Martha [a], & ab ipsomet Mabillonio in suis Analectis pag. 498. ubi Gussanvillæi difficultatem e silentio mss. petitam solvit.

Verum Basnagio satis non est Mabillonii argumenta infirmando sententiam illius, veluti oblique, oppugnare; sed illam etiam directe petit, impostoris crimen, a quo Paulus Diaconus integerrimæ fidei vir alienus erat, auctori Vitæ, quam nunc habemus, affingens: hæc enim, quæ mox referemus, hujus vitæ exagitat verba [b]: *Denique a fideli & Religioso Viro, ac huic nostro P. Sanctissimo pro suæ Religionis & utilitatis merito valde familiarissimo fideliter post obitum ejus narratum didicimus*. Ad quæ Basnagius hæc adnotat: *Indicat auctor omnium consensu Petrum Diaconum, & 1. sibi ipsi narravisse Petrum asserit. 2. Tempus, quo illud factum sit, assignat, nempe post obitum Gregorii, quæ verba elapsum longe ante tempus non indicant; & quidem brevissimum debuit esse spatium, si Petrus ipse obierit dum æmuli Gregorii I. ejus scripta igne cremari juberent. Inde concluditur facile Gregorio vel Petro ejus Diacono coævum fuisse scripti a Mabillonio vulgati auctorem, vel de sua ætate mentitum*

a *Tom, IV. oper. Greg. pag. 11.*
b *loc. cit. pag. 254.*

tum fuisse, ut operi suo majorem conciliaret fidem, cumque nullus ex professo vitam Gregorii scripserit ante Paulum, & illum Scriptorem post Bedam vixisse, affirmet idem Mabillonius, sequitur non fuisse Gregorii coævum, quanto minus Paulum Diaconum, sed impostorem aliquem, qui suam ætatem anticipare sit conatus. Hactenus Basnagius *loc. cit.*

Dissimulandum profecto non est, laudatis in verbis auctoris, quo de quæstio est instituta, non nihil esse difficultatis, cui occursum jam fuerat a Mabillonio [a]: 1. Incertum an viva voce, an scripto illa didicerat auctor. 2. Non solum in persona sua loqui, sed etiam, ut passim alibi, in persona Romanorum, quorum majoribus id narratum fuerat.

Hisce rationibus non acquiescens Basnagius respondet loc. cit. *Fideliter post ejus obitum nobis narratum didicimus tales non patiuntur subtilitates. Tempus denotat illud post obitum ejus. Personam indicat vox nobis. Quid Aquilejensi Diacono, & Desiderii Longobardorum Regis Cancellario cum Romanorum Avis, Atavis, Majoribus; quibus talia narrasset Petrus?*

Labefactari Basnagianis verbis Mabillonii ultima responsa nullus, mea sententia, in animum inducet suum. Primo enim respondendum est, ut bene advertunt Maurini *loc. cit.*

a *Tom. 1. Ann. ex Basn. loc. cit.*

cit. num. 4. hic Paulum Diaconum uti modo loquendi non insolenti, quemadmodum cum dicimus nobis narrat Eusebius, didici a Hieronymo &c.

Præterea multis in Codicibus vetustissimis deest vox *nobis*, uti in textu legerat ipse Basnagius, etsi in objectis deinde vocem illam posuerit; qua constituta lectione tota evanescit difficultas. Codices autem sunt Audomirensis Cathedralis Ecclesiæ, S. Martini Trevirensis, duo Reginæ Sveciæ, quos omnes referunt Bollandistæ to. II. Martii die 12. His accedunt Beluacensis, & Gemeticensis relati a Maurinis *loc. cit.* & in notis ad vitam Pauli Diaconi pag. 14.

Illud vero, quod ultimo objicit Basnagius, de Romanis nimirum, nullo negotio solvitur. Quis enim in illius tempestatis historia ita est peregrinus, ut nesciat maximam Romanos inter, & M. Cassini Cœnobitas intercessisse consuetudinem? Nonne quotidie viri Principes Romanorum Monachis illis curæ tradebant proprios liberos, ut Christi Religione scientiaque illos informarent? Nonne Roma quam sæpissime accersebantur ex illis Monachis celeberrimi, ut Christianæ rei consilio, scriptis, bonis moribus, aliisque id generis adminiculis, opem ferrent? Nonne Roma-

a *Pag. 122. num. 5.*

Romanorum Clarissimi Senatores ad Montem Cassinum ventitabant, uti suos filios, sanctosque illos Monachos inviserent, & vitae bene gerendae praecepta ab iisdem haurirent? Neminem ergo mirari subeat, auctorem hausisse multa, quae ad S. Gregorii Magni vitam pertinerent, ex Romanorum colloquio.

Casimiri Oudini de vita, & scriptis S. hujus Gregorii dissertatio negligenda non est [a]: nonnulla quippe habet, quibus novae huic Gregorianae editionis non parum utilitatis splendorisque acc edere potest. Multa sunt etiam in ea, quae & a veritate Historiae cum Sacrae, tum Profanae, & ab honesti viri ratione omnino abhorrere, ostendere debent novi Editores, quod facile, mea sententia, praestari potest [b]. Convicia vero, contumeliaeque, quibus Pontificem hunc, quem *Sanctissimum doctissimumque* tota retro Ecclesia nedum Occidentalis, verum & Orientalis appellavit, & ejus Editores nuperrimos doctrina, sanctimoniaque praeditos Monachos Benedictinos Congregationis S Mauri tertio quoque verbo in ea Dissertatione lacessit desertor iste suae Congregationis, & suae avitae communionis Romanae, ipsis etiam credo stomachum movisse, quibus nomen dedit; de ipsis enim per-

a *De Script. Eccl. tom.1. pag.1403. Lip.1722.*
b *Id praestare conati sumus in superiori Opusculo.*

peræque dici possunt, quæ de nostris unus ex suis dixerat vir humanissimus Albertus Fabricius in fine Præfationis suæ collectionis Scriptorum Ecclesiasticorum [a]: *Hoc scio in ipsa Ecclesia Romana viros emunctæ naris abhorrere ab hujusmodi armis, & videre quam sint ea non Christiano modo, sed sano etiam & honesto homine indigna.*

Atque hæc sunt, quæ mihi notanda occurrerunt, ut tibi rem gratam facerem, utque prodessem, quantum in me, quod quidem ingenue fateor exiguum est, novæ huic Gregorianæ editioni; non ut quidquam detraham de gloria, & existimatione doctissimorum Congregationis S. Mauri Monachorum, quos in vastis operibus aliquid interdum vel fugere, vel minus accuratum proferre, qui non ferat, aut qui eos icirco minoris faciendos decernat, is mihi profecto ab omni humanitate alienissimus esse, videatur. Vale.

FINIS.

INDEX

a *Amburgii* 1719.

INDEX RERUM ET AUCTORUM.

A

B

coni

D

E

F

G

H

I

L

M

N

O

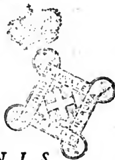
P.

Q

R

S

Va-

FINIS.

ERRATA		CORRIGE
Pag. 4. lin. 24.	1689.	1589.
20. 14.	tempore	tempus
23. 2.	ex tempeſtate	ea tempeſtate
35. 10.	Ulpianum	Vulpianum
43. 8.	monument	monuments
54. 11.	l' ourages	l' ouvrage
59. 15.	quelquer uns	quelques uns
60. 3.	combatere	combattre
5.	pur	par
12.	provues	prouves
61. 4.	provuinent	pouvoient
66. 1.	de priori	de poſteriori
67. 8.	in, his	in his
70. 13.	il ya	il y a
90. 20.	redite	reddita
91. 19.	exprimit	exprimoit
23.	travaille	travaillé
92. 3.	che	que
5.	bonnos	bonnes
102. 10.	Impereur	Empereur
103. 6.	ſovvent broville	ſouvent brouillé
11.	e la qualité	& la qualité
13.	cognoſcebant	cognoſcebat
109. 19.	Murnæum	Mornæum
112. 22.	eſt	ſunt
21.	le candeur	la candeur
28.	Svivi	ſuivi
140. 12.	fugemus	fugamus
130. 2.	& ab	ut ab
	temperaret	temperarent
142. 24.	(a) loe. eit. pag. 912.	
181. 1.	præſumus	poſſumus
185. 1.	Brunubidi	Brunechildi
180. 10.	cunctis	memini
199. 20.	fari	fæci
202. 19.	præeeptus	præreptus.
197. 19.	emtionem	emptionem
216. 32.	Berlandis	Berlendis

